

Koroški Slovenci včeraj in danes
Sobotna priloga

Iz vsebine:
SPOMENICA KOROSKIH SLOVENCEV DUNAJSKI VLADI
ENOTNA PODPORA KOROSKIM SLOVENCEM V NJIHOVEM BOJU ZA OBSTOJ
Izjave predsednikov zvezne in republiških konferenc SZDL
GLAS MATIČNEGA NARODA
Izjava IS skupščine SR Slovenije
IZ DIPLOMATSKEGA ARHIVA Jugoslavija in Slovenci v Avstriji
DR. TONE ZORN
KÄRTNER HEIMATDIENS' Odsev koroške stvarnosti
PROF. DR. FRANZ ZWITTER
UNIČITI NACIZEM ALI GA NAGRADITI? Ohranjena dediščina nacističnega režima
AVSTRIJSKA DRŽAVNA POGODBA
Obnova države po zaslugi zmage zaveznikov
JOZE SNOJ
KOROŠKI OBRAZI
Ljudje za mizo v novembrskem meseču

Michael Guttenbrunner
Koroški Slovenec
Kot riba, ki je zaostala, ko so valovi odtekli in odsmeli.
Le še majhen tolmun, skoraj še suh, zadušil. S hrbitom pritisnjen ob zid Karavank tako čaka.

Tito o odnosih z Avstrijo

„Tako z našima manjšinama ne bodo ravnali“

V zdravici, izrečeni 11. novembra letos med obiskom v Makedoniji, je predsednik republike Josip Broz — Tito povedal o naših odnosih z Avstrijo tole:

„Tudi z Avstrijo smo želeli vse najboljše, z avstrijsko vlado smo navezali zelo dobre odnose. Zal pa so v Avstriji fašistični elementi, ki zdaj povzročajo hude skrbi ne samo našim manjšinam, marveč tudi Avstriji kot celoti. To obžalujemo, vendar ne moremo dovoliti, da bi tisti, ki so v naši državi pretili toliko krvi — in to fašisti — tako ravnali z našima manjšinama.“

Zakaj ta priloga?

Vprašanje je retorično — saj odgovora resnično ne zahteva. V zadnjih petdesetih, potem pa še sedemdesetih letih po podpisu avstrijske državne pogodbe, se je nabralo toliko nerešenih vprašanj, ki terjajo odgovor, da smo se odločili za to — posebno prilogo — posvečeno koroškim Slovencem in njihovim problemom. Prepričani smo, da najnovjši dogodki na Koroškem nado odločitev potrjujejo. Upamo, da bodo bralci dobili ko, likor toliko zaokroženo podobo stanja.

Dr. Franci Zwitter, predsednik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem

K trenutku in stvarnosti na Koroškem

Mednarodna povezava nacionalizma in neofašizma

Dne 6. julija 1972 je avstrijski parlament z glasovi vladne, to je socialistične stranke proti glasovom opozicijskih strank OVP (ljudske) in FPÖ (svobodnjaške) sklenil zakon o namestitvi dvojezičnih topografskih označb in napisov v pokrajinah Koroške s slovenskim ali mešanim prebivalstvom. Dne 28. 7. 1972 je zvezna vlada izdala navodila za izvedbo tega zakona. Konec septembra je najprej cestna uprava pričela nameščati dvojezične napise, katerih je bilo potem nameščenih vsega skupaj 361. Proti temu nameščanju je »Kärntner Heimatdienst« mobiliziral vse nacionalistične sile, ki so potem organizirano odstranile vse dvojezične napise. 10. oktobra je gostilničar v Rožu zmagoslavno sporočil svojim gostom »Kärnten ist feindfrei!« (Koroška je osvobodjena sovražnikov!). 15. oktobra je »Kärntner Heimatdienst« s protestnim zborovanjem več tisoč ljudi demonstriral svojo moč, ki je baje močnejša, brez dvoma pa glasnejša od »molčeče večine«.

Razumljivo, da se po zlomu nacizma nemški nacionalisti niso mogli spriznati z izgubo svojih pozicij in so po podpisu državne pogodbe takoj na novo formirali svoje sile. Tako so že 19. 5. 1955 obnovili »Kärntner Schulverein Südmärke«, 18. 12. 1955 »Kärntner Abwehrkämpferbunde«, februarja

mececa 1956 »Arbeitsgemeinschaft für Kärnten«, eno leto pozneje pa kot združenje vseh teh in podobnih nacionalističnih organizacij »Kärntner Heimatdienst«. Ze 18. in 19. septembra 1957 so te nemške nacionalistične zveze iz vseh avstrijskih dežel na skupnem zasedanju v »Maria Trost« pri Grad

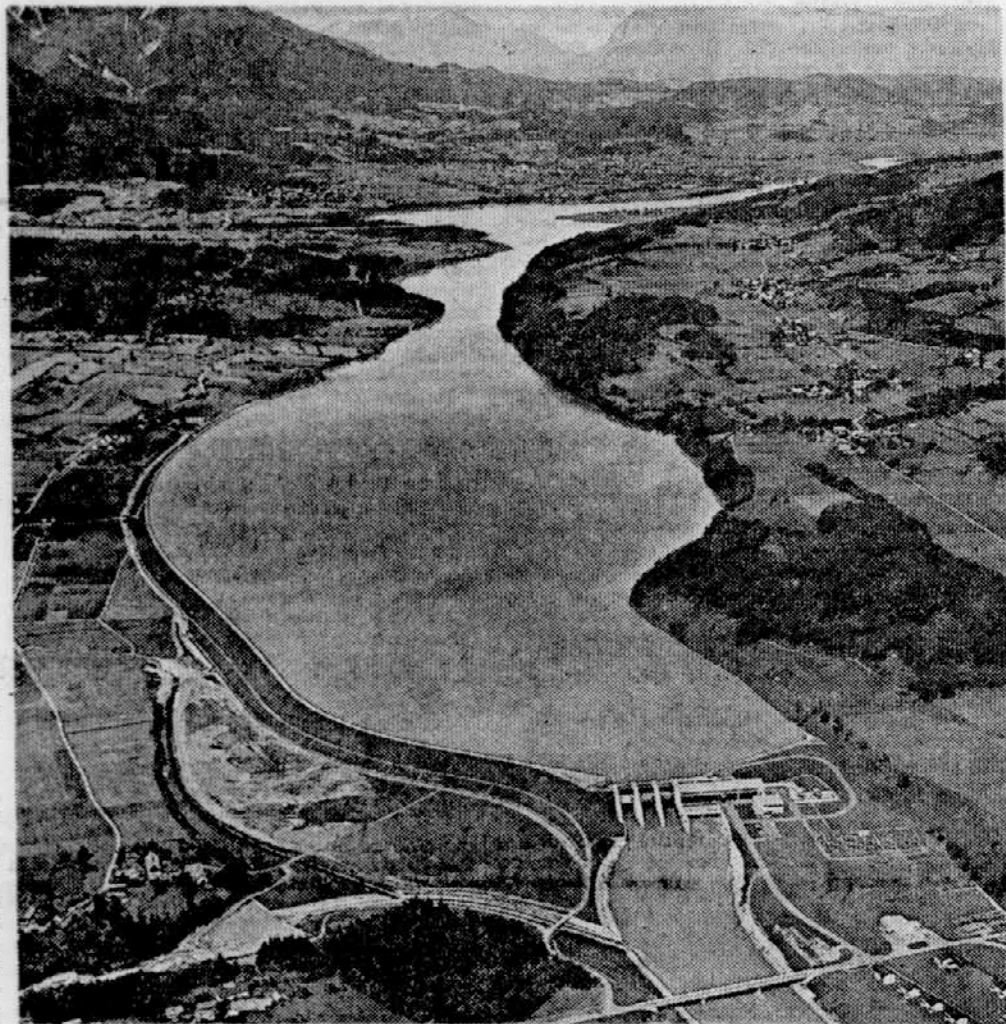
cu zahtevale kot pogoj za reševanje člena 7 državne pogodbe predhodno ugotavljanje manjšine. Tako so se ponovno vključile v reševanje »koroškega vprašanja«. Vsi naslednji dogodki so samo dosledno izvajanje starega načrta in stalnega cilja, da se prepreči zmožna roštev in ohrani stalna napetost na Koroškem. Od šolskih štrajkov leta 1958, ko je vlada kapitulirala pred zahtevami teh nacionalistov, preko dogodkov okoli plebiscitne proslave leta 1970, pa vse do letošnjih pogromov na dvojezične napise ena sama nepretrgana veriga te nacionalistične dejavnosti.

Ce so bile morda prvotne akcije zgolj koroški pojav, pa je zadnje množične izgrede treba gledati v zvezi z mednarodnimi pojavi podobnega zbiranja nacionalističnih sil, naraščanja nasilja in rovarjenja neofašizma v Avstriji, Italiji, Nemčiji. Vsekaror je dejstvo, da se je takoj ob prvih masilnih akcijah pojavil na Koroškem svet NDP — nacionalistične stranke v Avstriji, dr. Norbert Burger, ki je na nedavnem zasedanju te stranke v Salzburgu posvetil koroškemu vprašanju dober del svojega izoaznanja. Akcije same pa so silno podobne onim neposredno prea prihodom nacizma v letih 1937 in 1938.

Koroški Slovenci se tistih dogodkov dobro spominjamo in smo doživeli v času nacizma toliko gorja, da ne moremo brezbržno gledati, kako se nemoteno in neovirano spet zbirajo tisti, ki so že enkrat najprej planili po nas, potem pa bili grobokopi demokracije in končno avstrijske države same.

17 let čakanja je zadosti!

Prav zaradi tega smatramo, da je borba za naše pravice hkrati borba za demokracijo vseh slovenskih držav. Koroški Slovenci ne zahtevamo nič drugega kot priznanje pravic, ki nam grejo, Kdor mobilizira vse sile proti 36 napisom, temu brez dvoma ne gre le za to, marveč mi je to preteveza za druge daljnosežnejše cilje. Današnja borba proti 7. členu se lahko že jutri spremeni v borbo proti drugemu členu ali celo proti državnim pogodbam — osnovni listi obnove neodvisne in demokratične Avstrije. Kdor pozna zgodovino in njeno zakonitost ob omejenih pojavih ne more biti brezbrizen.



KOROŠKI SVET OB DRAVI
Oj Toblacha na Tirolskem do donavskega izliva se vije dolgi tok. Ali ni nekje zaplisan, da dvojnega merila ne sme biti? Pa je: za tiste tule, ob Dravi (na sliki: dolina pod Bičovsom), če hočejo biti Slovenci... Foto: arhiv Dela

Za kaj pravzaprav gre?

Več kot 100 let sili nemški imperijalizem proti jugu na Jadran. Nad 100 let goji na Koroškem nacionalistični mit, da je treba odstraniti vse, kar je napoti temu stremljenju na jug. Nemškim nacionalističnim organizacijam »Schulvereine« in »Südmarke« se je po letu 1920 pridružil »Kärntner Heimatdienst«, ki je z istim ciljem in hotenjem vzel v zakup, tako imenovano »koroško vprašanje«. S svojo dejavnostjo ni le preprečil silne znozne rešitve, marveč je s svojim nacionalističnim hujskanjem proti slovenski narodnosti skupnosti in z ustvarjanjem psihoze o ogroženih mejih hkrati skrbel za stalno napetost med nemško govorečim in slovensko govorečim prebivalstvom in zlasti med sosednjimi narodoma. Z smago neofašizma je ta amita smatral svoje sanje o nemški noči (dr. Hans Steinhilber) po zaslugi državniškega genija Adolfa Hitlerja (dr. Martin Wutte) za dokončno izpolnjene.

Dr. Joško Tischler, predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev

Koroška

Slovesne izjave in resničnost

Proti koncu druge svetovne vojne so del Koroške zasedli partizani in z druge strani angleške čete. Partizani so se morali umakniti na staro mejo med Jugoslavijo in Avstrijo. Mejno vprašanje med Avstrijo in Jugoslavijo pa je ostalo odprto. Koroška je bila vsa zasedena po Angličih.

Gonja proti slovenščini po 1955!

Jeseni 1945 je bila uvedena obvezna dvojezična šola, ta se je od nekdanje utrakvistične šole bistveno razlikovala. Utrakvistična šola iz časa monarhije in prve avstrijske republike je imela namen, da otroka v prvih dveh šolskih letih pripravi tako daleč, da bo za silo sledil nemškemu pouku. Obvezna dvojezična šola pa je imela nalogo, da otroka nemškega in slovenskega materinskega jezika poučuje v obeh deželnih jezikih in to z namenom, da se bo mladina med seboj razumela in spoštovala. Odredba od 31. oktobra 1945 predvideva tako šolo v sledečih občinah po okrajnih razdelitvah z veljavnostjo od 1. januarja 1948.

Politični okraj Smohor: Občine Brdo — Egg, Gorice — Goritschach, St. Stefan —



DR. JOSKO TISHLER
Duh nacizma je trdoživ in pri nas na Koroškem, pa tudi drugod spet dviga glavo.
Foto: E. Selhaus

St. Stefan, Blače — Vorderberg. Politični okraj Bečjak: Občine Bistrica ob Zilji — Feistritz an der Gail, Straja vas — Hohen-thurn, Smerče — Emmerdorf, Podklošter — Arnoldstein, Bekštajn — Finkenstein, Marja na Zilji — Maria Gail, Ledince — Lednitzan, Rožek — Rosegg, Ljpa ob Vrbi — Lind ob Velden, Vernberg — Wernberg, Gozdanje — Küstenberg, Vrba — Velden, Loga vas — Augsdorf, St. Jakob v Rožu — St. Jakob a. Rosental. Politični okraj Celovec: dežela: občine Smartan na Dholici — St. Martin am Teichsberg, Skofiče — Schief-ling, Zgornja vesca — Oberdörf, Bičovs — Ludmannsdorf, Hodise — Keutschach, Vetrinj — Viktring, Kotmarja vas — Köttmannsdorf, Zihpolje — Maria Rain, Zreice — Eben-tal, Radise — Radsberg, Medgorje — Mieser, Grabstajn — Grafenstein, Trdnja vas — Hörtendorf, Pokrče, Poggersdorf, St. Tomaš pri Celovcu — St. Thomas am Zielsselsberg, Otok — Maria Wörth, Bistrica v Rožu — Feistritz i. R., Slovenji Plajberk — Windisch Bleiberg, Svetna vas — Weizsdorf, Glinje — Unterferlach, Šmarjeta v Rožu — St. Margareten a. R., Sele — Zell, Borovlje — Ferlach. Politični okraj Velikovec: V tem okraju so prizadete vse občine razen Pu-strice.

Tozadnja odredba deželnega šolskega sveta je bila pod številko 9406 objavljena 9. novembra 1945 in s tem dnem veljavna. Si- cer v deželi ni bilo zadostno število dvoje-zičnih učiteljev na razpolago, tekom par let pa se je rezultat take šole le posnel pred- vsem v medsebojnem razumevanju šolske mladine. Nekam do podpisu avstrijske držav- ne pogodbe 15. maja 1955 je vladal na šolah red in resno deio. Po podpisu državne po- godbe pa se je začela gonja proti dvojezični šoli na dvojezičnem ozemlju. Čeprav se je avstrijska delegacija pri pogajanjih za dr- žavno pogodbo v Londonu in Moskvi sklice- vala na to vzorno ureditev šolstva na dvo- jezičnem ozemlju, je septembra 1958 kap- tulirala koroška šolska oblast pred šolskim štrajki nemških nacionalistov.

Koroški Slovenci so na ta protizakoniti postopek koroškega deželnega glavarja od- govorili dne 30. septembra 1958 na velikem zborovanju v Celovcu s sledečo resolucijo.

Odgovor Slovencev

I. Z veliko zaskrbljenostjo ugotovljamo dejstvo, da so pristojne oblasti popustile sovinitivnim težnjam nestrujnih nemških organizacij, združenih v »Kärntner Heimatdienst« in s tem zadale hud udarec po vojni

započeti politiki mirnega sožitja med obema narodoma in deželi.

2. Ogorčeno protestiramo proti kršitvi ustavnega zakona, in zahtevamo, da zvezna vlada v smislu člena 139 zveznega ustavnega zakona ustavemu sodišču predlaga, da razveljavi protustavni odlok z dne 22. sep- tembra 1958.

3. Slovenski jezik je po državnih pogodbah v upravnih in sodnih okrajih Koroške s slovenskim ali mešanim prebivalstvom dopu- ščen kot uradni jezik dodatno k nemške- mu in zato ne more biti tuj jezik in je dolž- nost vseh priseljencev v teh krajih, da se naučijo obeh uradnih jezikov na tem ozem- lju, kakor je to dolžnost domačega prebi- valstva.

Nasprotno pa ugotavljamo, da sodelujejo pri protizastavni akciji pobiranja podpisov po navodilih nacionalističnih organizacij predvsem priseljeni tujci, med njimi tudi državni uradniki in celo varnostni organi in na ta način pritiskajo na našega gospodar- sko zastopljenega in socialno odvisnega človeka.

4. Ob teh dejstvih in v očiščed nedemo- kratičnih metod je v naprej odredkoma veljavnost kakršnim koli rezultatom neprever- jenega plebiscita in izjavljamo, da ne bomo priznali nobene rešitve, ki neče upoštevati tudi predlogov manjšine.

Zahtevamo, da se končno prepovejo šte- vilne znane organizacije, katerih dejavnost je usmerjena in dejansko delajo na to, da slovenskemu prebivalstvu odvzamejo njegov značaj in pravice kot manjšine. Poudarjamo, da ne bomo popustili in terjanju pravic, ki nam grejo po ustavi in državnih pogodbah, vse dotlej, dokler ne bo oblast dejansko pri- zala in uveljavila enakopravnosti koroških Slovencev v smislu naših predlogov za ured- nitvev dočeli člena 7 državne pogodbe.

To je bil najhujši udarec koroškim Slo- vencem po podpisu državne pogodbe in to so pokazali dogodki septembra in oktobra 1972 tudi mirnemu sožitju obeh narodov v deželi. Kar je Koroška dala pred 15. majem 1955, jim je spet vzela in nadomestila obvezno dvojezično šoto z manjšinskimi šolskim za- konom 19. marca 1959. ki predvideva pri- javo vsakega otroka k dvojezičnemu pouku in- ver se je izvršilo brez sodelovanja manjšine, ker je bila manjšina o tem zakonu obveš- čena na dne 18. marca 1959 in je drugi dan du- najski parlament zakon nespremenjen iz- glasoval.

Edino pozitivno, kar je za koroške Slo- vence bilo po podpisu državne pogodbe stor- jena, je ustanovitev zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu.



DR. FRANCI ZWITTER
Usmeritev k internacionalizaciji nam je bila vsiljena: ni nam žal tega koraka.
Foto: E. Selhaus

Koroški Slovenci zaradi tega ne moremo razumeti zadržanja avstrijskih varnostnih organov, še manj pa avstrijskih oblasti, ko mirno gledajo, kako peščica zlorablja demokracijo svobodo in organizirano krši zakone in usmiruje državljane slovenske narod- nosti. V upravičeni skrbi za varnost svo- jega imenja in svojega življenja nam ni pre- ostalo drugega, kakor da smo se obrnili za pomoč na matični narod in njegovo državo.

V taki situaciji po 17 letih čakanja in stalnega prizadevanja za urednitvev odprtih vprašanj usmeritev k internacionalizaciji nikakor ni naperjena proti državi, katere lo- jalni državljani smo in hočemo biti, pač pa je nujen korak samoodbrane in samo- ohranitve slovenske narodnostne skupnosti, ki ji nacionalistične sile z ustrahovanjem in vsestranskim pritiskom hočejo odvzeti njen značaj in pravice kot manjšine. Koroški Slovenci tega koraka nismo slo- ritično nepremišljeno, ker se dobro zavedamo, da je tudi njegova problematičnost. Ob čudovitih izrazih solidarnosti in dokazih zavzetosti za naš težki položaj s strani matičnega naroda in vseh narodov in narodnosti Jugoslavi- je, ter federacije same pa nam tega vsilje- nega koraka ni žal: v zavesti, da v svoji borbi nismo sami, hočemo le še bolj strni- vse svoje sile, ker se zavedamo, da nam tu- di internacionalizacija ne oprosti dolžnos- ti in obveznosti, da se moramo na nepo- sredni front, to je v vsakdanjem življenju na domačih tleh boriti same in se še bolj odločno postaviti v obrambo in razširitve tako narodnostnih kakor splošno demokra- tičnih pravic. Bilnja bodočnost bo pokazala, ali je tudi pri pristojnih oblasteh iskra- na pripravljenost za rešitev odprtih vpra- šanj in ali se zlasti tudi večinski narod za- veda, da je priznanje pravice manjšini tudi del, in to bistven del borbe za demokrati- čne in človekove pravice sploh. Za vse to namreč v resnici gre: za enakopravnost, za bolj človeške odnose, za demokracijo in mir, nikakor pa za mejo, katere najboljši garant je še vedno bilo zadovoljno, enako- pravno ljudstvo!

Po razpadu avstro-ogrske monarhije je Kanalska dolina pripadla Italiji, občina Jezersko in Mežiška dolina Jugoslaviji. Mirovna konfe- renca v St. Germainu leta 1919 pa je v členih 66, 67 in 68 določila za manjšine v ostali Avstriji olajšave v jezikovnem pogledu v šoli in na sodniji. Za južni del Koroške, to je v bistvu Podjuna in Rož, pa je pa- riška konferenca določila ljudsko glasovanje, ki je bilo pod mednarod- nim nadzorstvom 10. oktobra 1920. Dvanajst dni pred tem glasovanjem pa je koroški deželni zbor na slavnosti seji dne 28. septembra 1920 sklenil naslednje: »Osnova bodoče deželne politike bo sprava in pravičnost. Deželni zbor svečano izjavlja v imenu vsega od njega za- stopanega prebivalstva v tej uri velike odgovornosti, da bodo sloven- ski prebivalci dežele jezikovno in narodno svojstvenost zdaj in za ved- ne čase imeli zajamčeno, da bo njihovemu kulturnemu in gospodars- kemu razvoju posvečena ista skrb, kakor nemškim prebivalcem v deželi«.

Ničeve obljube

Svečani sklep koroškega deželnega zbora z dne 28. 9. 1920 je bil pozabljen, vse dane obljube ničorne. O kulturni in gospodarski pomoči ni bilo ne duha ne sluha. Kar je slovenska skupnost iz svojih moči premogla na kulturnem in gospodarskem področju, je imela. Utrakvistična šola je ponemčevala na- prepovedano. V tem in takem vzdušju se je vedno bolj bližal konec prve avstrijske republike, o kateri so trdili, da je nihče ni želel in hotel, saj je bila ob nastanku pro- glašena kot del Nemčije. Narodni socializem je iz Nemčije zajel tudi Avstrijo in ko je zavzel oblast v Nem- čiji Hitler, je bilo samo vprašanje časa.

Še zmeraj neizpolnjene zahteve

Spomenica koroških Slovencev

avstrijski zvezni vladi ob podpisu državne pogodbe

Zrtve avstrijskih državljanov slovenske narodnosti so bile med drugo svetovno vojno ogromne. Zato koroški Slovenci upravičeno pozdravljamo dejstvo, da so naše pravice posebno zaščitene v 7. členu državne pogodbe...

Koroški Slovenci se dobro zavedamo, da je duh in ne črka, ki daje podobni življenju. Besedilo ostane mrtva črka, ki je podvržena dobrohotnemu ali slaboizolirano tolmachenju...

soškega vprašanja preizkušnja za rešnično demokracijo. § 2 »Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiškanskem in Stajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku...

de označb krajevnih imen in krajevnih napisov pa so potrebni še ustrezni izvršni zakoni zveze o odnosu dežele. Iz določil § 3 člena 7 torej sledi: Na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom je slovensčina uradni jezik...

malno in dejanske enako pravico do uporabe raznih javnih ustanov, dvorac itd. in do pomoči oziroma subvencij iz javnih finančnih sredstev kakor druge ustrezne organizacije in ustanove.

Enakopravnosti ustreda, da je tudi Zveza slovenskih združenj v Celovcu po virilnem glasu zastopana v Kmetijski zbornici za Koroško enako kakor Landesverband der landwirtschaftlichen Genossenschaften in Kärnten...

Gospodarski razvoj avstrijskega prebivalstva slovenske narodnosti mora biti zagotovljen brez diskriminacije in v pravični razdelitvi razpoložljivih javnih denarnih sredstev.

Vsa določila o manjšinski zaščiti pa bi bila neučinkovita, če ne bi bila prepovedana hkrati dejavnost proti pravicam manjšine. Zaradi tega določa § 5 člena 7: Zaščita etničnega značaja § 5. »Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvzamejo hrvaškemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine, se mora prepovedati.

Brez dvoma tu ne gre zgolj formalno za organizacije v smislu društva zakona, ki bi imela kot društveni namen raznarodobno dejavnost, temveč je tukaj mišljena, analogno določilom členov 4 in 9 državne pogodbe vsaka organizirana dejavnost proti pravicam državljanov slovenske narodnosti...

Posebne določbe Pristojne državne oziroma deželne oblasti naj nemudoma razglasio, da je s pravno veljavnostjo državne pogodbe postalo takoj izvršno določilo paragrafa 3 člena 7, da je v upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiškanske in Stajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom slovenski oziroma hrvaški jezik dopušen kot uradni jezik.

Udeležba v kulturnem, upravnem in sodnem ustroju Formalna jezikovna enakopravnost se ne pomeni dejanske enakopravnosti obeh narodov. Zaradi tega je važno določilo § 4 člena 7 državne pogodbe, ki presega dosedanje predpise, kar je izrecno poudarjeno v objasnjevalnih pripombah v posebnem delu II vladnega predloga: Udeležba na kulturnem, upravnem in sodnem ustroju § 4. »Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiškanskem in Stajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah in teh pokrajinskih pod enakimi pogoji kakor drugi avstrijski državljani.

Enakopravnost slovenskega jezika § 3. »V upravnih in sodnih krajih Koroške, Gradiškanske in Stajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopušen kot uradni jezik...

Zaščita etničnega značaja Slovenske kulturne, prosvetne, športne in druge organizacije in ustanove imajo formalno in dejanske enako pravico do uporabe raznih javnih ustanov, dvorac itd. in do pomoči oziroma subvencij iz javnih finančnih sredstev...

Enakopravnost slovenskega jezika § 3. »V upravnih in sodnih krajih Koroške, Gradiškanske in Stajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopušen kot uradni jezik...

Zaščita etničnega značaja Slovenske kulturne, prosvetne, športne in druge organizacije in ustanove imajo formalno in dejanske enako pravico do uporabe raznih javnih ustanov, dvorac itd. in do pomoči oziroma subvencij iz javnih finančnih sredstev...

Enakopravnost slovenskega jezika § 3. »V upravnih in sodnih krajih Koroške, Gradiškanske in Stajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopušen kot uradni jezik...

Zaščita etničnega značaja Slovenske kulturne, prosvetne, športne in druge organizacije in ustanove imajo formalno in dejanske enako pravico do uporabe raznih javnih ustanov, dvorac itd. in do pomoči oziroma subvencij iz javnih finančnih sredstev...

Enakopravnost slovenskega jezika § 3. »V upravnih in sodnih krajih Koroške, Gradiškanske in Stajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopušen kot uradni jezik...

Kronologija dogodkov na južnem Koroškem

V noči med 20. in 21. septembrom so v okrajih Celovec — dežela, Beljak — dežela in Velikovec, nenapovedano postavili približno 50 dvojezičnih krajevnih napisov. Namestili so samo tiste napis, ki sodijo v pristojnost zvezne in deželne cestne uprave.

V noči med 21. in 22. septembrom so neznanci že poškodovali prve table. S črno in zeleno oljnatno barvo so premazali štiri napis v Hodišah, Bilčovsu in Sv. Stefanu pri Globasnici.

Policijski svetnik Dr. Pichler je izjavil, da ob majhnem številu ljudi dvojezičnih napisov ni mogoče varovati.

V noči med 22. in 23. septembrom so neznanci nadaljevali z mazanjem in odstranjevanjem dvojezičnih tabel. Zaučeno je tudi anonimni grozilni klic. Neznana teroristka je 22. septembra poklicala sliške sestre v Velikovec in zagrozila, da bo ob 13. urli zletel v zrak samostan. Policija je samostan preiskala, vendar ni našla ničesar.

Hkrati je najbrž ista oseba telefonirala na deželno vlado in zagrozila, da bo zletela v zrak tudi stavba deželne vlade.

Do 23. septembra so odstranili ali premazali že približno 10 dvojezičnih napisov. Z okvirom vred so odstranili tabli v St. Vidu in Podjuni in Grablja vasi. V občini Ruda so premazali kaizpote in table v Šmiklavžu in Spodnji vasi, v Loga vasi pa so na starih tablah premazali slovenska imena s črno barvo. Ponovno so premazali tudi krajevni napis v Bilčovsu.

Policijski svetnik Dr. Pichler je izjavil, da bodo postrli patrolsko službo, vendar pa ne bodo mogli postaviti orožnika pred vsak napis, čeprav največ pozornosti posvečajo varovanju dvojezičnih napisov.

V noči na soboto 23. septembra so premazali ali odstranili 20 tabel in kaizpotov. Na področju orožniške postaje v Rudi so razstrelili tri kaizpote. V akcijo so stopili tudi civilni policijski agenti.

Vodja koroških bramborcv (Abwehrkämpferbund) polkovnik v pokojju Silvester Klinge je obsodil grožnje z bombami in uličevanje tabel. Poudaril je, da njihov boj leta 1918—1920 ni bil boj proti Slovincem, ampak za etno koroško domovino. Dodal je, da se morajo Slovenci med njimi (med Nenci op.) počutili dobro in enakopravne deželane, ne smejo pa se pustiti ščuvati od slovenskega tiska.

Policiji se je posrečilo prijeti prve mazače. V Konovcah so prišli Josefa St. (44-letni uslužbenec Kelag), Angelo R. (49 uradnik) in Christine K. (24 vrtarica). Zjeti so bili, ko so hoteli premazati kaizpot pri Dvoru. Pri Logu pa so prišli 20-letnega študenta iz Vrbe, ko je hotel odstraniti kaizpot v Logu vas.

Aktivnost mazačev in nestrpnost se je konec tedna in v ponedeljek, 25. septembra močno povečala. V Bistrici pri Pliberku, 21-rti vasi in St. Vidu v Podjuni so odstranili dvojezične table. Na križišču cest v Velinju vas in Kotmaru vas sta bila premazana dva odstranjen na en kaizpot. V St. Jakobu v Rudi so s temno barvo premazali vhod v krajevno tablo. V ponedeljek 25. septembra pa so bile vse te table že očistične ali na novo postavljene.

Civilni agenti in orožniki se bojijo večjih izgrediv ob proslavi obletnice plebiscita. Zensko, ki je grozila z eksplozijami v Velikovec (pri šolskih sestrah) in Celovcu (deželni vladi), je policija označila kot psihopatino.

V ponedeljek, 25. septembra je koroški Heimatsdienst sklical tiskovno konferenco, na kateri je novo izvoljeni voditelj Dr. Josef Feldner pojasnil stališča KHD do dogod. ko na južnem Koroškem. Med drugim je dejal, da akcije izgredivnikov niso naperjene proti manjšini, temveč proti zlorabljanju demokracije. Pomisleki KHD, opozicijskih strank in prebivalstva, je dejal Feldner, so bili znani že pred sprejetjem zakona, zato so te akcije samo odsev nezadovoljstva ljudstva, ki se boji, da bo vlada vse bolj populistična slovenskim voditeljem. Na koncu je Dr. Feldner pozval prebivalstvo državne organe, naj storijo vse, da se sedanje stanje odpravi.

V torek, 26. septembra na Koroškem niso zabeležili novih izgrediv, pač pa je koroška deželna vlada izdala apel, v katerem poziva prebivalstvo Koroške, naj se ogradi od akcij proti dvojezičnim napisom, in sicer v interesu pravnosti države, spoštovanja zakonov in mirnega razvoja v državi.

Policijske in orožniške enote na južnem Koroškem dobijo okrepitve iz drugih krajev Koroške, še več pa iz drugih avstrijskih zveznih dežel. Tiste, ki so prišli iz drugih krajev Koroške, so poslali predvsem v okolico Pliberka. Organizirani so jih v trojke in jih poslali v zasebe ob posameznih dvojezičnih napisih.

Na Peči so neznanci storili premazanje mejno tablo z napisom »Republik Österreich«. Kljub policijskim okrepitvam je bila noč med 27. in 28. septembrom burna. Pri Skočjanu so orožniki »uspeli« zapisati številko avtomobila, iz katerega je skočil sopotnik in premazal dvojezični napis. Na Bukovski (Buchenbrunn pri Dobri vasi) cestni se je na cestniču pojavil napis (napisan s belim lakom) — »Slovensko Smrta«. Premazani pa so bili tudi kaizpoti v Loga vasi, Ločulu, Grablju vasi in Zgornji vasi, v Borovljah pa so premazali partizanski spomenik.

Ob obisku na Koroškem je spregovoril tudi predsednik južnotirolske deželne vlade, Magnago. Dogodke in akcije na Koroškem je označil kot škodljive.

Sleč 29. septembra se je izvedelo, da sta bila v sredo, 27. septembra, premazana krajvna napisa v Ločulu in Sp. Podgradu. V Spodnji vasi pa je bil kaizpot premazan s krvavjemok.

Javnosti je bilo sporočeno, da bodo policijske in orožniške okrepitve verjetno ostale na južnem Koroškem do 11. oktobra. Iz Spittlau, Beljaka in Stajerske je prišlo okoli 80. iz Lienz, Celovca in Komusariata Beljak pa 60 orožnikov. Delovni čas je: dve noči službe, ena noč počitka. Orožniške okrepitve stanajo oblasti 70.000 šilingov na dan.

V noči na petek, 29. septembra, so odstranili osamce dva kaizpota in eno tablo (v okolici Globasnice in Grablje vasi).

Na Pliberški cesti so odstranili orožniški (Nadaljevanje na 17. strani)

Andrej Kokot Ura vesti 1970



»Hočem živeti, čeprav premikam samo liste pravih besed. Premikati jih bom tako, da bodo opazili mojo prisotnost.«

nega sklepa koroške vlade iz jeseni leta 1945 ne sme spremeniti. Slovenska družinska imena in njihova pravilna pravopisna oblika ne sme biti spreminjena brez zahteve prizadetega nosilca.

Na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom niso dopustne spremembe osnovnih upravnih, sodnih, šolskih ali drugih enot, obstaja nevarnost, da bi ogrozila etnični sestav in značaj enot tega teritorija ali manjšinske pravice prebivalstva. V tej sveti opozarjamo v smislu svojčasnih tozadnih vlog na potrebo spremembe § 1 odredbe koroške deželne vlade z dne 18. maja 1951 (LGBI, št. 35/1951), ki v izvajanju zakona o Kmetijski zbornici (LGBI, št. 24/1951) spreminja nekdanje okrajne volilne enote na škodo koroških Slovencev.

Na pravice, ki so zajamčene po ustavnih, zveznih in deželnih zakonih, zlasti na pravice enakosti državljanov, enakopravnost narodnostnih skupin, rasnih etničnih in jezikovnih skupin in na pravice, ki jih tem skupinam daje državna pogodba, se sklicuje lahko vsak prizadeti ali udeležen državljan, ne da bi bil za to potreben do-

Šolska ureditev

Uživanje take enakopravnosti pomeni zlasti:

- 1. Uživanje enakosti z drugimi državljani glede političnih in državljanskih pravic kakor tudi drugih slovenskih pravic in osnovnih svobodnih, zajamčenih v državnem osnovnem zakonu v senzenemski pogodbi, ki je del ustave, v drugih ustavnih določilih in v členih 6 in 7 avstrijske državne pogodbe z dne 15. maja 1955.
- 2. Uživanje enake pravice v pridobivanju ali opravljanju javnih služb, funkcij in poklicev.
- 3. Uživanje enakosti glede vstopa v javne in upravne službe po načelu, da bodo koroški Slovenci pravično zastopani na upravnih, sodnih in drugih položajih, zlasti na področjih, ki so označeni v § 2 in 4 člena 7 državne pogodbe.
- 4. Uživanje enakosti v ravnanju glede poklicne dejavnosti, bodisi v kmetijstvu, trgovini, industriji ali na kakem drugem področju, kakor tudi v organiziranju in izvrševanju poslov gospodarskih združenj ter organizacij, ustanovljenih v te namene. Uživanje takšne enotnosti v ravnanju se bo nanašalo tudi na vse davke in dajatve.
- 5. Uživanje enakosti v ravnanju pri uporabi jezika, kakor je določeno v § 3 člena 7 avstrijske državne pogodbe.
- 6. Ta enakost pomeni tudi, da mora biti za avstrijske državljane slovenske narodnosti, in sicer tako za očetno kot za posameznika, zagotovljeno uživanje sorazmernega deleža pri finančnih sredstvih države, dežele, samoupravnih korporacij, njihovih podjetij in ustanov kakor tudi sorazmerno upoštevanje pri ukrepih za pospeševanje splošne koristi.
- 7. Uživanje enakosti z drugimi državljani na področju socialnega zavarovanja, pokojnin ter oskrbe vojnih in političnih žrtev. Vse to razumemo pod enakopravnostjo in vse tudi dejansko zagotavljajo ustava in zakoni vsem državljanom in glede na narodnost, jezik, spol, raso in veroizpoved.
- 8. V avstrijsko državno pogodbo vneseni člen 7 že sam dokazuje, da se v ustavi in zakonih zajamčena enakopravnost ni vedno upoštevala.

To velja zlasti za ureditev šolstva. Ker menimo, da pomeni sporazumna rešitev

Enakopravnost slovenskega jezika

§ 3. »V upravnih in sodnih krajih Koroške, Gradiškanske in Stajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopušen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovenski ali hrvaščini kakor v nemščini.«

Iz objasnjevalnih pripomb k posameznim členom v Posebnem delu II (ad 517) prilog k stenografskim zapisnikom državnega zbora (VII. GP) pomenu, da je določilo o slovenskem jeziku kot uradnem jeziku dodatno k nemškemu jeziku brez posebne izvedbe zakonodaje neposredno izvršno, gle-

Zaščita etničnega značaja

Slovenske kulturne, prosvetne, športne in druge organizacije in ustanove imajo formalno in dejanske enako pravico do uporabe raznih javnih ustanov, dvorac itd. in do pomoči oziroma subvencij iz javnih finančnih sredstev kakor druge ustrezne organizacije in ustanove.

Kronologija

(Nadaljevanje s 16. strani)

kažipot, na cestišču pa so se pojavili napis »Tod Simas in smrt simas. Napiso so sokrasili s kijukastimi križi in mrtvaškimi glavami.

Spet se je oglašil KHD, in sicer z odgovorom na apel deželne vlade. Spet je pogrbljene teze, da stoji zakon na slabih podlagah (brez sodelovanja ljudstva, strank itd. skratka brez demokracije) in zahteval popravek zakona s poprejšnjim ugotavljanjem manjšine.

Konec septembra so v Celovcu pred gostilno Geyer pretepli slovenskega dijaka Boruta Sommergerja. Topla ga je skupina petih pretepačev. Policijska je intervjuvala tako, da je zapisala njihova imena.

Odstranili so dvojezični napis Sele-Fara, orožniški postaji v Sinča vasi pa zapretili, da bodo razstrelili električni drog, če bodo prijavili sodniku samo še enega Abwehrkämpferja (zaradi mazanja tabel).

Oba koroška deželna poslanska kluba (ÖVP in SPO) sta imela 2. oktobra sejo, na kateri sta razpravljala tudi o dvojezičnih napisih in o akcijah v tej povezavi. Na sestanku deželnega kluba ÖVP je govoril predsednik kluba poslanec Knafel. Dejal je, da z veliko zaskrbljenostjo razpravljajo o postavitvi deželne glavarja Sime in socialistične vlade pred parlamentom. Zdelo se mu je nerazumljivo, da Sima ni sredi njihovega predloga, po katerem naj bi problem reševal skupaj s prebivalstvom, z vsemi parlamentarnimi strankami in manjšino. Kritiziral je tudi prihod orožnikov iz drugih krajev Avstrije.

Deželni poslanski klub SPO pa je obsodil mazaške akcije in pozdravil hitro izvajanje zakona o dvojezičnih topografskih napisih. Odločno je odklonil zahtevo poslanka ÖVP Deutschmanna, ki je zahtevala preklic zakona in ponovno razpravljanje o njem. Poslanci SPO so zahtevali stroge ukrepe zoper udeležence mazaških akcij in zadržali, da udeleženci ne bodo le sodno preganjani, ampak tudi izključeni iz SPO.

Ponoči ni bilo akcij. Podnevi (2. oktobra) so prevažali nekaj tabel, ki so v glavnem stale na samem. Te akcije so bile na območju Piberke, Zgornje vasice, Zitare vasi in Borovnice (Fraubahn). Tabele so takoj očistili. Tudi v okolici Fieberke so prevažali štiri, pri Zvabeku pa eno tablo. Tu so na cestiške napisali parole proti glavarju Simi. Tudi dvojezični napis v Konovescah ni preživel tega dne. V Spodnji vasi pa je ob praznem okviru zapopolnila avstrijska državna zastava. Na dveh tablah v St. Vidu v Podjuni so izbili črke slovenskega napisu. Premazali pa so tudi krajeno tablo v Sv. Stefanu pri Globasnici.

V okolici Hodiš-Skofič so raztresli letake s parolo: »Kreisky in Sima prodajata našo Koroško — Korošci, branimo se.«

Orožniške postaje v Sinča vasi, Zelezni Kapli, Piberku in Velikovcu so spet postale tarče anonimnih telefonskih teroristov. Postajam so zagrozili, da bodo razstrelili droge visoke napetosti, če bodo še naprej ovrzali akcije proti dvojezičnim napisom. Zaradi čezurnih akcij so začeli tabele varovati tudi podnevi.

Akcije so se s cest prenesle tudi na športna igrišča. Ko je nogometno moštvo v Sinča vasi v Feldkirch doseglo izenačujoči gol, jih je del publike začel zmerjati s »čušci in »partizani«. Podobno se je pripetilo tudi moštvo iz Dobrie vasi, ki je gostovalo v Spittalau.

Začele so se množiti akcije. V Škocjanu je 400 ljudi odstranilo krajeno tablo v St. Vidu v Podjuni, kažipot proti Zamanjem pa tudi vrsto drugih. Ko so prišli na kraj dogodka orožniki, so bile tabele že odstranjene.

»Volkszeitung« je objavila vzemirljivo vest, da se pričakuje pohod Slovencev na Celovec. Prišlo naj bi dvesto avtobusov, največ iz Jugoslavije.

V sredo, 4. oktobra, je deželni glavar Sima govoril po radu in izrazil posebno zaskrbljenost zaradi dogodkov v Sinča vasi. Opozoril je na apel vlade in hkrati zagovarjal sprejetje zakona in zakon sam.

Sima je zahteval od policijskega direktorja dr. Bachlerja posebno poročilo o dogodkih v Sinča vasi. Vsi udeleženci akcije v Sinča vasi naj bodo prijavljeni sodniku.

Istega dne je nekaj pred 15. uro neznan terorist policijski uredniku enega od koroških listov in sporočil, da bo v velika-govnici »Quelle« ob 17. uri eksplodirala bomba. Sporočilo ni bilo oddano ali žena z jugoslovanskim naglasom.

Zvezni kancler je imel tiskovno konferenco. Teroristične akcije na južnem Koroškem nima za akte ekstremizma. Meni namreč, da veliko ljudi ne ve, za kaj gre, obenem pa je odločno zadržal, da kaj nihče ne misli, da bo vlada pred takimi akcijami kapitulirala.

V četrtek, 5. oktobra, so spet nemiri v Škocjanu. Okoli 100 ljudi pred očmi orožnikov odstrani kažipot proti Grabežni vasi, Zamanjem in Lazovci.

Na cesti k celovškemu letališču se je na cestišču pojavil napis »Sima es kommt noch mehr«.

Okoli 14. ure istega dne je nekdo poklical tudi Zvezo slovenskih organizacij in sporočil, da bo njihova stavba zletela v zrak točno ob 15. uri.

V noči na četrtek, 5. oktobra, so odstranili (deloma z okvirji vred) in premazali okoli 15 kažipotov in krajevnih tabel v okolici Piberke, Globasnice, Rude, Zitare vasi, Sinče vasi in Zgor. vasce. Dva od odstranjenih napisov so našli v Bajdiškem jezeru.

Pred nekaj dnevi premazani spomenik padlim partizanom v Borovljah so 5. oktobra očistili.

KHD je istega dne objavil odprto pismo predsedniku južnotiroške vlade dr. Magnagu. V pisnu KHD prepričuje Magnaga, da ni bil dober informiran: Ne gre namreč za protest proti 7. členu državne pogodbe ali proti manjšini, ampak za protest zoper izrabljanje demokracije. Pismo nadalje govo-

(Nadaljevanje na 18. strani)

Boško Stankovski

Manjšine, mostovi trajnega miru

Delovni ljudje in prebivalstvo SR Makedonije so zelo ogorčeni zaradi grobih in z ničemer upravičenih nacionalističnih in sovništinskih izpadov Korošcem in lahko rečem, da so na poseben način presenečeni, ker je pri nas vladalo prepričanje, da so v sosednji, nevtralni Avstriji pravice naših manjšin, Slovencev in Hrvatov zagotovljene, čeprav je še dovolj neresenih vprašanj in vrsta nedoslednosti, te pravice ne bi smele biti ogrožene, še posebej na način, ki spominja na mračne čase, za katere mislimo, da se ne smejo nikoli ponoviti.

Socialistična zveza delovnega ljudstva Makedonije še posebej republiška konferenca in njen izvršni odbor izražajo in delijo

Izjave predsednikov zvezne in republiških konferenc SZDL

Enotna podpora koroškim Slovincem v njihovem boju za obstoj

Veljko Milatović — predsednik zvezne konference SZDL Jugoslavije

Problem vse Jugoslavije



Protest jugoslovanske javnosti, odgovornih državnih organov in družbenopolitičnih organizacij ter SZDL Jugoslavije ob sovništinskih in nacionalističnih izpadih proti slovenski manjšini na avstrijskem Koroškem je znan. To je zanesljivo znamenje enotnosti, solidarnosti in usodne povezanosti delovnih ljudi in občanov, narodov in narodnosti, republik in pokrajin socialistične in neuvrščene Jugoslavije v obrambo interesov, pravic in človeškega dostojanstva siehernega med njimi in vseh skupaj. Hkrati je to znak, da v tem primeru ne gre za zgolj slovenski problem, temveč za problem vseh narodov in narodnosti Jugoslavije in jugoslovansko-avstrijskih odnosov in tako ga tudi gledamo.

Jugoslavija, kot je znano v tem vprašanju ne zahteva ničesar več od tega, kar je Avstrija po pošastni vojni prevzela z državno pogodbo kot svojo obveznost in odgovornost pred mednarodno skupnostjo. Prav tako Jugoslavija za svoje narodnostne manjšine v drugih državah ne zahteva nič več kot to, kar je sama pripravljena in kar v resnici daje manjšinam, ki žive v okviru njenih meja. Še več, v enakopravnem položaju narodnostnih manjšin pri nas vidimo pomembno obliko sodelovanja, zaupanja in stabilnosti v odnosih s sosednjimi deželami.

Na koncu, ko že govorimo o tem, moramo poudariti, da napadi fašističnih elementov spominjajo na strahote minule vojne, ki v Jugoslaviji kot tudi v vseh deželah protihitlerjevske koalicije ne morejo biti občuteni drugače kot vstajenje grozot iz preteklosti. Zato ima Jugoslavija pravico in dolžnost tako kot vsa mednarodna skupnost, da se upre vsem ostankom sil fašizma, kjerkoli se pojavijo.

Janez Vipotnik

Prizadeti in ogorčeni

Položaj Slovencev v Avstriji je zaskrbljiv. Priče smo terorju neonacističnih in sovništinskih elementov na Koroškem, ki svoje protislovensko in protijugoslovansko sovražništvo ob nameščanju dvojezičnih napisov usmerjajo v ogrožanje samega obstoja Slovencev in s tem tudi v napad na demokracijo Avstrije.

Vse kaže, kakor da Avstrija ni sposobna s svojimi silami odpraviti legla organiziranega neonacizma, ki se skrivna za fasado Heimatiendesta. Njegovi pripadniki nemoteno po svoje krojijo avstrijske zakone, kot da ni več oblasti. Vendar se ta pojavi takoj, ko je treba kaznovati Slovence. Očitno je, da so na delu sile, ki hočejo še od plebsicita sem na vse načine, predvsem pa s silo germanizirati Slovence, ki hočejo z desničarskih, konservativnih pozicij ogroziti, kar je naprednega v Avstriji, ki hočejo porušiti ravnotežje miru in tvornih mednarodnih odnosov, ki sta jih tudi Avstrija in Jugoslavija gradili ves čas po vojni kot dobri sosedji.

In zdaj, sedemdeset let po podpisu avstrijske državne pogodbe prihaja zopet do stopnjevanja grobih kršitev prav tistih njenih določil, ki so jih štiri veslele in Jugoslavija prepisale Avstriji zato, da na svojih tleh ne bi nikoli več dovolila pojavov nacizma, sovništva, skrunjenja grobov padlih protifašistov, nasilja proti manjšinam in tako dalje. In to se dogaja v času, ko Avstrija želi odigrati konstruktivno vlogo v mednarodni politični areni in ko se Evropa pripravlja na velike korake k utrditvi miru, meja, varnosti in dobrih medsebojnih odnosov.

Delovni ljudje po vsej Sloveniji in Jugoslaviji so globoko prizadeti zaradi dogodkov v Avstriji. Prizadeti in ogorčeni. Od vsepo-

Aslan Fazlija

Dejavniki zblíževanja

Delovni ljudje na Kosovu, pripadniki vseh narodnosti: Albanci, Srbi, Črnogorci, Turki in drugi, so upravičeno ponosni na vse, kar so dosegli pri zagotavljanju narodnostnih pravic in enakopravnosti v socialistični Jugoslaviji. Albanci in Turki na Kosovu — kot narodnosti — ter pripadniki drugih narodnosti na Kosovu, ki imajo čut za enakopravnost narodov in narodnosti in ki ga tudi negujejo v vsakdanji praksi — so posebej podprli Slovence in Hrvate v Avstriji v njihovem boju za narodnostne pravice in

Vukašin Kešelj

Razvijati enakopravnost

Izvršni odbor pokrajinske konference SZDL Vojvodine je na nedavni seji javno obsodil vojvodinske protislovenske izpade v Avstriji.



Predrag Ajtić

Nujni koraki

Organizirano nasilje proti slovenski narodnosti v Avstriji, ki ga je zlasti močno čutili v zadnjih mesecih, neposredno ogroža odnose med Jugoslavijo in Avstrijo. Zato najostreje obsojamo organizirane akcije desničarskih, sovništinskih in neonacističnih sil na Koroškem, ki so jim omogočili, da nadaljujejo in zaostrojujejo kampanjo proti zakonitim pravicam slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji.

Delovni ljudje v Srbiji so spremljali vse dosežene ukrepe avstrijske vlade, da bi slovenski in hrvaški manjšini zagotovili tiste pogoje, ki jih navaja državna pogodba. Po vsem, kar se je zgodilo, bi nas lahko le odločilni ukrepi avstrijske vlade prepričali, da Avstrija zares želi zavarovati slovensko narodnostno skupnost pred grožnjami in nasiljem in tako potrdi, da je zainteresirana tudi za ohranjanje dobrih jugoslovansko-avstrijskih stikov.

Zlasti nas skrbi, da pristojni avstrijski organi dopuščajo akcije sovništov in nacistov, pa tudi dejstvo, da je avstrijsko ozemlje že bilo izhodišče za subverzivno teroristično dejavnost proti Jugoslaviji in da se je tod razvijala nenehna protijugoslovanska dejavnost ustaških in drugih organizacij ekstremističnih emigrantov. Ne moremo tudi mimo dejstva, da tem silam dovoljujejo, da neovirano posredujejo mladini svoje nacistične ideje in tradicije, svoj sovništinski in velikomanski odnos do slovenske manjšine, pa tudi svojo mržnjo do socialistične Jugoslavije.

Zato menimo, da so bili upravičeni in nujni vsi dosežani koraki, za katere so se v zvezi z organizirano akcijo proti naši manjšini odločili izvršni svet Slovenije ter pristojni zvezni organi. Zlasti želimo poudariti, da delovni ljudje naše republike zahtevajo, da pristojni organi tudi v prihodnje odločno ukrepajo, da bi zavarovali pravice slovenske narodnostne skupine v Avstriji ter da bi dosledno izpolnjevali obveznosti, ki jih je ta država prevzela z državno pogodbo ter drugimi mednarodnimi sporazumi. SZDL Srbije bo zato tudi podprla kakršnokoli pobudo ali zahtevo koroških Slovencev, da bi zavarovali njihove narodnostne in človekove pravice.

Opozoriti moramo še, da je vsa ostrejša teroristična pritisk, ki je izval težavni položaj slovenske narodnostne manjšine v Avstriji, prerasel okvire Avstrije in jugoslovansko-avstrijskih odnosov ter zbudil širok odmev med mednarodno javnostjo. Po našem mnenju to pomeni, da se bo morala, če tega nasilja ne bo konec, internacionalizacija nadaljevati in se razširila, tako z moralnega kot tudi s političnega in mednarodnopravnega vidika.

Zato delovni ljudje Srbije pričakujejo, da bo Avstrija odločno ukrepala proti revnističnim ustaškim in drugim silam ter da ne bo dovolila, da bi njeno ozemlje iz-

Dobroslav Čulafić

Pogoj za dobre odnose

Oživiljanje in zaostrovanje akcij sovništinskih, nacionalističnih in desničarskih sil v Avstriji proti slovenski manjšini na avstrijskem Koroškem — te akcije po vsebini in metodah pomenijo povampirjenje tistih sil in ideologij, ki jih je napredno človeštvo porazilo in zgodovina obsodila na propad — zbuja ogorčenje, revolt in zaskrbljenost delovnih ljudi in občanov v Črni gori. Obstranjanje dvojezičnih napisov, skrunjenje spomenikov žrtvam fašističnega terorja in druge vrste pritiska na prebivalstvo slovenske narodnosti na avstrijskem Koroškem resno zaostrojuje položaj slovenske manjšine, kalé dobre sosedske odnose in s tem vnašajo nestabilnost v ureščevanje miru in sodelovanja med državami na tem koncu Evrope.

Socialistična zveza delovnega ljudstva v Črni gori je odločno izjavila, da se ne strinja s takimi akcijami, da je zaskrbljena zaradi njih in da jih obsoja, ker kalé dobre sosedske odnose med Jugoslavijo in Avstrijo, ter je javno protestirala in zahtevala, da Avstrija uresniči svoje obveznosti, navedene v državni pogodbi, in zakonite pravice slovenske manjšine na Koroškem.

K našim javno izraženim stališčem o tem vprašanju želimo pristaviti, da vztrajamo pri številčnosti kot dejavniku politike do slovenske narodnostne manjšine ni v prid pravi ureditvi tega vprašanja. Črnogorska



javnost upravičeno pričakuje, da bodo napredne avstrijske demokratske sile aktivno pripomogle pri zatiranju neonacistične dejavnosti, ki pomeni tudi napad na demokratske pridobitve Avstrije. To je eden od bistvenih pogojev, da se bodo dobri sosedski stiki med Jugoslavijo in Avstrijo razvijali v duhu izraženih želja in obojestranskih interesov.

Dr. Ivo Margan

Tudi zoper gradišćanske Hrvate

Z ogorčenjem in resno zaskrbljenostjo spremljamo najnovije dogajanje v sosedni Avstriji, stopnjevanje reakcionarnih, neonacističnih-nacionalističnih in sovništinskih elementov Kärnten Heimatdiensta in drugih desničarskih sil zoper pripadnike slovenske narodnostne manjšine.

Vse te provokacije zoper slovensko manjšino v Avstriji odločno obsojamo in jih smatramo za pritisk na celo Jugoslavijo. Z obžalovanjem ugotavljamo, da dosežani razvoj vzbuja dvome o odličnosti vlade sosednje Avstrije, da prepreči represalije zoper slovenski živelj in zagotovi vse pravice tako slovenski kot hrvaški narodnostni skupini, kar je mednarodna obveznost Avstrije.



Vse to lahko resno vpliva na razvoj naših dobrososedskih odnosov. Najnoviji dogodki na Gradišćanskem prav tako govori o organizirani kampanji skrajnih desničarskih krogov v Avstriji zoper Jugoslavijo. Poskušajo zanikati celo obstoj številne hrvaške narodnostne skupine, ki na tleh sosednje Avstrije — Gradišća — živi že več kot 450 let, skušajo opravičiti poskuse, da bi jih asimilirali, kar je v nasprotju z osnovnimi načeli Ustanove listine Združenih narodov in mednarodnih odnosov sploh.

Najmileje rečeno, začuden smo nad nastopi nekaterih vidnih prvakov socialistične stranke na Gradišćanskem, ki si lastijo pravico, da nepoblaščen govorijo v imenu vseh gradišćanskih Hrvatov, ko zanikajo kakršne koli probleme v zvezi z njimi.

Njihova akcija samo otežkoča probleme. Prepričani smo, da bo vlada sosednje Avstrije vztrajala pri svojem sklepu, da bo odločno izvajala določila državne pogodbe, s čimer bo dokončno onemogočeno desničarskim krogom, da bi krojili usoda hrvaškega in slovenskega živelja in da bi pred svetovno javnostjo resno spravili v dvom pozitivne napore naprednih sil in vlade sosednje Avstrije.

Mića Rakić

Ofenziva neofašizma

Delovni ljudje in občani Bosne in Hercegovine zaskrbljeno gledajo in obsojajo najnovije eskalacijo nacionalističnih sil in sovništinskih izpadov proti koroškim Slovincem. Kratkeje zakonitih pravic slovenski narodni manjšini na Koroškem, ki na tleh živi od nekdanj, pomeni grobo kršitev, ne le mednarodnih norm obnašanja, ampak tudi obveznosti, prevzetih z državno pogodbo in z dogovori o medsebojnih odnosih. Ti izpadi hkrati dokazujejo povečano aktivnost povampirjenih sil fašizma, ki je v nedavni preteklosti prizadejal toliko hudega narodom Jugoslavije in Evrope. Napad na naravne pravice koroških Slovencev doživljamo kot napad na vse narode in narodnosti v Bosni in Hercegovini in v Jugoslaviji. Zato po pravici pričakujemo, da bodo državni organi in vse napredne sile v Avstriji neomajni pri zagotavljanju pogojev, pod katerimi bodo koroški Slovinci lahko nemoteno uživali vse svoje pravice, kar bi vsekakor doprineslo k razvijanju sodelovanja med republiko Avstrijo in SFRJ.

Najnovije dogodke v Avstriji je treba gledati v kontekstu dejavnosti tistih sil na svetu, ki jim je na poti samoupravni socialistični razvoj, naša politika neuvrščenosti in stabilni mednarodni položaj Jugoslavije.



Kronologija

(Nadaljevanje s 17. strani)

ri, da Koroške ni mogoče primerjati z južno Tirolsko, ker so tam Nemci v večini. Na koncu pa KHD sprisje dr. Magnaga, naj pomisli, da so njegova izvajanja stala na neresničnih ugibanjih in da je zato spregledal pravo koroško problematiko.

6. oktobra objavi slovenska vlada svojo izjavo ob dogodkih na Koroškem. Akcije je ocenila kot množični teror nad slovensko manjšino, kar seveda lahko prinese poslabšanje meddržavnih odnosov. Predvsem pa je v izjavi poudarjena neodločnost avstrijskih in koroških oblasti pri preprečevanju terorističnih akcij.

Protestirajo tudi mariborski študentje.

V noči na petek, 6. oktobra, so odstranili table in kazipote v naslednjih krajih: Rinkole, Globasnica, Rute, Šmilhel, Črgoveče, Bistrice, Konovesce in Replje.

Šlišati je glasove, da do 10. oktobra ne bo nobenega dvojezičnega napisa več.

V isti noči so premazali tudi šipe na karni A. Miklauta ob Klopinskem jezeru. Premazali so jih z parolami proti Simi in uporabili tudi besedo »nazis«.

Koroški deželni glavar je sprejel jugoslovenskega generalnega konzula v Celovcu Bojana Lubeja. Lubej je ostro obsojal akcije proti dvojezičnim napisom in opozoril deželnega glavarja, da je slovenska manjšina izpostavljena odprtemu terorju, kar lahko pripelje do poslabšanja odnosov. Sima mu je odgovoril, da bodo storili vse, kar je v njihovih močeh, da bi zagotovili red in mir v deželi.

V Pilberku zboruje KHD, kjer govori vodja dr. Feldner. Tudi on se ogrozi od naraščajočih akcij in vrše med poslušalce kritično sveti se vsedimo za eno mizo in najdemo rešitve.

V Sv. Primožu se je zbrala skupina 90 ljudi v 35 avtomobilih, ki odstranijo dva kazipota proti Zamanjem. Kljub prisotnosti orožniki ne reagirajo.

V noči med 6. in 7. oktobrom se je v istem kraju zbralo 120 ljudi v 42 vozilih. Spet so odstranili oba kazipota proti Zamanjem, ki so jih medtem ponovno postavili. Popoldne, 7. oktobra so odstranili tudi obe krajevni tabli v Hodišah. Orožništvo reagira le tako, da zapisuje registrske številke avtomobilov. Akcije pa se nadaljujejo tudi v drugih krajih. V Zitari vasi je skupina 20 teroristov odstranila krajevno tablo. V Dobri vasi se na cestišču pojavijo parole. Na vojvodskem stolu so istega dne našli tablo z naslednjo vsebino: »Kärnten deutsch, frei ungeteilt!«; »Herr Sima: Diktate u. Polizeiaktionen diemen nicht den Frieden im Landes, in druga tabla: »Minderheitenfestlegung — einzige demokratische Entscheidung«.

V Selah — Fari so ponovno odstranili krajevne table, taisto pa se je pripetilo v Sopotnici, kjer so odstranili kazipot v Sloveniji Piljberk.

Dan prej je namestnik jugoslovenskega sekretarja za zunanje zadeve Jakša Petrič poklical avstrijskega veleposlanika in mu izrazil skrb nad eskalacijo antislovenskih in antijugoslovenskih akcij na Koroškem. Poučaril je, da je jugoslovenska javnost zelo nezadovoljna nad tem, in zahteval učinkovite ukrepe za ureditev sedanjega stanja.

19. oktobra je jugoslovenskega veleposlanika na Dunaju sprejel tudi namestnik avstrijskega zunanjega ministra, veleposlanik Wodak. Jugoslovenski veleposlanik je ostro protestiral zaradi dogodkov na južnem Koroškem. Wodak pa mu je zagotovil, da bodo izpolnili vsa določila državne pogodbe.

Protestirala je tudi socialistična Zveza koroških študentov.

Predsednik deželne OVP Bacher in sekretar dr. Paulitsch sta v Celovcu sprejela delegacijo prebivalcev Skočjana in Galicije. Izrazili so jima zaskrbljenost nad nemiri in podpirali stališča deželne vodstva OVP, ki je zahtevalo novo iniciativo za zakon o dvojezičnih topografskih napisih na deželni in zveznem nivoju.

Istega dne se je oglašil tudi deželni glavar Sima. V izjavi, ki jo je priobčil LandespresseDienst, je Sima dejal, da akcije kažejo na oskrobnost in netolerantnost nekaterih ljudi na Koroškem. Obenem pa te akcije kažejo, je dejal Sima, kako hitro je mogoče zastupiti mirno ozračje. Dodal je še, da ti dogodki lahko škodujejo mednarodnemu ugledu Avstrije.

Noč med 9. in 10. oktobrom je prinesla največjo akcijo proti dvojezičnim napisom in slovenski manjšini. Okoli 200 polnih osebnih avtomobilov se je odpravilo s slovenske stične ob 52. letnici koroškega plebiscita v Borovljah na pot v Rož. Spotoma so odstranili vse table v Zgor. Rožu in Loga vasi. Na cesti iz Kotmarje vasi v Bilčovs se je zbrala druga kolona (okoli 100 osebnih avtomobilov). Udeleženci te kolone so odstranili še zadnje table v obeh omenjenih krajih. Okoli 22.30 ure sta se obe koloni z glasnim hupanjem združili v demonstrativni pohod.

Po slovesnosti v Smarjeti v Rožu se je zbrala kolona z okoli 100 osebnimi vozili in se odpravila proti Sinča vasi, Pilberku in Miklavčevem.

Rezultat teh akcij je bil, da na južnem Koroškem skoraj ni bilo več nobene dvojezične table. Kot poročila koroška, »Volkszeitung«, so ostale samo tiste v najbolj skritih kotih.

Sicer pa so nemško nacionalni nestrpnosti v tej noči samo nadaljevali delo iz prejšnje noči. Na deželnih in zveznih cestah so se v noči med 8. in 9. oktobrom pojavili napisi proti deželnemu glavarju Simi na cesti v Hodiše in na Ljubelju. V ponedeljek 9. oktobra se je tak napis pojavil tudi na kazipotu proti Skočjanom. V Plasiščah ob Hodiškem jezeru so isti storilci na kazipotu proti Celovcu napisali »Nix Hodiše«. Ob koncu tedna sta bili odstranjeni zadnji dve tabli proti Zamanjem in table ter kazipoti v Hodišah, Sv. Stefanu pri Pilberku, Reki pri Sv. Jakobu in Ločilu pri Podklostru. Premazali pa so tudi napise v Zgornji vasi, Sv. Martinu pri Sv. Petru na Vašinjah in Borovnici. V Ločilu in Borovnici so storilci ujele in jih prijavili sodniku. Neka druga skupina pa je v noči na nedeljo 8. oktobra odstranila kazipote v Gornji in Dolnji vasi pri Suhl, Sv. Stefanu pri Globasnici in Šmilhelu pri Pilberku.

V isti noči je prišlo tudi do slovenske protiakcije, ko se nemška imenovanja za Celovec in Gospo Sveto dodali tudi slovenska.

Na dan plebiscita (10. oktobra) je bila velika proslava na celovškem pokopališču.

(Nadaljevanje na 19. strani)



KO JE ZE TOLIKO GOVORA O SVINJAH — KATERIH?

— Oskrunjeni grob koroških partizanov na Koroškem: ne le vandalizem, ampak tudi izrečna kršitev določila avstrijske državne pogodbe. Foto: arhiv Dela

Nota SFRJ o Koroški

Globoka zaskrbljenost

Dogodki na Koroškem slabo vplivajo na dobre odnose

Vršilec dolžnosti zveznega sekretarja za zunanje zadeve Jakša Petrič je 8. novembra 1972 poklical v zvezni sekretariat avstrijskega veleposlanika dr. Alexandra Otta in mu izročil noto vlade SFRJ za vlado republike Avstrije v zvezi z dogodki na Koroškem.

V noti vlade SFRJ je znova izražena globoka zaskrbljenost zaradi nadaljevanja in intenzivnosti protislovenske in protijugoslovenske kampanje, ki neposredno ogroža koristi slovenske narodnostne skupine in je resna grožnja nadaljnjemu razvoju jugoslovensko-avstrijskih odnosov. Posebej so ponovili, da je izvajanje določil 7. člena državne pogodbe, oziroma zagotovitev pravic slovenskih in hrvaških narodnostnih manjšin v Avstriji, ki jih jamči ta pogodba, mednarodna obveznost republike Avstrije, ki ni izpolnjena niti po 17 letih veljavnosti državne pogodbe.

Nota omenja kontinuiteto uradnih posredovanj jugoslovenske vlade pri vladi Avstrije, naj izpolni svoje obveznosti do slovenske in hrvaške narodnostne manjšine, kar pa ni prineslo pozitivnega rezultata, ker se je kljub temu nadaljevala dejavnost sovinitstičnih in neonacističnih sil na Koroškem, ki je povzročila ostra nestrpnost in pritiska na slovensko narodnostno manjšino.

Posebej opozarja na sovinitstično dejavnost organizacije Kärntner Heimatdienst, ki si prizadeva poglobiti nestrpnost med nemško govorečim prebivalstvom in slovensko narodnostno manjšino ter z nasilnimi akcijami prisiliti avstrijsko vlado, naj ne izpolni obveznosti iz 7. člena državne pogodbe in slovenski narodnostni manjšini odvzame njene manjšinske pravice. Zaradi teh razlogov je vlada SFRJ znova zahtevala od vlade republike Avstrije, naj na podlagi 7. člena državne pogodbe prepove omenjeno dejavnost tudi vsem organizacijam, ki se ukvarjajo s sovinitstičnim delovanjem proti Jugoslaviji.

V noti je tudi poudarjeno, da je treba zakon o uvedbi dvojezičnih krajevnih napisov na Koroškem — čeprav nezadosten v smislu 3. odstavka 7. člena državne pogodbe — odločno uresničiti in s tem storiti pomemben korak v smeri hitrejšega in doslednejšega izpolnjevanja obveznosti iz državne pogodbe. Nota navaja tudi stališče, da bi vsakršna revizija tega zakona v škodo manjšine razvednotila še to, kar je vlada Koroškega doslej dosegla v korist manjšin.

Nota poudarja usmeritev Jugoslavije k dobrososedskimi in prijateljskim stikom z Avstrijo, hkrati pa opozarja, da dogodki na Koroškem niso v skladu s takšno usmeritvijo in da začenjajo negativno odsevati na jugoslovensko-avstrijske odnose.

Vlada SFRJ pričakuje, da se bo vlada Avstrije brez odlašanja lotila odločnih ukrepov za prenehanje takšne nacionalistične in sovinitstične kampanje, da bo onemogočila delovanje organizacij, ki širijo nacionalno nestrpnost, da bo vztrajala pri doslednem uresničevanju zakona o dvojezičnih napisih in da se bo v dogovoru z manjšinami lotila popolnega in doslednega uresničevanja obveznosti, ki izhajajo iz 7. člena državne pogodbe.

Na koncu note jugoslovenska vlada opozarja avstrijsko, da bo v primeru, če se položaj na Koroškem ne bo izboljšal in bodo ukrepi vlade ostali brez učinka, prisiljena storiti tudi druge korake za uresničitev pravic slovenske in hrvaške narodnostne manjšine v skladu s 7. členom državne pogodbe, vsestvi obravnavanje tega vprašanja pri mednarodnih forumih.

Veleposlanik dr. Alexander Otto je ob prevzemu note, ki jo je posredoval svoji vladi, poudaril interes Avstrije, da ohrani dobre stike z Jugoslavijo.

Slovinci v Italiji in Avstriji

Podobna usoda nas druži

Skupna izjava ZSO in SKGZ

V nadaljevanju stalnih stikov sta se dne 10. novembra 1972 sestali v Celovcu delegaciji odborov Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in Slovenske kulturno-gospodarske zveze iz dežele Furlanije-Juljske krajine, da si izmenjata izkušnje in skladno nastopata.

Podobna usoda druži slovenski narodnostni skupnosti v Avstriji in Italiji. Slovinci v obeh državah ne uživajo enakopravnosti in ni zagotovljen njihov narodnostni obstoj z učinkovitimi zaščitnimi zakoni, čeprav jim zaščito zagotavlja avstrijska država in senzermenska pogodba, ki sta sestavni del ustave republike Avstrije, oziroma republike Italije in spomenica o soglasju.

Slovinci v Avstriji in Italiji se morajo 27 let po zmagi nad nacifašizmom, ki jim je skupaj z ostalim slovenskim narodom obsojil na smrt, še vedno boriti za golo narodnostno življenje.

Republika Italija ravna s Slovenci, ki so v okviru njenih meja, drugače kakor z južnotirolskimi Nemci. Dočim je letem dala široko avtonomijo in jih je začela do visoke stopnje, je za Slovence doslej sprejela le šolski zakon, ki je pomanjkljiv in ima veljavno samo za tržaško in gorško pokrajino, ne pa tudi za videmsko pokrajino. Nobena druga pravica slovenske narodnostne skupnosti ni zakonjena in spomenica o soglasju, ki velja samo za tržaške Slovence, nima notranje zakonske moči.

Dežela Furlanije-Juljska krajina sprejema le obrobne ukrepe v korist Slovencev, prav tako se le via facti priznavajo posamezne pravice v tržaški in gorški pokrajini ter v okoliških, pretežno slovenskih občinah okrog Trsta in Gorice.

Delavske stranke so zvest in aktivne za veznik Slovencev v boju za njihove pravice. V zadnjih letih kažejo tudi vodilni deli vladajočih strank razumevanje za slovenske zadeve, toda učinki so daleč za pričakovanja.

Predvsem ni benečkim Slovincem še priznan status narodnostne manjšine in ne uživajo zaradi tega najmanjše narodnostne pravice. Kljub temu, da ti krogi govorijo, da bogatijo okolje, ni nobenega ukrepa oblasti, da bi v samem Trstu in Gorici to bogatstvo nazvenj tudi poudarili. Nimajo razumevanja za sprejete globalne zaščitne zakone v prid Slovencev, kar bi bil dokaz iskrene želje po njihovi ohranitvi. Nobenega namera ni, da bi onemogočili delovanje fašističnim ostankom, ki poleg svoje naravi ne skrivajo tudi protislovenske mržnje.

SKGZ se bo trudila, da se skupni akcijski nastopi vseh Slovencev, ki so bili zaradi dvojnega volitve začasno prekinjeni, takoj obnovijo. Vsem Slovincem v Juljski krajini je jasno, da bo samo enotna fronta Slovencev ob podpori demokratičnih sil italijanske družbe odločno prispevala k uresničevanju zaščitnih zakonskih ukrepov, ki bodo lahko zagotovili bodočnost slovenske narodnostne skupnosti. Obenem se bo SKGZ še bolj angažirala v boju proti fašističnim ostankom.

Koroški Slovinci so kljub politični in svetovnomazorni diferenciaciji, ki se izraža v obeh osrednjih organizacijah, iz trpkih zgodovinskih izkušenj spoznali, da sta za uresničitev in uveljavitev narodnostnih pravic potrebni enotnost in skupnost vseh na rodni sil. Sad tega spoznanja je skupna spomenica koroških Slovencev v dne 11. 10. 1955, ki je slej ko prej osnova in izhodišče vseh zahtev in prizadevanj v korist slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem. V tej spomenici so koroški Slovinci kot neopredeljeno prizadevanje s čutom resnosti in odgovornosti utemeljeno interpretirali člen 7 državne pogodbe in iznesli vladi konstruktivne predloge, kako se naj rešijo ta določila državne pogodbe.

Republika Avstrija je v izvajanju manjšinskih določil državne pogodbe doslej leta 1959 sklenila tako imenovani manjšinski šolski zakon in manjšinski zakon o sodnem jeziku ter letošnje leto zakon o dvojezičnih topografskih označbah in napisih. Mimo tega zakonov je druga določila člena 7 poskušala rešiti z navadnimi odredbami o narodnosti in področjih, ki jih v zvezi z dvojezičnimi dvojezičnimi napisi ter sploh ukiniti dvojezičnost na tem področju. Takšna dejavnost, ki pomekne dobita iz oblike množičnega terorja, ponovno ustvarja ostračje napetosti, ki ogroža ne samo obstoj slovenske manjšine, temveč tudi jugoslovensko-avstrijske odnose in predstavlja nevarnost za mirno in ustvarjalno sodeljevanje v tem delu Evrope.

Tudi tokrat gre za organizirano protislovensko akcijo tistih nacionalističnih organizacij in sil, ki kljub izrecnim določilom državne pogodbe, katera obvezuje Avstrijo, da prepove take organizacije, že desetletja nemoteno delujejo zoper slovensko manjšino. Ti dogodki v celoti potrjujejo upravičenost dosedanjega vztrajnega priznavanja s strani slovenske manjšine in Jugoslavije, da je treba prepovedati delovanje

Resolucija

Narodnega sveta koroških Slovencev in Zveze slovenskih organizacij na Koroškem

Odborniki Narodnega sveta koroških Slovencev in Zveze Slovenskih organizacij na Koroškem ter v njih vključenih organizacij, zbrani na skupnem posvetu 11. oktobra 1972 v Celovcu, kot predstavniki slovenske narodnostne skupnosti z ogroženjem obsojajo od nemških nacionalističnih organizacij organizirane pogrome proti minimalni izvedbi določila državne pogodbe o dvojezičnih topografskih označbah in napisih ter proti pravicam slovenskega prebivalstva kot manjšine na sploh, kakršne smo doživeli zadnje dni na Koroškem.

Ob eskalaciji nemškega nacionalizma, ob številnih nedvoumno grozljah proti slovenski narodnostni skupnosti in njenim članom, ob hujšanju proti najvišjim predstavnikom zvezne in deželne vlade ter ob uporabi proti oblastvenim ukrepom in proti zakonu v prisotnosti policije, ne da bi le-ta ukrepala, se koroški Slovinci upravičeno čutimo ogrožene glede varnosti življenja in imetja. Nasilje in vzdušje sta silno podobni situaciji v letih 1934 do 1938, ko je potem privedla do nacističnega prevrata, do likvidacije avstrijske države in do poskusa fizične izreditve koroških Slovencev.

Koroški Slovinci smo dogodke zadnjih dni na Koroškem točno spremljali in z veliko zaskrbljenostjo ugotovili, da je državna oblast s pasivnim zadržanjem te izjave bolj ali manj tolerirala in da so to nezakonito početje podpirali tudi neodvisni tisk in listi opozicijskih strank v deželi.

Kot avstrijski državljani slovenske narodnosti zato apeliramo na vse demokratične sile avstrijskega ljudstva, da z nami vred zahtevajo od vlade, da končno z vsjo odločnostjo ukrepa s prepovedjo proti iniciatorjem in krivcem ter pogromov to je proti nacionalističnim organizacijam, kot so Kärntner Heimatdienst, Abwehrkampfbund in podobne, ki vse merijo na to, da odvzamejo slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine.

Kakor že vedno v zgodovini, se je tudi to pot izkazalo, da na Koroškem vprašanja slovenske narodnostne skupnosti ne rešuje vlada, marveč so ga vzela v zakup znane nacionalistične organizacije z namenom, da preprečijo sleherni rešitev in ovekovečijo nemir na južni meji naše republike. Tako jim je že 17 let uspelo preprečiti izvedbo določil, ki jih vsebuje v korist slovenske narodnostne skupnosti avstrijska državna pogodba, sedaj pa z zahteva po referendumu hočejo celo onemogočiti izpolnitev v državni pogodbi povzete obveznosti v zaščito obstoja in nadaljnjega razvoja slovenske narodnostne skupnosti.

Ob taki situaciji smo koroški Slovinci prisiljeni, da se za dosego svojih pravic poslužimo, kakor svojčeski avstrijska manjšina na južnem Tirolskem, možnosti apela na mednarodno javnost in na pristojne mednarodne ustanove. Zbrani odborniki zato pozivajo in pooblaščajmo izvršna odbora Narodnega sveta koroških Slovencev in Zveze slovenskih organizacij na Koroškem, da čimprej najdeta pravno obliko za uresničitev takega apela na mednarodni forum in da tozadevno zaprosita za podporo in pomoč državo matičnega naroda SFR Jugoslavijo.

CELOVEC, 11. OKTOBRA 1972

6. oktober 1972

Glas matičnega naroda

Izjava izvršnega sveta skupščine SR Slovenije

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije izraža ogroženost in zaskrbljenost zaradi stopnjevanja nacionalistične dejavnosti zoper slovensko manjšino na avstrijskem Koroškem in zaradi organiziranih akcij, ki imajo za cilj odstraniti še tako maloštevilne dvojezične napise ter sploh ukiniti dvojezičnost na tem področju. Takšna dejavnost, ki pomekne dobita iz oblike množičnega terorja, ponovno ustvarja ostračje napetosti, ki ogroža ne samo obstoj slovenske manjšine, temveč tudi jugoslovensko-avstrijske odnose in predstavlja nevarnost za mirno in ustvarjalno sodeljevanje v tem delu Evrope.

Tudi tokrat gre za organizirano protislovensko akcijo tistih nacionalističnih organizacij in sil, ki kljub izrecnim določilom državne pogodbe, katera obvezuje Avstrijo, da prepove take organizacije, že desetletja nemoteno delujejo zoper slovensko manjšino. Ti dogodki v celoti potrjujejo upravičenost dosedanjega vztrajnega priznavanja s strani slovenske manjšine in Jugoslavije, da je treba prepovedati delovanje

teh organizacij. Zato sta toliko bolj nerazumljivi sedanja neodločnost in tolerančno obnašanje avstrijskih organov oblasti ob posem javnem terorju in nastilu nacionalističnih skrajnežev. Izvršni svet upravičeno pričakuje, da bosta avstrijska zvezna in koroška deželna vlada nemudoma sprejeli učinkovite ukrepe zoper nacionalistične izpade in ekstremistične organizacije in za spoštovanje zakonitosti ter s tem ustvarijo pogoje za mirno in varno življenje slovenske manjšine v Avstriji, kot jih to obvezujejo jasna določila 7. člena državne pogodbe. Končno, gre za spoštovanje osnovnih norm civiliziranega človeštva.

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije se bo tudi v bodoče prizadeval za razvijanje najširšega sodelovanja z republiko Avstrijo, vendar pa ponovno poudarja, da je nadaljnji razvoj dobrososedskih odnosov spričo nastalega položaja odvisen predvsem od zagotovitve narodnostnih pravic in pogojev za normalno življenje in razvoj slovenske manjšine na Koroškem.

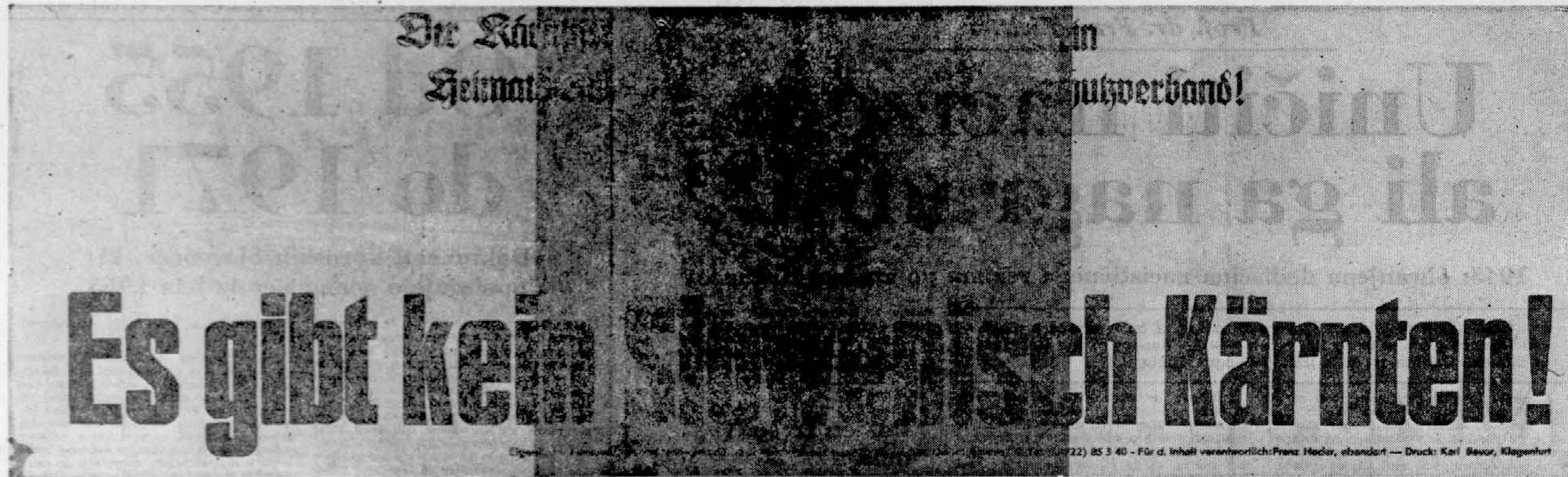
S poznano reakcijo združenih nacionalističnih sil pod vodstvom »Kärntner Heimatdienst« na ta ukrep vlade in z njihovimi nasilnimi akcijami proti pravicam koroške slovenske narodnostne skupnosti pa je nastal nov, odločen trenutek za koroške Slovence, ki mora pomeniti resen začetek doslednega izvajanja državne pogodbe.

Slovinci so v nedavni preteklosti znali primerno odgovoriti tistim, ki so sklenili, da jih uničijo. V teh slavnih dejanjih, v obsojnih nacionalizmu, ki jo je ob koroških dogodkih izrekel svet, in v solidarnosti matičnega in vseh ostalih jugoslovenskih narodov bodo koroški Slovinci črpali moč, da svojo narodnostno pripadnost prav danes še bolj manifestirajo in dokažejo, da se ne bodo pustili ustraševati. Naslonitev na demokratične sile Avstrije in njihova zgodovinska odgovornost v tem trenutku bosta močan prispevek k uresničevju popolne zaščite slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem.

ZSO in SKGZ ugotavljata, da je bilo ob eskalaciji nemškega nacionalizma in nasilja nujno, da sta obe osrednji slovenski koroški organizaciji zaprosili SFR Jugoslavijo kot državo matičnega naroda in sopolisnico avstrijske državne pogodbe, naj na mednarodni ravni ukrene vse, kar je potrebno, da bo Avstrija zagotovila izvajanje 7. člena. Zato obe Zvezi z zadoščanjem po državljata odločno stališče predstavniških organov Slovenije in Jugoslavije.

Internacionalizacija koroškega problema mora dokončno uresničiti izvajanje duha in črke državne pogodbe v vseh njenih členih in v vseh področjih, kar narekuje koroškim Slovincem in vsem pristojnim in odgovornim za dokončno rešitev odprtih vprašanj člena 7, v tem času pa jugoslovenski vladi v smislu njenih slovenskih izjav ob pristopu k avstrijski državni pogodbi in njeni ratifikaciji še posebej, da ne sprejemajo polovičnih rešitev, ampak da vztrajajo in v napisih prišlo do nadaljnega skromnega koraka v izvajanju člena 7 državne pogodbe.

CELOVEC, 10. 1. 1972



ZA NAROD IN DOMOVINO?
S plakata Kärntner Heimatdiensta: »Slovenske Koroške ni!«
Ali ima ta, sicer tako opredeljena nemška večina res tako malo moči sama v sebi, da se boji koroških Slovencev?

Dr. Tone Zorn

Kärntner Heimatdienst

Odsev koroške stvarnosti

Pred nedavnim je Avstrija dokončno sprejela mednarodni dogovor (konvencijo) o preprečevanju vseh oblik rasne diskriminacije, ki zajema tudi prepoved vsakega razlikovanja na podlagi narodnega ali etničnega porekla. Torej gre za dogovor, usklajen z znanim določilom avstrijske državne pogodbe iz leta 1955, ki prepoveduje delovanjem vsem tistim organizacijam, ki merijo na to, da bi odvrle slovenskemu prebivalstvu Koroške njegov značaj in manjšinske pravice. Konvencija o preprečevanju rasne diskriminacije tudi določa, da morajo podpisnice s posebno zakonodajo preprečevati tako diskriminacijo, bodisi da jo izvajajo osebe, skupine ali organizacije.

Letošnje koroško dogajanje kaže na upravičenost obeh mednarodnih aktov, ne glede na to pa vse do danes ni prišlo v Avstriji do izvedbene zakonodaje 1955. leta sprejete mednarodnega določila o prepovedu delovanja protimanjšinskih organizacij; še ved, v svojem tolmračju je avstrijska vlada v času podpisane državne pogodbe zagotavljala, da so določbe petega odstavka 7. člena te pogodbe zagotovljene že v dosedanjem pravu.

V avstrijski pravni literaturi pa je bilo celo tudi, da ima ta odstavek državne pogodbe izključno deklarativni značaj. Ves historiat odnosa koroške družbe do slovenske manjšine pa kaže, da ima prav to določilo bistveno mesto v strukturi avstrijske državne pogodbe. Na domišljensost nakazuje formulacije določila kaže dejstvo, da so se podpisnice avstrijske državne pogodbe (vključno z Avstrijo) zavedale raznarodovalne vloge predvojnih protislovenskih organizacij na Koroškem. Pri tem so velesile na povojnih konferencah za sklenitev avstrijske državne pogodbe posebej opozorile na protimanjšinski značaj dveh takih organizacij.

To sta bili osrednja koroška protislovenska organizacija Kärntner Heimatbund (Koroška domovinska zveza), naslednica v plebiscitnem času ustanovljenega Kärntner Heimatdiensta (Koroške domovinske službe) in pa 1925. leta združeni društvi Deutscher Schulverein (Nemško šolsko društvo) in Südmark. Ustanovitev in delovanje teh dveh društev sega še v osemdeseta leta minulega stoletja, delovali pa sta tudi drugod na Slovenskem. Kar se tiče prihodnje usode Kärntner Heimatbunda, naj opozorimo, da je prešla za nacizma vrsta sodelavcev te organizacije v celovški obmejni urad nacistične stranke, medtem ko je njen naslednik tajnik Alois Maier-Kalbitsch postal član prve koroške nacistične stranke in zatem vodja vseh narodnostno-političnih delovnih uradov režima in stranke. Odveč je omeniti, da je bil Maier-Kalbitsch tudi v delovnem vodstvu Schulvereina - Südmark, se pravi organizacije, ki so jo po drugi svetovni vojni tako zavestne kot avstrijske oblasti razglasile za nacistično. Po drugi svetovni vojni je bil Alois Maier-Kalbitsch zaradi vodilne vloge v slovenskega življa iz dežele obsojen na dosmrtno ječo (iz zdravstvenih vzrokov so ga izpustili že čez nekaj let). Za koroške razmere pa je značilno, da je decembra 1970 padel v velikokoroškem občinskem svetu predlog, po katerem naj bi dobil Maier-Kalbitsch spominsko obeležje v tem mestu.

Le štiri dni po podpisu pogodbe!

Zdaj imamo na Koroškem in v Avstriji ne le dediča obeh predvojnih organizacij, ampak se je njun krog še razširil. Tako se je v letošnjem letu Kärntner Heimatdienst večkrat ponasal, da zajema kar 17 najrazličnejših organizacij in društev, simbolično rečeno, za vsako leto pomanjkljivega izpolnjevanja manjšinskih določil državne pogodbe po eno.

V začetku letošnjega leta je sicer izstopilo pod vplivom naprednejših sil iz Kärntner Sängerbund (Koroška pevška zveza), vendar se je društvo kmalu spet vključilo v protislovensko falango. Kar pa se tiče ustanovitve današnjih protimanjšinskih organizacij na Koroškem, je skoraj simbolično, da je bilo kot eden neposrednih dedičev predvojnega Schulvereina ustanovljeno le štiri dni po podpisu državne pogodbe (pogodba je bila podpisana 15. maja 1955) Koroško šolsko društvo (Kärntner Schulverein - Südmark) in da je to društvo 1957. leta nastopalo kot eden ustanoviteljev Kärntner Heimatdiensta! Drugi dve ustanovitelji te osrednje protimanjšinske organizacije sta bila še leta 1955 ustanovljeni Kärntner Abwehrkämpferbund (Zveza koroških plebiscitnih bojevnikov) in Kärntner Landsmannschaft (Društvo nemških koroških rojakov), katere ustanovitev sega še v čas stare monarhije. To je bilo tudi edino nemško nacionalno društvo, ki mu je britanska zasedbena oblast dovolila obnovo 1948. leta.

Leta 1957 so v okviru Kärntner Heimatbunda ustanovili poseben »Bund der Kärntner Windischens« (»Zveza koroških vindisarjev«), »gibanje«, ki naj bi zajelo vse tiste Koroške slovenske jezika, za katere nemški nacionalci menijo, da se ne smejo prištevati manjšini. Pri tem se poslužujejo politične delitve manjšine na nacionalne Slovence, ki si aktivno prizadevajo za narodnostne pravice in na tako imenovane »Windischens«, ki si za take pravice ne prizadevajo. Vse tja do leta 1938 je bila taka delitev manjšine samo privatna teza nemških koroških nacionalistov in njihovih organizacij. Z anšlusom - vključitvijo Avstrije v nacistični rajh 1938. leta - pa je nakazana delitev manjšine postala del uradne politike.

bitni razpust organizacije ne pride v poštev, medtem ko je koroški deželni glavar še pred predložitvijo osnutka zakona o dvojezičnih topografskih napisih javnosti (in s tem tudi slovenski manjšini) seznanil letošnjo januarja predstavnice Heimatdiensta o bistvenosti prihodnjega zakona v tem smislu, da izhodisce ne bodo niti jezikovni podatki štetja leta 1910, niti teritorialni princip, prav tako pa da bodo odšteti od manjšine vsi v »windišarske« jezikovne kategorije vpisani Korošci.

Uradna politika nacistov

Se zlasti se je to pokazalo pri ljudskem štetju leta 1938, ko so nacisti uvedli ob slovenski in nemški jezikovni kategoriji še novo kategorijo »windischens«. Prav tako so spraveali po »windišarske« narodnosti, v katero pa so uspeli vpisati vsega 106 Korošcev, še pred tem pa je postavil Hitler v svoj državni zbor »predstavnika koroških vindisarjev Franza Mikulo. Po drugi svetovni vojni je avstrijska republika prevzela za nacizma uvedeno jezikovno kategorijo »windischens«, in to z vsemi njenimi jezikovnimi kombinacijami (windisch, windisch-deutsch, deutsch-windisch, slowenisch-windisch in windisch-slowenisch). Ustanovitelji sedanjega Kärntner Heimatdiensta pa so šli še dalje ter ustanovili poseben »Bund der Kärntner Windischens«. Čeprav je bila ustanovitev »Bund« mrtvo rojeno dete, ki zajema vsega kakih dvestaj Korošcev (torej kako petino za nacizma vpisanih Korošcev!), so ga osrednje oblasti po ustanovitvi upoštevale za partnerja pri obravnavanju slovenskega vprašanja in manjšinske zakonodaje.

Politične sile, ki se zbirajo okrog Kärntner Heimatdiensta, izhajajo predvsem iz obeh avstrijskih opozicijskih strank, svobodnjaške in ljudske, na to protimanjšinsko organizacijo pristajajo tudi nekateri člani socialistične stranke. Sledeče dejstvo, namreč velika vplivnost Heimatdiensta opozarja, zakaj oblasti vse do danes niso nastopile proti tej nacionalistični organizaciji. Kancler dr. Kreisky je decembra 1970. leta predstavnikom manjšine celo nakazal, da more-

Vprašanja ankete so se delila na štiri skupine: na vprašanje odstranitve krajevnih napisov in (znanih) demonstracij proti tem napisom, na vpliv tega dogajanja in ugled Avstrije v tujini, na razmerje večinskega naroda do manjšine in na postopek pri prihodnji postavitvi krajevnih napisov. Kot smo omenili, je vsega 48 odstotkov Korošcev proti odstranitvi dvojezičnih krajevnih napisov (od tega 19 odločno proti). Zal anketa ne da podatkov o tem, v kolikšni meri je bil vanjo vključen slovenski živelj. Anketa kaže, da se še najbolj zavzema za ohranitev dvojezičnih krajevnih napisov članstvo socialistične stranke (74 odstotkov), za njim sledijo pripadniki ljudske stranke (51 odstotkov), medtem ko so na zadnjem mestu svobodnjačarji (41 odstotkov). Komunistov anketa ni zajela. Ze ti podatki kažejo, iz katerih političnih skupin in sredin se zbirajo slovenski nasprotniki: to sta predvsem svobodnjaška in ljudska stranka, v manjši meri pa tudi socialisti. Se bolj zanimiv pa je odnos privrženec odstranitve dvojezičnih krajevnih napisov in protislovenskih demonstracij. Po podatkih ankete naj bi ta izražal 35 odstotkov vseh deželanov (po posameznih političnih strankah pa je podoba naslednja: svobodnjačarji 38 odstotkov, privrženec ljudske stranke 17 odstotkov in socialisti 9 odstotkov). S posebnim vprašanjem je skušala anketa ugotoviti odnos Korošcev do stalne zahteve svobodnjaške stranke po posebni ugotovitvi slovenske manjšine.

Kaj je pokazala anketa

Tisk je ob vseh pisal, da ne bodo s predvidenim zakonom odstranjene, in to nenkrat za vselej prenapete zahteve (Slovenec), ampak med drugim tudi geslo o slovenski Koroški. Gotovo je, da postaja v tej luči razumljivo vse do danes samo ograjeno in nezakazovano razbijanje dvojezičnih napisov ter fizično obračunavanje s posameznimi Slovence. Razumljiv pa postaja tudi porazen izid nedavne ankete dunajske študijske družbe za socialne vede na Koroškem o slovenskem vprašanju in topografski dvojezičnosti, saj se je vsega 48 odstotkov vseh Korošcev izreklo proti odstranitvi dvojezičnih krajevnih napisov!

Josef F. Perkonig

Koroški Slovenec

»Dajte mi prostor za mizo, ljubi sodežniki, ponovite svoj ljubi običaj: polžite kruh predenj in zraven še polno majolico.«

Drago Druškovič

Dvoje vprašanj

Dvoje smeri negativne bilance

Razbor vprašanj v zvezi z dogajanjem, ki prizadevajo koroške Slovence nikakor ni preprost, saj bi se z njimi lahko ukvarjali tvevatenci raznih disciplin iz območja socialnih ved.

Ob časnikarskem obvestilu seveda ne velja obremenjati besedila s premnogimi navedbami, sklicovanj na razna načela, avtorje, statistične in podatke.

Ker pa so zadržane na plačju, sem se odločil za dvoje opozoril: problema sta le notranje povezana.

Ze v pismenem opozorilu dunajski »Die Presse« sem nedavno opozoril, kako neuporabna se mi zdijo pragmatična raba načela posameznikovega in skupinskega samoodločanja (Bekentnisprinzip) mimo dejstva, da gre v primeru za manjšinske narodnostno skupnosti in večinsko dragoceno skupnost: tudi avstrijski izvedenci dr. Veiter je v pogovoru za avstrijsko televizijo izrazil podobne pomisleke. Samo mimogrede sem pogledal še nemškega izvedenca Heltna Klossa (Grundfragen der Ethnopolitik im 20. Jahrhundert, Wien - Stuttgart 1969, str. 162-163) o vprašanju večinskega odločanja. H. Kloss predvideva oolocene okoliščine in svetuje, »da naj ima letna v pravem pomenu besede RAZUMNO doje-manje ob FUNKCII VEČINSKEGA NACE-

LAK; OPOZARJA NA POSEBEN POLOZAJ MANJŠINE.

Najbrž ne bo odveč, da za obuditev spomina navadimo mnenja govornikov na ljubljanskem seminarju OZN (ST/TAO/JR/23, junij 1965), ki so opozarjali, da je manjšinsko vprašanje v PRVI VRSTI VPRAŠANJE VEČINE in so pri tem mislili na medsebojno nevklajenost itd.

V konkretnem primeru bi po raznih novejših sporočilih, posebej ob dejavnosti doleženih, tako imenovanih »patriotičnih« organizacij in vseh ostalih, ki jih zaznavamo iz teh vrst, mogli sklepati na manjšini docela nasprotno tezanje.

Zapisali smo že podmeno, da gre v primeru mlajših ljudi, bodisi za usledne preteklosti, bodisi za ideološko praznino protislovenskega človeka. To našo domnevo potrjuje nemški avtor Manfred Hütthich (Nationaldenkmal und Staatsbewusstsein, Mainz 1965, str. 28), ki to psihološko usmerjenost razlaga takole: »NI NEZANIMIVO, DA SE IZPRICUJE POZABLJENJE POGOSTO V ZNAMENJU NOVEGA NACIONALIZMA.« Pri tem misli na breme nacionalnega socializma - torej do skrajne meje pervertiranega nacionalizma, kakor ga imenujejo nekateri raziskovalci. Citirano pojasnilo je zanimivo tudi še zato, ker ga

avtor razlaga še s primerom, kako se je skliceval pri nekem pogovoru mlad nemški učitelj na svojo »dravno nacionalno zavest in odklanjanje kakršnokoli zvezo z nacionalnim, češ da je težko bil še otrok in je ob nasprotnem vprašanju pohvale nekoga nemškega dejanja v preteklosti - spet rekel - s tem nimam nič skupnega, takrat se nisem bil rojen.

V tem primeru gre seveda za vprašanje zgodovinske zavesti, ki pa se izraza tudi v sodčnosti.

Prvo in drugo vprašanje se je ob koroških dogodkih pokazalo v souvisnosti in varianti, ki je nejužno odjeknila glede na prizadevanje za dobre odnose dveh narodov, tudi držav.

Posebej pa se je izkristalizirala negativna bilanca in to v dveh smereh:

- v imenu samoopredelitve jemljejo prav to temeljno pravico koroškim Slovence in obliki javne organizirane dejavnosti - tako imenovani »referenduma« - Volksbegehren;

- v imenu POZABE na nesrečno preteklost, tudi to je mogoče, pač v primeru, o katerem smo napisali naše opozorilo - prahja do odurnih nastopov zoper naše opozorilo.

Preseneča le, da ima sicer diferenciarina večina sama v sebi tako malo moči.

Kronologija

(Nadaljevanje z 20. strani)

bi ga manjšina lahko sprejela, večina pa tolerirala. Bil je prehitro sprejet, predvsem pa ni nihče vprašal manjšine, kaj misli o njem.« Ponovno je zatrdil, da je absurda misel o nevarnosti slovenske iredeute.

Konec tedna je prvič minil brez incidenta. Na Dunaju so neznanici prelepli dunajske krajevne table in kazipote s srbovraskimi napismi.

»Pancuropa Uniona« je zahtevala ureditev spora na Koroškem in uresničenje državne pogodbe v evropskem duhu.

Ljubljanske družbeno-politične organizacije so 24. oktobra na Trgu revolucije organizirale protestno zborovanje. Zbralo se je okoli 60.000 ljudi. Na zborovanju so govorili: delavec iz Litostoja, študentje, komunisti in drugi. »Volkszeitung« je demonstracijo označila kot »Massenaufmarsch in Laibach« (množičen pohod v Ljubljani).

KHD je objavilo odprto pismo deželnemu glavarju. V njem odločno zavrnila, da bi bila ekstremistična in Slovenem sovražna organizacija. Zato apelara na deželnega glavarja, naj zahtevuje jugoslovanskih politikov po prepovedi KHD zavrne kot brezposlovno in kot vmešavanje v notranje zadeve Avstrije.

25. oktobra je bila v koroškem deželnem zboru razprava o dvojezičnih napisih. Medtem ko so poslanci razpravljali o problemu št. 1 na Koroškem, je prišlo v Skočjancu do novih nemirov. Zbralo se je okoli 400 ljudi v 100 osebnih avtomobilih. Hoteli so odstraniti dvojezično tablo Zamanje. Orožniki so poskušali intervenirati, toda množica jih je dobesedno pregazila.

Istega dne je avstrijski zvezni kancler Kreisky v parlamentu odgovarjal na poslansko vprašanje poslance OVP Walterja Suppana. Dejal je, da je v luči sedanjih izkušenj za ta zakonska določila dana tudi možnost za noveliranje. Koroški deželni glavar in koroška SPO še vedno odločno odklanjata noveliranje zakona.

Isti dan je koroška OVP predložila deželnemu zboru nujen predlog:

1. Izpolnitev zakona o dvojezičnih napisih naj se ustavi do novelizacije.

2. Obdelava izvršitvenih predlogov za izpolnitev državne pogodbe naj bo s posvetovanjem manjšinskega odbora deželnega zbora in strokovnjakov za manjšine. Ena izmed nalog tega manjšinskega odbora bi bila, podati avtentično podobo stanja narodnostnih skupin na močanem stanju. S tem v zvezi naj bi se odbor ukvarjal tudi z možnostjo uradnega ali kakšnega drugega ugotavljanja manjšine v skladu z mednarodno prizanimi načini priznavalnega principa k narodu.

3. Ustanovi naj se odbor deželnega zbora za prižobe, ki ga naj sestavljajo poslanci, uradni sodniki in predstavniki manjšin. Odbor naj bi obravnaval prižobe, ki bi se porodile iz odnosov med narodnostnimi skupinami.

Ta nujni predlog, kakor tudi nujni predlog SPO (zakon o dvojezičnih napisih na podlagi priznavalnega principa, do tedaj pa nja se postavljanje dvojezičnih napisov ustavi) je SPO odklonila.

Razprava je trajala več ur (8) toda brez incidentov. Med govorniki je bil tudi slovenski poslanec, izvoljen na listi SPO, Hanzl Ogris. Poudaril je, da so Slovenci dovolj dolgo čakali na izpolnitev njihovih pravic in da mora biti zato problem urejen tako, da ga bo manjšina lahko sprejela. Opozoril je še na mirno zadrževanje manjšin v teh kriznih dneh na Koroškem.

V četrtek 26. oktobra je bila zadnja seja koroške škofiške sinode. Med drugim so razpravljali tudi o skupnem življenju Slovencev in Nemcev v cerkvi.

28. oktobra so v Celovcu pričakovali prihod kanclerja Kreiskega. Policija in orožništvo je bilo v pripravljenosti in je dobilo okrepitve.

V noči na četrtek 26. oktobra so v okraju Velikovec odstranili sedem dvojezičnih tabel in kazipotov. Akcija je imela svoj višek v Skočjancu, kjer so demonstranti iz rok orožnikov iztrgali prijetega udeleženca podoba. Po poročilih tiska naj bi bil na celu demonstrantov Skočjancižupnik Vitas Jess, ki se je že prej udeleževal takih akcij. Casopisna poročila govorijo tudi o tem, da so bili nekateri demonstranti pijani.

Nekako v istem času se je deželni glavar Hans Sina zadrževal v lokalu »Tiroler Weinstube« v St. Vidu. Neznanici so na njegovem službenem vozilu predri obe desni gumi.

27. oktobra je predstavnik jugoslovanskega zunanjega ministra izjavil, da je Jugoslavija začudena ob takih razsežnostih antislovenske in antijugoslovanske kampanje. Opozoril je tudi na možnost novih korakov, ki bi jih jugoslovanska vlada ukrenila na Dunaju.

Deželna SPO je 28. oktobra v celovški delavski zbornici priredila informativno konferenco o dvojezičnih napisih. Konferenca se je udeležili tudi zvezni kancler Kreisky, Koroška »Volkszeitung« je ob tem dogodku poročala, da od časa obiska Nikite Hruščeva v Celovcu ni bilo takih varnostnih ukrepov. Ob delavski zbornici so se zbrale kolone policajev in orožnikov. Kljub vsem varnostnim ukrepom pa je kanclerja pred zgradbo zbornice pričakovalo več sto demonstrantov. Sprejeli so ga z življenj in s psovkami kot »Zida«, »Zidovska svinjine« in »Zidajalec«. Demonstranti so pozdravili samo škofijskega župana Vitusa Jesseja. Nekaj minut pred tem, ko so ulico, v kateri je delavska zbornica (Bahnhofstrasse), zaprli za ves promet, sta se natančno naproti nje ustavila dva tovornjaka, polna praznih okvirov za dvojezične table. Pripeljali so jih z dvojezičnega ozemlja.

Po koncu informativne konference je Kreiskega ob izhodu pričakala še večja množica demonstrantov. Ni se mogel prebiti nazaj v stavbo. Ko so mu predlagali, naj gre skozi zadnja vrata, je dejal: »Avstrijski kancler ne odhaja skozi zadnja vrata«. Končno in z veliko težavo, je policiji le uspelo omogočiti kanclerju odhod iz stavbe. Niso pa mogli prepričati, da bi ga demonstranti ne obmetavali z jajci in s paradižniki.

Na konferenci sta govorila kancler Kreisky, deželni glavar Sina in številni drugi govorniki. Naj omenimo nekaj besed iz kanclerjevega govora. Med drugim je opozoril, da v državni pogodbi ni govora o velikosti manjšine in raj nihče ne misli, da se

(Nadaljevanje na 22. strani)

Rekli so...

Časa imamo samo za dobo človeškega življenja

Govor deželnega upravitelja dr. Arhurja Lemischa na slavnostni seji koroškega deželnega zbora 25. novembra 1939:

»Samo obdobje enega človeškega življenja imamo časa, da te zapečljence pripeljemo nazaj h korostvu; v času ene generacije moramo dovršiti vzgojno delo. Opravit ji ne bodo mogle oblasti in vlade, za to bo moralo poskrbeti koroško ljudstvo samo; dom, šola in cerkev bodo morali sodelovati pri zdravljenju.

Kar more storiiti javna uprava v zvezi s šolo, bo storila, čeprav bo upoštevala s mirovno pogodbo zaščiteno manjšino. Kar pa more cerkev prispevati k odščevanju javnega duha in k temu, da nas reši protikoroškega mišljenja, ki je prizadejalo deželi tako neozdravljive rane, za to mora poskrbeti cerkevna oblast sama, mi lahko le svetujemo in pomagamo. Koroško je napravila za južno mejo kultura nemškega ljudstva. Naj kultura srednje Evrope nasproti južni hiperkulturi pripomore, kar ji bo tudi uspelo, da bo Koroška ostala nerazdeljena.

Z nemško kulturo in koroško domačnostjo hočemo, če bosta šola in cerkev storila svoje, v času enega človeškega življenja dovršiti zastavljeno delo.«

KÄRNTNER LANDSMANNSCHAFT
15. decembra 1939

Zgodovina na Koroškem še ni »potegnila črte«

»Zgodovina torej na Koroškem še ni potegnila črtes. Zarjše jo med dvema narodoma, ko enega od dveh ni več. Tako je obrambni boj (Abwehrkampf) iz leta 1939 leta 1970 še vedno obrambni boj z orožjem srca in duha in tak bo ostal, dokler bo na eni strani nemško ljudstvo, na drugi slovensko. Boj na pomagava, da bo to vedno boj srca in duha, nikoli več pa z orožjem!«

RUF DER HEIMAT
oktobra 1970

Kronologija

(Nadaljevanje s 23. strani)

v sedanji obliki dvojezičnih napisov ne bodo več postavljali, ker morajo preučiti pridržke k takim napisom.

6. novembra je tudi FUEV pozdravila ustanovitev komisije in izjavila, da popolnoma podpira slovensko manjšino.

Ob koncu tedna (3-4. novembra) je bilo več informativnih zborovanj, ki jih je organizirala OVP. Tako zborovanja so bila v Skočjanu in Spodnjem Podgradu. Govorila sta poslanca Suppan in Mayrhofer. Več govornikov pa je zahtevalo od voditeljev koroskih Slovencev, naj se že enkrat izjavijo, ali se počutijo Korosci in Avstrijci ali pa se nagibajo k Jugoslaviji.

V istem času je imela podobno zborovanje tudi FPO. Zborovalci v St. Vidu so ostro obsodili zakon o dvojezičnih topografskih napisih.

Koroska OVP je 7. novembra poslala kancelerju Kreislemu pismo, v katerem je predlagala za člana komisije tudi predsednika »Bund der Windischen« dr. Valentina Einspielerja. Pismo sta podpisala predsednik in sekretar deželne OVP Bacher in Faulitsch.

Istega dne je bila seja ministrskega sveta na Dunaju. Na njej je kanceler Kreisly izjavil, da bodo dvojezične tabele, opremljene s koroskim in avstrijskim grbom, začeli takoj spet postavljati. (!!!)

7. novembra je zasedala tudi komisija za zmanjšanje zavezne pri skupščini SRS in obravnavala položaj na Koroskem. Poudarilo se, da bo treba pripraviti pravno-politično dokumentacijo, ki jo terjajo nadaljnji koraki za celovito zaščito pravic koroskih Slovencev. Na seji je govoril tudi član predsedstva SFRJ Marko Bulc, ki je člane obvestil o seji sveta predsedstva SFRJ, ki je bila 2. novembra in na kateri so razpravljali o položaju koroskih Slovencev. Ugotovili so, da ne gre le za slovensko manjšino, ampak za interese Jugoslavije kot celote. V duhu pravic, ki jih ima Jugoslavija kot sosednja država, priznava suverenost in neodvisnost Avstrije, kot je določeno v tej pogodbi.

8. novembra je Jugoslovanska vlada, preko avstrijskega veleposlanika v Beogradu dr. Alexandra Otta, posredovala protestno noto avstrijski vladi zaradi dogodkov na južnem Koroskem.

V St. Jakobu je deželna OVP 8. novembra sklicala informativno konferenco. Seštali so se v gostilni Robič, udeležili pa se je tudi dr. Vinko Zwittler. Govoril je deželni poslanec Weissman. Med drugim je dejal, da od leta 1945 ni bilo tako nemirnih dni na Koroskem. Tisoč let sta oba naroda na Koroskem živeva v mirnem sosedstvu. Kljub temu pa je prišlo do teh ne ljubljenih dogodkov. Krivdo zato pa nosi socialistični način izvedbe zakona o dvojezičnih krajevnih napisih in dejstvo, da je SPO že predelalo na oblasti in je zato postala preveč samoderžna. Tudi različne reakcije in pavšalne obsode v Sloveniji bi položaj samo poslabšale, je končal Weissman. Za njim so govorili še poslanci Gorton, dr. Zwittler in drugi.

»Volkszeitung« je objavila podatke, po katerih se je promet na mejnih prehodih z Jugoslavijo zmanjšal za 70 odstotkov (v primerjavi z lanskim letom).

8. novembra je FPO zamenjala svojega predstavnika v komisiji. Namesto dr. Scrinzija so postavili Sillo.

ORF je sporočila, da bo odpovedana TV oddaja »Stadtesprache« (mestni pogovor) vendarle na sporedu v torek 14. novembra ob 21.15 uri. Razpravo na tej zvezi oddaje bo vodil direktor televizije dr. Helmut Zilk. Vstopnice za oddajo so dobili: člani deželne zbornice kluba, vodje strank, po šest vstopnic sta dobili obe slovenski organizaciji, 36 županov s prizadetega območja, KHD, mladinske organizacije Abwehrkampferbunda, glavni uredniki vseh koroskih listov, skupaj z uredniki obeh manjšinskih listov.

Glede na jugoslovansko protestno noto je avstrijski zunanji minister Rudolf Kirchschläger izjavil, naj Avstrija sama preudari, če in koliko bo izpolnjevala svoje pogodbe, ne glede na zahteve tujih držav. Ob zahtevi jugoslovanske vlade, naj Avstrija prepove KHD, je dejal, da Avstrija do sedaj ni imela povičja za to.

Tudi KHD je 9. novembra protestiral zoper jugoslovansko noto, češ da niso nikakršna nacionalistična in šovinistična organizacija, nasprotna Jugoslaviji.

V sredo in četrtek (8. in 9. novembra) so začeli tisti, ki so sodelovali v nemirih na južnem Koroskem, dobivati pozive od sodišča. Med njimi je tudi učitelj na glavni šoli in pevovodja koroske pevске zveze v okraju Velikovec (Sängerbund — članica KHD) Dieter Fleiss iz Sincé vasi. Sodeloval je v demonstracijah pred stanovanjem koroskega deželnega glavarja Hansa Sime, obtožili pa so ga zaradi kaljenja nočnega mira.

Ob koncu tedna (4-5. novembra) so se nadaljevale informativne konference o vprašanju dvojezičnih topografskih napisov na Koroskem. Deželna OVP jih je organizirala v Borovljah, Smorhorju in Pilberku. Po poročilu »Volkszeitung« so bile vse dobro obiskane, poglavitna zahteva pa je bila ugotavljanje manjšine.

10. novembra je avstrijski zunanji minister govoril socialističnim učiteljem v Celovcu. Med drugim je poudaril, da nota jugoslovanske vlade ni nikakršno vmešavanje v notranje avstrijske zadeve, ker ima Jugoslavija kot sosednja država pravico do svojih lastnih organizacij, zborovanj in tiska v svojem lastnem jeziku.

2. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroskem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osebnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zvezi bodo šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen oddelk šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvaške šole.

3. V upravnih in sodnih okrajih Koroske, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom, je javnoski ali hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označeni in napisi topografskega značaja prav tako v slovensčini ali hrvaščini kakor v nemščini.

(Nadaljevanje na 25. strani)

Avstrijska državna pogodba

Obnova države - po zaslugi zmage zaveznikov

Zveza sovjetskih socialističnih republik, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske, Združene države Amerike in Francija, v nadaljnjem besedilu zavezniške in združene sile, na eni in Avstrija na drugi strani; glede na to, da je hitlerjevska Nemčija 13. marca 1938 s silo anektirala Avstrijo in pridružila njeno ozemlje k nemškemu rajhu; glede na to, da so vlade ZSSR, Združenega kraljestva in Združenih držav Amerike izjavile v moskovski deklaraciji, objavljeni 1. novembra 1943, da imajo nemško aneksijo Avstrije na 13. marca 1938 za brezpredmetno in neveljavno in da so izrazile željo, da bi Avstrija postala spet svobodna in neodvisna država, podobno deklaracijo, pa je izdal tudi francoski komite za nacionalno osvoboditev 16. novembra 1943; upoštevaje, da se je Avstrija kot rezultat zavezniške zmage osvobodila nasilne vladavine hitlerjevske Nemčije; glede na to, da zavezniške in združene sile ter Avstrija, upoštevaje pomembnost prizadevanj samega avstrijskega naroda in tista, ki jih bo še prispeval, da bi ponovno uvedel in demokratsko obnovil svoje državo, goje željo, da bi sklenili pogodbo, s katero bi Avstrija ponovno postala svobodna, neodvisna in demokratska država, kar bi pripomoglo k miru v Evropi; glede na to, da žele zavezniške in združene sile s to pogodbo, v skladu z načeli pravčnosti, urediti vsa vprašanja, povezana z že omenjenimi dogodki, tudi aneksijo Avstrije s strani hitlerjevske Nemčije in njen delež v vojni kot integriranega dela Nemčije, ki so ostala še nerešena; in glede na to, da zavezniške in združene sile ter Avstrija zato žele skleniti tako pogodbo, ki naj bi bila temelj prijateljskih odnosov med njimi, zavezniške in združene sile pa bi tako lahko podprle prošnjo Avstrije za sprejem v OZN; so imenovali podpisane pooblaščenice, ki so se, ko so dokazali svoja polnomočja, pravilna in v zahtevani obliki, strinjali z naslednjimi določbami:

I. DEL

Politične in teritorialne določbe

1. člen

OBNOVITEV AVSTRIJE KOT SVOBODNE IN NEODVISNE DRŽAVE

Zavezniške in združene sile priznavajo, da je Avstrija ponovno vzpostavljena kot suverena, neodvisna in demokratska država.

2. člen

Varovanje neodvisnosti Avstrije

Zavezniške in združene sile izjavljajo, da bodo spoštovala neodvisnost in teritorialno nedotakljivost Avstrije tako, kot je določeno v tej pogodbi.

3. člen

Nemčija bo priznala neodvisnost Avstrije

Zavezniške in združene sile bodo vnele v nemško mirovno pogodbo določila, ki bodo zagotovila, da bo Nemčija priznala suverenost in neodvisnost Avstrije, Nemčija pa se bo odrekla tudi vsem teritorialnim in političnim pretenzijam do Avstrije in avstrijskega državnega območja.

4. člen

Prepoved anšlusa

1. Zavezniške in združene sile izjavljajo, da je politična in gospodarska združitve med Avstrijo in Nemčijo prepovedane. Avstrija povsem priznava svojo odgovornost na tem področju in ne bo pristala na kakršnokoli politično in gospodarsko združitve z Nemčijo.

2. Da bi preprečili tako združitve, Avstrija ne bo sklepala z Nemčijo nikakršnega sporazuma, niti se ne bo lotila desarkoli ali se odločila za kakršnokoli ukrep, ki bi neposredno ali posredno pripomogel k politični in gospodarski združitvi z Nemčijo oziroma bi okrnjeval teritorialno nedotakljivost ali politično ali gospodarsko neodvisnost Avstrije se nadalje obvezuje, da bo na svojem območju preprečevala kakršnokoli dejavnost, ki bi lahko posredno ali neposredno spodbujala tako združitve, in bo preprečila obstoj, ožvižanje in dejavnost organizacij, katerih cilj bi bil politična ali gospodarska združitve z Nemčijo, ter velikonemsko propagando in pridružitvi z Nemčijo.

5. člen

Meje Avstrije

Avstrijske meje so tam, kjer so potekale 1. januarja 1938.

6. člen

Človekove pravice

1. Avstrija bo ukrenila vse potrebne ukrepe, da bo vsem, ki žive pod avstrijsko suverenostjo, ne oziroma se na raso, spol, jezik ali vero, zagotovila užitvanje človekovih pravic in osnovnih svobod, všteti svoboda izražanja mnenja, svoboda tiska in objavljanja, veroizpovedi, političnega mnenja in javnega združevanja.

2. Avstrija se nadalje obvezuje, da zakonitimi in ustavnimi sredstvi ne bo dovolila, da bi se v Avstriji, ne bodo ne po svoji vsebini ne pri izražanju povzročili diskriminacije med prebivalci z avstrijskim državljanstvom glede na njihovo raso, spol, jezik in vero, bodisi glede na njihovo osebnost, lastnino, delo, poklicne in finančne interese, njihov pravni položaj, politične in državljanske pravice ali na kakem drugem področju.

7. člen

Pravice slovenske in hrvaške manjšine

1. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroskem, Gradiščanskem in Štajerskem uživajo iste pravice kot tudi vse druge organizacije, ki goje kakršnokoli dejavnost, sovražno Združenim narodom, ali hočejo oropati prebivalstvo njegovih demokratskih pravic.

3. Avstrija se obvezuje, da bo razpustila vse fašistične organizacije na svojem ozemlju, tako politične, vojske in poljojske, ki so združene s to stranko oziroma jih ta nadzoruje, vsi drugi politični, vojske in poljojske, Avstrija si bo tudi nadalje prizadevala, da bi iz avstrijskega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja odstranili vse sledi nacizma, da bi tako zajamčila, da omenjene organizacije ne bodo več ožvižele v kakršnokoli obliki, in da bi tako preprečili vsako nacistično ali militaristično dejavnost ter propagando v Avstriji.

10. člen

Posebne določbe o zakonodaji

1. Avstrija se obvezuje, da bo obdržala in nadaljevala uresničevanje načel, navedenih v zakonih in določbah, ki sta jih sprejela avstrijska vlada in parlament po 1. maju 1945 in ki jih je odobrila zavezniška komisija za Avstrijo in katerih namen je izbrati ostanke nacističnega režima in uvesti demokratski sistem, da bo dokončala zakonodajne in administrativne ukrepe, ki so se jih že lotili ali začeli po 1. ma

ju 1945, da bo kodificirala in dala zakonsko moč načelom, sprejetim v 6., 8. in 9. členu te pogodbe in da bo, če tega že niso storili, razveljavila ali spremenila vse zakonodajne in administrativne ukrepe, sprejete med 5. marcem 1938 in 30. aprilom

4. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroskem, Gradiščanskem in Štajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah v teh pokrajinah pod enakimi pogoji kakor drugi avstrijski državljani.

ju 1945, da bo kodificirala in dala zakonsko moč načelom, sprejetim v 6., 8. in 9. členu te pogodbe in da bo, če tega že niso storili, razveljavila ali spremenila vse zakonodajne in administrativne ukrepe, sprejete med 5. marcem 1938 in 30. aprilom



SLOVESNOST IN OBVEZNOSTI

Ko je v imenu Avstrije podpisal državno pogodbo, je avstrijski kanceler Leopold Figl (puščica) dejal v zveznem parlamentu ob ratifikaciji: »Moram se enkrat poudariti, da bo vsak poslanec, ki bo oddal svoj glas za to pogodbo... glasoval za vsak člen... ali pa naj glasuje proti pogodbi.« Torej tudi za sedmega. Na sliki: zunanji ministri štirih velesil in kanceler Figl podpisujejo pogodbo v dvorcu Belvedere na Dunaju.

5. Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvzamejo hrvaškemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine se mora prepovedati.

8. člen

Demokratske ustanove

Avstrija bo imela demokratsko, s tajnim volitvami ustanovljeno vlado in jamči vsem državljanom svobodo, enako in splošno pravico glasovanja ter pravico, da so voljeni za javne dolžnosti, ne oziroma se na raso, spol, jezik, vero in politično mnenje.

9. člen

Ukinitev nacističnih organizacij

1. Avstrija bo dokončala ukrepe, ki so jih na avstrijskem ozemlju že začeli s sprejetjem ustreznih zakonov, ki jih je odobrila zavezniška komisija za Avstrijo, o ukinitvi nacionalsocialistične stranke in organizacij, ki so združene s to stranko oziroma jih ta nadzoruje, vsi drugi politični, vojske in poljojske, Avstrija si bo tudi nadalje prizadevala, da bi iz avstrijskega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja odstranili vse sledi nacizma, da bi tako zajamčila, da omenjene organizacije ne bodo več ožvižele v kakršnokoli obliki, in da bi tako preprečili vsako nacistično ali militaristično dejavnost ter propagando v Avstriji.

11. člen

Priznanje mirovnih pogodb

Avstrija se obvezuje, da bo priznala polnomočnost mirovnih pogodb z Italijo, Romunijo, Bolgarijo, Madžarsko in Finsko in drugih pogodb ali določil, ki so jih zavezniške in združene sile sklenile, oziroma jih bodo še v prihodnje v zvezi z Nemčijo in Japonsko in katerih namen je vzpostaviti mir.

12. člen

Vojska določila in določbe o letalstvu

Prepoved suženja v avstrijskih oboroženih silah za bivše člane nacističnih organizacij in pripadnike nekaterih drugih skupin.

17. člen

Trajne omejitve

Vsa vojska določila in določbe o letalstvu, navedene v tej pogodbi, veljajo, dokler jih ne bodo v celoti ali deloma spremenili s sporazumom med zavezniki in združenimi silami ter Avstrijo, oziroma, ko bo Avstrija postala članica Združenih narodov, s pogodbo med varnostnim svetom in Avstrijo.

19. člen

Vojski grobovi in spomeniki

1. Avstrija se obvezuje, da bo spoštovala, varovala in vzdrževala grobove vojakov, portirskih državljanskih zaveznikov sil in drugih združenih narodov, ki so se bojevali proti Nemčiji; isto velja tudi za spominske plošče, nagrobne in spomenike v spomin na vojski slavi armad, ki so se na avstrijskem državnem ozemlju bojevali proti hitlerjevski Nemčiji.

2. Avstrijska vlada bo priznala vsako komisijo, delegacijo ali drugo organizacijo, ki jo bo posamična država pooblastila za identifikacijo, registracijo, vzdrževanje in urejevanje grobov ter spomenikov, navedenih v prvem odstavku; avstrijska vlada bo takim organizacijam olajšala delo in bo sklenila s posamično državo, ali komisijo, ali delegacijo, ali kakršnokoli drugo pooblaščenico organizacijo potrebne sporazume glede že omenjenih grobov in spomenikov. Vlada je tudi privolila, da bodo v skladu z ustreznimi sanitarnimi in varnostnimi ukrepi zagotovili vse olajšave pri ekshumacijah in prevozu omenjenih ostanke ljudi, pokopanih v omenjenih grobovih, v domovino, bodisi na zahtevo uradnih organizacij posamične države bodisi na zahtevo sodnikov umrlih.

d) pisci natisnjenih del ali scenarijev, ki so jih pristojne komisije, imenovane od avstrijske vlade, urvstle zaradi nacistične narave med prepovedana dela;

e) voditelji industrijskih, komercialnih in finančnih podjetij, ki so jih pristojne komisije razglasile za krive na osnovi uradnih in avtentičnih poročil industrijskih, komercialnih in finančnih združenj, sindikatov ter stranknih organizacij, ker so aktivno sodelovali pri uresničevanju ciljev NSDAP ali katere od njej pridruženih organizacij, podpirali načela nacionalsocialistične organizacije ali njihovo dejavnost ali jih propagirali in tako škodovali interesom neodvisne in demokratične Avstrije.

13. člen

Prepoved posebnih vrst orožja

1. Avstrija ne sme imeti niti izdelovati ali preizkušati:

- a) nobene vrste jedrskega orožja;
- b) nobene vrste drugega težkega orožja, ki se uporablja zrak, ali se bo v prihodnosti, kot sredstvo množičnega uničevanja in ki ga je tako ocenil pristojni organ Združenih narodov;
- c) nobene vrste projektilov na lastni pogon ali diriganjih torped ter mehanizirano za izstreljevanje in nadzorovanje takega orožja;
- d) morskimi min;
- e) torped, ki imajo lahko posadko;

V. DEL

Lastnina, pravice in interesi

Lastnina, pravice in interesi manjšinskih skupin v Avstriji.

1. Avstrija se obvezuje, da bo, kolikor tega še niso ukrenili, v vseh primerih, v katerih so za lastnino, zakonite pravice ali interese v Avstriji od 13. marca 1938 zaradi rasnega porekla ali vere lastnikov veljali prisilni prenos ali sekvestracijski ukrepi, konfiskacije ali kontrole, vse to lastnino vrnila in poskrbela za zakonite pravice ter interese in vse, kar k temu spada. V primerih, kjer vrnila ali obnovila ne pride v poštev, bodo za izgube nastale zaradi takih ukrepov, zagotovili odškodnino, v znesku, v kakršnem se zdaj izplačuje, oziroma kolikor bodo pozneje dajali avstrijskim državljanom za vojno škodo.

2. Avstrija je pristala, da bo vso lastnino, zakonite pravice in interese ljudi, organizacij in skupnosti v Avstriji, ki so bili, posamično ali kot člani skupin, žrtve rasističnih, religioznih ali drugih nacističnih načinov preganjanja, prevzela pod svoje nadzorstvo, če bodo ta lastnina, pravice in interesi — kolikor gre za osebe — ostali brez dediča oziroma jih ne bodo terjali v šestih mesecih potlej, ko bo začela veljati ta pogodba ali — če gre za organizacije in skupnosti — če so organizacije in skupnosti prenehale obstajati, Avstrija bo to lastnino, pravice in interese prenesla na ustrezne uradne organe ali organizacije, ki jih bodo določili štirje vodje predstavništva na Dunaju po pogodbi z avstrijsko vlado; to lastnino naj bi uporabili za pomoč in podporo žrtva preganjanja in za odškodnino; ta določila je treba razumeti tako, da Avstriji ne bo treba plačevati v tuji valuti in nazivati drugim državam zneskov, ki bi obremenjevali avstrijsko gospodarstvo.

Ta prenos bodo opravili v 18 mesecih od datuma, ko bo začela veljati ta pogodba, in bo zajel lastnino, pravice in interese, navedene v prvem odstavku tega člena.

VII. DEL

Reševanje sporov

1. Vse spore, do katerih bi morda prišlo pri uresničevanju členov te pogodbe, ki se nanašajo na lastnino Združenih narodov v Avstriji, bo obravnavala komisija za spore, ustanovljena na paritetni osnovi, v kateri bo en predstavnik vlade Združenih narodov in en predstavnik avstrijske vlade. Če se v treh mesecih odteje, ko bo spor prevzela komisija za spore, ne bodo spora, zmešani, bo lahko vsaka vlada zahtevala, da v komisijo kooptirajo tretjega člana, ki ga bosta volili obe vladi sporazumno izmed pripadnikov tretje države. Če se v dveh mesecih ne bosta sporazumno izvolitvi tretjega člana komisije, lahko vsaka vlada zaprosi vodje diplomatskih predstavništev Sovjetske zveze, Združenega kraljestva, Združenih držav Amerike in Francije na Dunaju, naj ga oni določijo. Če se še fihi teh misli v enem mesecu ne bodo mogli sporazumeti o tretjem članu, lahko vsaka stran zaprosi generalnega sekretarja Združenih narodov, da ga on določi.

2. Ko je komisija za spore po prvem odstavku tega člena določena, ima jurisdikcijo v vseh sporih, ki bi lahko v prihodnje nastali med Združenimi narodi in Avstrijo glede izvajanja ali tolmačenja člena, ki ga omenja prvi odstavek tega člena, in vrsti funkcije, določene s temi določbami.

3. Vsaka komisija za spore sama določa svoj postopek, pri čemer je treba sprejeti poslovnik, ki je v skladu s pravilnostjo in poštenjem.

4. Vsaka vlada plača honorar članu komisije za spore, ki ga ta določi, ter pooblaščenca, ki ga določi, da jo zastopa pred komisijo. Honorar tretjega člana določijo s posebnim sporazumom med vladama, plačata ga vsaka polovico, ne všteti skupne stroške vsake komisije.

5. Stranki se obvezujeta, da bodo njihni organi omogočili komisiji za spore vso možno pomoč.

6. Odloditev večine članov komisije je odločitev komisije, in stranki jo sprejemata kot dokončno in obvezno.

IX. DEL

Zaključne določbe

1. Če v katerem od členov te pogodbe ni posebej predviden kak drug postopek, prevzamejo vse nesporazume pri tolmačenju in izvajanju pogodbe, ki jih ne morejo opraviti z neposrednimi diplomatskimi pogajanj, štirje šefi predstavništev, ki ravnajo v skladu s 34. členom, upoštevajo, da teh šefov misli ne omejuje rok (18 mesecev po podpisu, op ur.) predviden v tem členu. Vse nesporazume, ki jih ne razrešijo v dveh mesecih, bo, če se stranki, zapleteni v spor ne sporazumno drugični poti, na zahtevo ene ali obeh strank prevzela komisija, v kateri je po en predstavnik vsake stranke in en tretji član — obe stranki se sporazumno izbereta izmed pripadnikov tretje države. Če se stranki v mesecu dni ne moreta sporazumeti o imenovanju tretjega člana, lahko vsaka od strank zaprosi generalnega sekretarja OZN, da ga on določi.

2. Odloditev večine članov komisije pomeni odloditev komisije in stranki jo morata sprejeti kot dokončno in obvezno.

37. člen

Pridružitve pogodb

1. Vsak član Združenih narodov, ki je bil 8. maja 1945 v vojnem stanju z Nemčijo in je imel status Združenega naroda, a ni podpisnik te pogodbe, se lahko pogodbi pridruži in velja potlej za pridruženilo silo.

2. Dokument o pridružitvi je treba deponirati pri vladi ZSSR in začne s tem veljati.

Prof. dr. Vladimir Klemenčič

Problematicni rezultati

Iz uradnih avstrijskih popisov o jezikovni pripadnosti na Koroškem

Verjetno bi v Evropi težko našli deželo, ki bi pri svojih uradnih popisih prebivalstva tako diskriminirala narodnostno manjšino kot to lahko ugotovimo za Slovence na Južnem Koroškem v Avstriji. To nam nazorno ilustrirajo primerjave podatkov popisov prebivalstva leta 1951 in leta 1961 ter podatki o materinem jeziku šoloobveznih otrok iz leta 1956. Ne moremo si razložiti, zakaj so na primer v občini Medgorje našli pri popisu prebivalstva leta 1961 v kategoriji »windisch« s kombinacijami (windisch-deutsch, deutsch-windisch) 72 odst. prebivalstva te občine, pri popisu leta 1951 pa niso vpisali v to kategorijo še nobenega prebivalca. Zakaj so pri popisu prebivalstva leta 1961 vpisovali ljudi v kategorijo »windisch« v občinah Vernberk, Rožek in Sele, leta 1951 pa v omenjenih občinah za vpis v to kategorijo niso našli nobenega prebivalca.

Zakaj so v občini St. Stefan v Ziljski dolini pri popisu prebivalstva leta 1951 vpisali vse prebivalce v kategorijo nemškega občevalnega jezika, leta 1956 pa nasledimo v isti občini po uradni statistiki deželne vlade 31 % šoloobveznih otrok s slovenskim materinim jezikom. V občini Brdo v Ziljski dolini so zapisali pri popisu prebivalstva leta 1951 69 % prebivalcev v kategoriji nemškega občevalnega jezika, pet let kasneje, leta 1956 pa so ugotovili med šoloobveznimi otroki 78 % otrok s slovenskim materinim jezikom.

Šajo prikriti tudi vse oblike malverzacij in diskriminacij, ki jih zlasti močno doživljajo Slovenci ob popisih prebivalstva.

V kategorijo nemškega občevalnega jezika so v občini Galicija pri popisu prebivalstva leta 1951 zapisali 20 % ljudi, leta 1961 pa kar 89 %; v občini Ziltara vas so leta 1951 zapisali v to kategorijo 17 % prebivalcev, leta 1961 pa 48 %; v občini Svetna vas so zapisali leta 1951 v to kategorijo občevalnega jezika 30 % prebivalstva, leta 1961 pa 59 %.

V vasi Srečo, ki ima okoli 600 prebivalcev, so zapisali leta 1951 v kategorijo nemškega občevalnega jezika 42 % prebivalcev, v kategorijo nemškega občevalnega jezika 42 % prebivalcev, v kategorijo slovenskega (slovensko) s kombinacijami (slovensch-deutsch, deutsch-slovensch, slovenisch-windisch) pa več kot 50 % prebivalstva. Leta 1961 pa so v tem kraju zapisali manj kot 20 % prebivalcev v kategorijo občevalnega jezika »slovensch« s kombinacijami, po podatkih iz leta 1961 pa so v to kategorijo zapisali manj kot 20 % prebivalcev. V Beli, v občini Zelezná Kapla, so zapisali pri popisu prebivalstva leta 1951 med 433 prebivalci le 15 % prebivalcev v kategorijo nemškega občevalnega jezika in 52 % prebivalcev v kategorijo »slovensch« s kombinacijami, leta 1961 pa je v to kategorijo zapisanih manj kot 20 % prebivalcev.

V občini Kostanje, med Vrbskim in Otojskim jezerom, so zapisali pri popisu leta 1951 v kategorijo »slovensch« s kombinacijami v šestih od sedmih naseljih, nad 20 % prebivalcev; v občini Verberk pa so zapisali pri istem popisu nad 20 % prebivalcev v to kategorijo v štirinajstih, od štirindvajsetih naseljih te občine. Pri popisu prebivalstva leta 1961 pa so v vseh krajih teh dveh občin zapisali manj kot 20 % prebivalcev v kategorijo občevalnega jezika »slovensch« s kombinacijami.

Podobnih primerov statističnega prikazovanja jezikovnih razmer v krajih ali občinah lahko najdemo še zelo veliko, če primerjamo podatke navedenih treh uradnih statističnih virov. Že teh nekaj primerov, ki izražajo protislovje kaže, da so uradne statistične institucije Zvezne in Deželne vlade upustile iz svojih rok nadzorstvo nad popisi prebivalstva na Južnem Koroškem in jih prepustile v domeno Slovenem sovražnim elementom »Heimatdiensta«. Težko pa je razumeti, da strokovnjaki uradnih avstrijskih ustanov pri znanstveni analizi popisnega gradiva niso ugotovili nestrokovnosti; izvedbe popisov. Če popisne podatke dobro preverimo, nam postane razumljivo, zakaj Slovencem rezultati popisov prebivalstva iz let 1951, 1961 in 1971 niso dostopni, čeprav so le-ti vladnim krogom osnova za urejanje zakonitih pravic slovenske manjšine.

Podrobna analiza rezultatov popisov prebivalstva po naseljih dokazuje, da so Slovenci na Južnem Koroškem posejani na sicerjenem prostoru, kar pa skušajo uradni oblasti prikriti. Zelo neprijetljivo sku-

sa lahko prvo tendenco opazimo predvsem v višjih, socialno neodvisnejših, kulturno zavrednejših in bolj izobraženih slojih prebivalstva na narodnostnih mejah, opazimo drugo tendenco predvsem pri socialno odvisnih ali kulturno nerazvitih in manj izobraženih družbenih slojih, ki s prehodom v drugi narod hočejo izboljšati svoj socialni prestiž. Tako se v kontaktnih področjih med narodi, ki živijo v enakih pogojih ali v tej kontaktni coni nimajo etnografskega ali pravnega statusa, pogosto krije socialna struktura prebivalstva z njeno narodnostno podobno. Pri tem seveda ostaja odprto vprašanje, kdaj imamo pri taki razložitvi opraviti s socialistično »normalnim« pojavom in kdaj in v kateri meri je tak pojav posledica določenega pritiska s strani sosednega naroda, zavestnega usmerjanja javnega mnenja proti neki narodni skupnosti ali celo njene namerne ali nemernne diskriminacije.

Prav odgovor na to vprašanje pa bo odločil o tem, kako naj v konkretnem koroškem prostoru — predvsem z ozirom na deklarirano in pravno utemeljeno zaščito manjšine — vrednotimo pojav tako imenovanih vindišarjev.

Vprašanje narodne zavesti na geografski periferiji neke nacionalne skupnosti je gotovo ključno vprašanje, ki odloča o zgodovinskem razvoju narodnostne strukture v celoti.

Pri tem se običajno prav v teh obratnih območjih pogosto pojavljata dve nasprotni tendenci: po eni strani se tu najprej izoblikuje zavest drugačnosti po jeziku, kulturi ali drugih diferentnih znakih narodnosti, po drugi strani pa se ob nehnem občevanju z drugo narodno skupnostjo — pogosto zaradi gospodarske, socialne ali zgodovinske zapostavljenosti neke skupnosti — izoblikuje socioetnična plast, ki bi jo lahko označili kot vmesno stopnjo ob prehodu iz ene narodnosti v drugo.

Ce lahko prvo tendenco opazimo predvsem v višjih, socialno neodvisnejših, kulturno zavrednejših in bolj izobraženih slojih prebivalstva na narodnostnih mejah, opazimo drugo tendenco predvsem pri socialno odvisnih ali kulturno nerazvitih in manj izobraženih družbenih slojih, ki s prehodom v drugi narod hočejo izboljšati svoj socialni prestiž. Tako se v kontaktnih področjih med narodi, ki živijo v enakih pogojih ali v tej kontaktni coni nimajo etnografskega ali pravnega statusa, pogosto krije socialna struktura prebivalstva z njeno narodnostno podobno. Pri tem seveda ostaja odprto vprašanje, kdaj imamo pri taki razložitvi opraviti s socialistično »normalnim« pojavom in kdaj in v kateri meri je tak pojav posledica določenega pritiska s strani sosednega naroda, zavestnega usmerjanja javnega mnenja proti neki narodni skupnosti ali celo njene namerne ali nemernne diskriminacije.

Naziv za slovenske sosedje

Za boljše razumevanje celotne problematike bo uvodoma gotovo umestno, da vsaj v osnovnih potezah orisem zgodovino izraza »windisch« in »Windsche« v nemškem jeziku (vse teorije vindišarjeva prvotno izvirajo iz napačnega tolmačenja te besede ne glede na kontekst, v katerem se pojavljata), in poskusim določiti njen pomenski obseg, stično označevati njen položaj v leksikalnem sistemu in v jezikovnih plasteh nemškega jezika.

Danes vsekakor velja nesporno znanstveno dejstvo, da je bil izraz »windisch« v našem geografskem prostoru enostavno nemški naziv za slovenske sosedje, čeprav je beseda etimološko povezana z imenom nekoga drugega naroda, namreč tako imenovanih Venev ali »Venetov«. Paralele takega prenosa imena nekoga naroda na drug narod lahko ugotovimo že v drugem tisočletju p.n.št. pri Hetitih, ki so kot indoevropski narod znani pod imenom nekoga neindoevropskega naroda (čeprav so se sami imenovali drugače). Drugi taki prime-

KÄRNTNER!
Wären in Südkärnten heute zweisprachige Ortschaften, wenn die Volksabstimmung 1920 für Jugoslawien ausgegangen wäre?
NEIN!
Die Jugoslawen hätten Euch ermordet oder beraubt und wie Bettler über die Grenze getrieben — gleich Zehntausenden anderer Deutscher. Laßt Euch nicht irreführen, kämpft gegen die Volksverräter, in Wien und Klagenfurt.
Kärnten muß Deutsch bleiben!
Nationaldemokratische Partei
Anfragen an NDP: A-2880 Kirchberg, Postfach 8
Eigentümer, Herausgeber, Verleger und Vervielfältiger: Nationaldemokratische Partei. Für den Inhalt verantwortlich: Dr. Norbert Burger. Alle 1040 Wien, Prinz Eugenstraße 74.
ZAHTEVAMO UGOTAVLJANJE MANJSINE:
Skraina desnica (pa tudi elementi drugih strank) zbira podpise za shilerjevski referendum o ugotovitvi števila Slovencev. Toda — kaj to pomeni? Da bi se samo eden moral odpovedati svojim pravicam. Oglas nacistične NDP jasno govori: »Koroška mora ostati nemška!«

Prof. dr. Erich Prunč

Vprašanja k vprašanju „vindišarjev“

Ključno: ali gre za zavestno diskriminacijo koroških Slovencev?

Vprašanje narodne zavesti na geografski periferiji neke nacionalne skupnosti je gotovo ključno vprašanje, ki odloča o zgodovinskem razvoju narodnostne strukture v celoti. Pri tem se običajno prav v teh obratnih območjih pogosto pojavljata dve nasprotni tendenci: po eni strani se tu najprej izoblikuje zavest drugačnosti po jeziku, kulturi ali drugih diferentnih znakih narodnosti, po drugi strani pa se ob nehnem občevanju z drugo narodno skupnostjo — pogosto zaradi gospodarske, socialne ali zgodovinske zapostavljenosti neke skupnosti — izoblikuje socioetnična plast, ki bi jo lahko označili kot vmesno stopnjo ob prehodu iz ene narodnosti v drugo.

Ta uporaba izraza »windisch« ima svoje izvore v nižjih koroških humanistov o »enotnem koroškem ljudstvu«. Stvar je torej že v 19. stoletju precej zapletena: v knjižnem jeziku obstajata za poljovitje slovenskega naroda ali slovenske jezikovne skupnosti dva izraza, namreč nevtralni izraz »slovensch« in »Slovenen« poleg pejorativnega »windisch«; v častniškem jeziku pa izraz »windisch« razen tega lahko še označuje koroško regionalno zavest brez nacionalnih implikacij.

Pri zadnjem pomenu knjižne besede »windisch« (ki pa je omejena le na določeno zvrst knjižnega jezika) je treba opozoriti na to, da v primeru te vsebinske diferenciacije nimamo opraviti z dvema enakovrednima poloma: ljudje z izrazito nacionalno ideologijo skušajo uvesti za regionalno zavest narodnostno mešanega prostora neki termin, ki naj bi bil brez nacionalnih implikacij, se pravi, da *odpoved narodnosti gotovo ne velja zanje, marveč le za drugi narod v deželi, v kateri naj bi veljala ta regionalna zavest.*

Od leta 1914 spet lahko ugotovimo razna stremjenja, da bi se omalovažujoči knjižni izraz »windisch« znova uvedel kot knjižno nevtralna beseda, vendar tokrat z različnimi drugimi pomeni. Po prvi definiciji: naj bi bil »windisch« samostojen narod ali samostojna plemena, potomci starih »Vendov«. Da ta teorija temelji na znanstveno popolnoma nezdravih temeljih, smo že pokazali, saj ti »windische« nimajo razen imena nič skupnega s stari »Vendi« ali »Veneti«. Po drugi teoriji naj bi bili »Windsche« samostojna jezikovna skupnost z jezikom, ki se je zaradi številnih nemških izposojenk že toliko oddaljil od slovenskega jezika, da ga lahko označimo kot samostojno mešanico (Mischsprache). Zastopniki te teorije pa ne upoštevajo dejstva, da je jezikovna struktura tako imenovane »windische« jezika še popolnoma intaktna in slovenska in da so pravi izposojenke najmanj karakteristične za pripadnost nekake jezika (narečja) k neki jezikovni skupnosti (prim. francoske elemente v angleškini, nemške elemente v nizozemščini itd.). Če bi poleg izposojenk upoštevali še druge jezikovne elemente (fonološki sistem, sintaksa, leksikalni sistem, ne pa posameznih izposojenk itd.), bi ugotovili, da na Koroškem — kot v vsaki kontaktni coni — pač lahko ugotovimo tudi jezikovne vplive v obratni smeri. Tako bi,

če se pridružimo tezi, da so strukturni elementi pomembnejši od posameznih izposojenk, prej lahko podvomili o pripadnosti nekaterih nemških narečij na Koroškem k nemškemu jeziku kot o pripadnosti slovenskih koroških narečij k slovenskemu jeziku.

„Subjektivna zavest“

Vendar se nam zdi vsaka taka argumentacija neumestna, ker bi ideologizirala normalne lingvistične izvide. Tretja teorija o vindišarjih pa postavlja kot kriterij »subjektivno zavest«. Po tej teoriji naj bi bili vindišarji (in zanje bi — kot morda dejansko prisotno skupino z določeno ideologijo — lahko uporabljali tudi ta izraz v slovensčini) ljudje, ki sicer govorijo slovensko narečje, vendar se priznavajo k nemškemu kulturnemu krogu, so odomovni zvesti, kar naj bi v koroški zmešnjavi pojmov pomenilo isto kot to, da imajo savstrijsko državno zavest.

Pri kritični analizi vseh teh treh teorij, ki se pri raznih zastopnikih te teorije med sebojno prepletajo, je treba najprej ugotoviti, da je sicer teoretično mogoče, da se per definitionem prevrednotijo razni izrazi, ki so po svojem naravnem jezikovnem razvoju dobili že omalovaževalen pomen — da pa takim umetno prevrednotenim besedam v vsakdanji jezikovni praksi pogosto le še ostane določen neoprijeten prizvok. Drugo neznanstvo in napačno izhodišče je medsebojno mešanje raznih elementov kot so jezikovna, narodna in državna skupnost ter jezikovna, narodna in državljanska zavest. Prav tako nepravilno mešanje in izločevanje raznih heterogenih elementov pa naleti pri poprečno izobraženih ljudeh na največji odziv, saj jim je izredno težko pojasniti razlike med različni pojmi. To je tudi vzrok za to, da slej ko prej v avstrijskem javnem mnenju srečavamo gledanja, ki jih niti uradni zastopniki vindišarske teorije ne zagovarjajo več.

Prvi dve varianti vindišarske teorije (samostojen narod, samostojna jezikovna skupina) sta namreč danes že docela ovrženi. Zato se v njuno analizo ne bomo več spuščali. Pa tudi v zvezi s tretjo teorijo bi postavili le nekaj vprašanj, ki bodo nanje morali odgovoriti sociologi, pravniki in politiki.

Za konec: nekaj vprašanj

Prvo tozadevno vprašanje je: ali imajo ti vindišarji dejansko tudi skupinsko zavest, da bi jih vsaj sociološko lahko označili kot samostojno skupino z določenim skupinskim interesom — ali pa so to le posa- memniki, ki bi jih mogli določiti le z negativnimi kriteriji, namreč z odsotnostjo slovenske narodnostne zavesti ali narodne zavesti sploh ter bi jih spoznali po neizgajenem jezikovnem drugilu (zavestno omejevanje na narečje). Drugič: če sprejmemo tezo avstrijskega strokovnjaka za manjšinsko pravo, Theodorja Veiterja, da so to pač pripadniki uvodoma omenjene socioetnične plasti, ki prehaja iz enega naroda v druge (fließendes Volkstum) se moramo vprašati, ali se je ta skupina razvila iz notranjih razlogov zaradi nerazvite nacionalne zavesti, iz želje po večjem socialnem prestižu itd., ali pa je le rezultat propagande, ki je bila umetno vnešena v jezikovno ali narodno skupnost. Če pa je rezultat določene propagande, je treba nadalje vprašati, s katerimi propagandnimi sredstvi je leta dosegla ali dosega svoj cilj. Natančneje: ali vsebujejo glavna gesla te propagande elemente zavestne diskriminacije slovenske manjšine na Koroškem? To pa je ključno vprašanje, ki bo moralo zanimati politike in pravnike. Ti bodo na osnovi analize pojmov »domovni zvesti«, savstrijska državljanska zavest in »nemški kulturni krogi« v kontekstu oblikovanja moralni ugotovili, ali je tak način oblikovanja javnega mnenja zdravljev z duhom in črko sedmega člena avstrijske državne pogodbe.

Kronologija

(Nadaljevanje s 24. strani)

incident, ko je skupina 20 ljudi demonstrativno zapustila dvorano, nezadovoljna z njegovimi odgovori.

Po vsteh v »Volkszeitung« je predsednik ZSO dr. Franci Zwitter odklonil sodelovanje njegove organizacije na TV oddaji 14. novembra, če se je bo udeležil tudi zastopnik KHD. Druga slovenska organizacija na Koroškem pa se še ni izjasnila. ORP je na to odgovorila, da bo oddaja v vsakem primeru.

Znano je le, da bo na TV oddaji od Slovencev zanesljivo sodeloval dr. Valentin Inzko kot predstavnik sinode.

13. novembra sta bila predsednik ZSO dr. Franci Zwitter in predsednik NSKS dr. Joško Tischler pri jugoslovanskem veleposlaniku na Dunaju. Seznajala sta ga z dogodki na Koroškem in se zahvalila jugoslovanski vladi za izkazano pomoč.

Obe slovenski organizaciji sta pisмено sporočili zveznemu kanclerju, da ne bosta sodelovali v komisiji, če bo v njej zastopana tudi »Zveza vindišarjeva«.

V noči na nedeljo 12. novembra so spet uničili dvojezične table v St. Jakobu in Ločilu pri Podklostru. V Ločilu so storila tudi prijeli in ga prijavili.

TV oddaja »Stadtgespräche« so se, med drugimi, udeležili tudi predstavniki obeh slovenskih organizacij na Koroškem, koroškega Heimatdiensta in predsednika deželne OVP in FPO. Razprava je bila zelo dolga, »Volkszeitung« pa poroča, da je bila tudi stvarna. »Fisti, ki so pričakovali jetični besedni dvojni, niso prišli na svoj račun«, je zapisala VZ. Razprava in mnenja, ki so se izoblikovala, niso prinesla ničesar novega, vsekakor pa je pozitivni element te razprave dejstvo, da so koroški Slovenci svoje odprte probleme lahko predstavili širši koroški in avstrijski javnosti.

Na večerajšnji seji ministrskega sveta na Dunaju (15. novembra) je avstrijski zvezni kancler dr. Bruno Kreisky sogovornic jugoslovanskemu predsedniku Titu. Dejal je, da se more govoriti o fašističnem terorju nad jugoslovanskimi manjšinami, pač pa vlada na Koroškem pravi obutek negotovosti, ki ga je izrabilo nekaj ducevot ljudi. Kreisky se je posebej zadržal na besedah predsednika Tita, v katerih govori o želji Jugoslavije po dobrososedskih odnosih.

TV oddaja »Stadtgespräche« je vzbudila širok odmev zunaj Koroške. O njej so poročali »Salzburger Nachrichten«, »Südtost — Tagespost«, »Kurier« in »Kronenzeitung«.

V sredo 15. novembra je kancler Kreisky sprejel delegacijo koroškega Heimatdiensta. Predstavniki KHD so znova zahtevali preklic zakona o dvojezičnih topografskih napisih in novelizacijo tega na podlagi ugotavljanja manjšine. Obe zahtevi je kancler kategorično odklonil. Na istem sestanku je Kreisky tudi dejal, da sodelovanje KHD v nastajajoči komisiji za manjšinska vprašanja ne pride v poštev.

Delegacija koroških Slovencev pod vodstvom dr. Joška Tischlerja in dr. Francija Zwitterja se je v četrtek 16. novembra sestala s predsednikom ZIS Džemalom Bije-dičem in s predsednikom zunanjepolitičnega odbora srbskega izvršnega sveta ing. Petrom Kostićem. Slovenci so ju obvestili o dogajanjih na Koroškem in o poskusih za realizacijo avstrijske državne pogodbe. Oba jugoslovanska državnika sta rojakom izza meje dala polno podporo v njihovem boju.

V nedeljo 19. novembra je »Zveza hrvatskih socialističnih županov in podžupanov na Gradiškem« sklicala konferenco kot protest zoper trditve, da Hrvatov na Gradiškem kratko pravice, zagotovljene v državni pogodbi. V izjavi za tisk, ki so jo dali po konferenci, je med drugim rečeno: »Nismo nikakršna manjšina in odločno odklanjamo, da bi se nas kot take obravnavalo. Govorimo sicer hrvško, toda naša usoda je povezana z gradiškimi in avstrijskim ljudstvom.«

»Volkszeitung« pa poroča, da je razprava pokazala tendenco ograževanja od koroških Slovencev. Dan prej je v Celovcu zasedal deželni zbor. Osrednja točka dnevnega reda so bila gospodarska vprašanja, toda kljub temu so se nekateri govorniki dotikali tudi manjšinskih vprašanj. Dr. Geringer, glavni govornik FPO, je ob manjšinski politiki socialistične vlade dejal, da stalno ugotovljajo, nje manjšine ne more biti obvezno le za njih. Ugotavljanje bi bilo dosti bolj tajno kot ljudsko štetje, katerega podatki ne ostanejo neznanja. Deželni glavar Sima pa se je dotaknil zakona o dvojezičnih topografskih napisih. Dejal je, da novelizacija zakona ne bo mogla močno razvedneti v tej širši rešitvi vprašanja ne bi bila uresničljiva. Govoril je tudi o »vindišarjih« in jih označil kot »sivočivke«.

Koroški deželni zbor je 22. novembra nadaljeval zasedanje. Na dnevnem redu je bila razprava o kulturi, toda tudi tu se je pojavilo manjšinsko vprašanje v obliki sporu okoli dvojezičnih krajevnih napisov. V tej zvezi sta govorila dr. Mayerhofer in dr. Gehring. Prvi je predlagal ustanovitev jugoslovansko-avstrijske komisije, po vzoru mednarodne komisije, ki želi iz učil in zgodovinskih knjig odpraviti »velike zmotne«. Drugi pa se je zavzel za vključitev KHD v nastajajočo manjšinsko komisijo.

Tudi na zasedanju deželnega zbora 23. novembra je bilo govora o dvojezičnih napisih. Namestnik deželnega glavarja Weismann je odgovarjal na očitke tretjega deželnozbornskega predsednika Pawlika. Ta je v splošni razpravi dejal, da je bila postavljena dvojezičnih topografskih napisov pred 10. oktobrom zelo neprimerna, krivdo zato pa je vračal na zvezno cestno upravo. Weismann je ta očitke zavrnil, češ da zvezna cestna uprava za to ni kriva, ker so se za rok dometeni na sestanku med deželnim glavarjem in svetovalci 8. avgusta letos. Na tem sestanku je deželni glavar poudaril, da je rok postavitve napisov po 10. oktobru prepoten.

V soboto 25. novembra je bila seja predsedstva in IO RK SZDL Slovencev. V izjavi so poudarili, da bo Jugoslavija vprašanje slovenske in hrvatske manjšine predložila pristojnim mednarodnim forumom, če jim Avstrija ne bo zagotovila njihovih pravic. Nosilce akcij na Koroškem sta predsedstvo in izvršni odbor označila kot reakcionarne, nacistične in konservativne sile, ki spravljajo v nevarnost tudi dobrososedske odnose med Jugoslavijo in Avstrijo.

DUSAN NEČAK



Valentin Polanšek
Kärntner — sožitje ali sodobna bindišarska
Razumejo nas, da govorimo o odprtih mejah in združenju Evrope, samo manjšinskega jezika ne znajo.
Razumejo, da ljubimo svojo materinščino, ali ker smo manjšina, je naša beseda samo dialekt.
Razumejo, zakaj sta pred petdesetimi leti na Karđinalplatzu v Celovcu pila slovensko pri steli masti oba sodeželana keltna miru in sprave
Ne razumemo pa mi, zakaj imajo nas samo zato radi, ker baje vsi Slovenci itak nemško znajo.

Doc. dr. Matjaž Kmecl

Koroški obisk

Naša ustvarjalnost za mejo

Na stari kmečki hiši v Biatu — popotnik bo na tabli pred vasjo danes kajpada bral Moss — je napisano:
Ta hiša je moja, pa vendar moja ni.

Kakor da bi se dedej, ki prebiva za tem napisom, tik pred smrtjo neusmiljeno norčeval iz vsega sveta: sem in nisem. Po svojih prednikih, po jeziku, ki ga govori, po mislih, ki jih misli, po pesmih, ki jih poje, je — po tem, kar mu pripovedujejo, da naj bi bil, po tem, kakšne so mu prenaradili otroke, po Heimatdienstovih načrtih in napovedih, po napisih pred vasjo in še po marsičem ni in ne sme biti. Kajti dedej iz Biate ima veliko smolo — rodil se je in zrasedl tistemu evropskemu ljudstvu, ki mu je zgodovina namenila biti kar naprej nekakšen most: najprej most, po katerem bi nemški škorenj korakal do Adrije, potem most nekakšnega prijateljstva, ki pa je prav temu mostu prineslo prav malo dobrega.

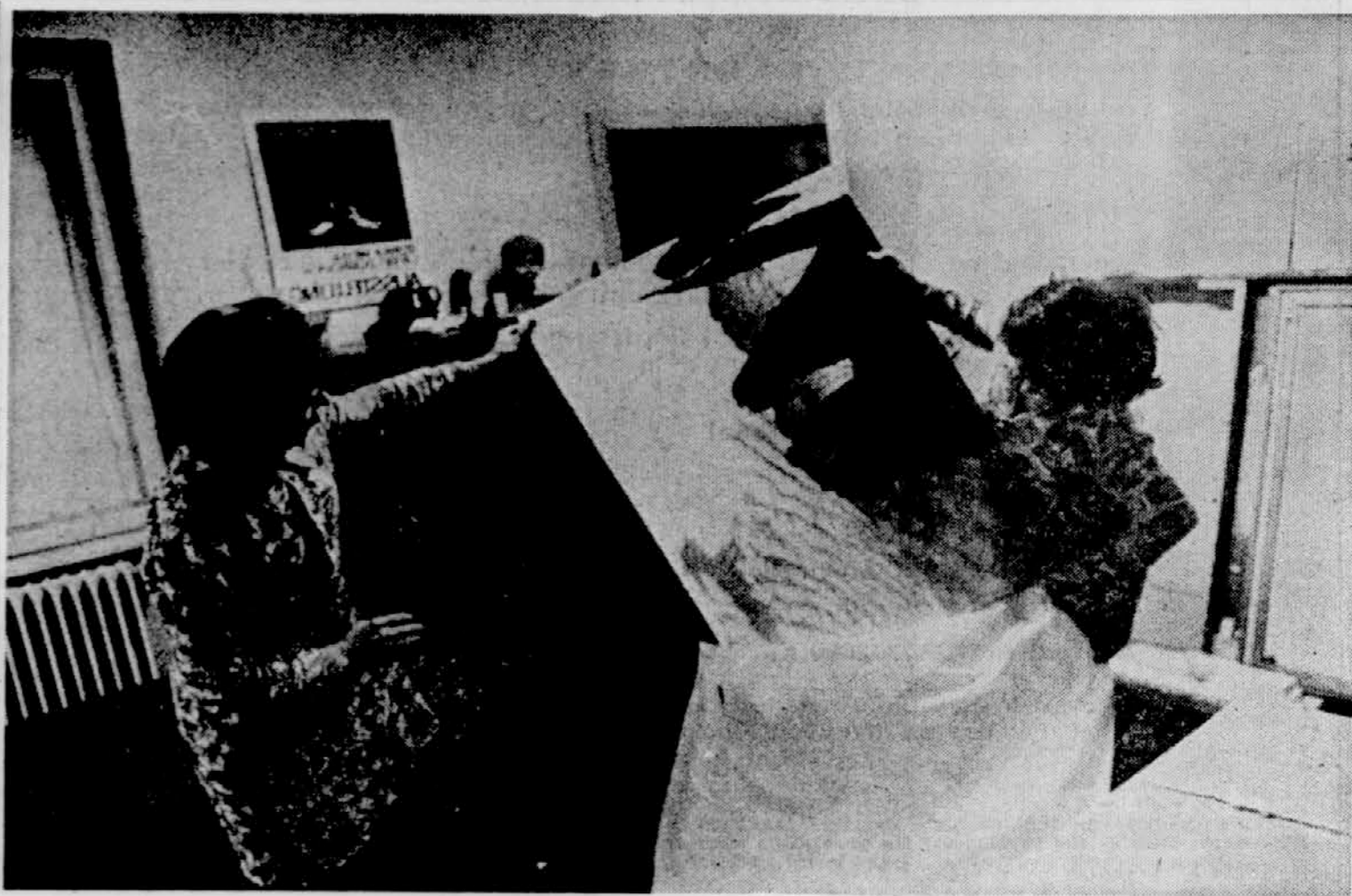
Takšna vseobsežna in hkrati najintimnejša stiska je značilna tudi za sodobno slovensko koroško literaturo: tisto, ki jo imamo to pot v gosteh, in tudi vso drugo. Kdaj se je vsejala, kdaj pogrnala do loknih oblik in raseznosti, je težko razstanočno reči. Eno je gotovo: še pred dvajsetimi leti je bil dvojezični Celovec drugo slovensko kulturno središče, še pred šestdesetimi leti so tam izhajali pomembni slovenski časopisi, tisto, kar se je dogajalo pred petdesetimi leti, od plebsitv in potem, pa brez dvoma spada med najdražja poglavja polpretekle zgodovine evropske zahodne civilizacije; od takrat se je nad koroškimi kraji dokončno in nebrzdano razohotilo nacionalistično germanizatorično nasilje. Ze v dvajsetih letih je bila na Koroškem kot prva na ozemlju prihodnjega rajha ustanovljena organizacija nemških nacističnih učiteljev; slovensko izobraženstvo so sistematično odrezali od ljudstva, kolikor ga je ostalo — in to so bili svedci in duhovniki — pa so ga zatirali na vse načine; na kapelskega dekana Valentina Lampia so napravili atentat, znanega političnega voditelja Vinka Poljanca so v zaporih tako zmučili (ali morda celo zastrupili), da je za posledicami umrl. — Tik pred drugo svetovno vojno je sicer zrasel nekaj obetajočih mladih slovenskih intelektualcev, ki so se zbirali okrog podtalnih, skrivnih književnih glasil, npr. pesnika Sorgo in Weiss, pa jih je potem pogoltnila vojna in še prej temeljito obdelal gestapo.

Pa je vendarle zadnjih nekaj desetletij zraslo na Koroškem dvoje, troje, rodov slovenskih izobražencev. Na eni strani je začela na tradicijah nekdanje Mohorjeve družbe, ki je leta 1929 iz Celovca zbežala na Prevalje in potem v Čaje, delovala celovška Mohorjeva družba, ki je izdajala in še izdaja številne časopise in knjige poljudne in cerkveno utilitarne vsebine; na drugo stran pa so se vsaj od začetka šestdesetih let naprej začeli mladi slovenski izobraženci zbirati okrog svoje revije-almanaha Mladje, okrog odra istega imena, v dunajskem slovenskem študentskem klubu in drugod ter razvijati živahno kulturno dejavnost. Po dolgem predsedstvu štiridesetih in več let so se mladi koroški slovenski pisateljski talenti začeli spet ustvarjalno in enakopravno vključevati v slovensko knjižno življenje: nekaj jih imamo danes v gosteh in jih bomo še boljše spoznali, ampak ti niso edini. Ob Metodu Turnišku, avtorju številnih zgodovinskih dram in povesti in Milki Hartmanovi, pa ob Valentini Poljanški in Janju Messnerju, ob Lipušu, Kokotu in Janusu na se ob tej priložnosti spominjamo od starejših vsaj še Krista Strienca, pisatelja sicer preprostega, a med koroškimi kmečkimi ljudstvom tem bolj priljubljenega povesti Pastir Ciril, ali Judasja pisatelje Matilde Kosutnikove, od mlajših pa dveh talentiranih pesnikov, ki sta sicer zadnje čase nekoliko umolknila, Erika Prunčič (psev. Niko Darie, danes profesor na graški univerzi) in Karla Smoletiča (psev. Mislo Ko Maček), vsak s svojo posebnostjo, pa esejistov in publicistov Reginalda Vospernika in Feliksa Bistra, mladih slovenskih znanstvenikov, kakor so Pavle Zdvoc ldr.

— Končno bi morali biti tudi hudo pozabljivi, če bi ob tej priložnosti s posebnim podarkom ne omenili publicističnega in političnega delovanja najmlajšega rodu, zbrana ob danes že kar znamenitem listu Klavir: Messnerja ml. Marjana Sturma, o katerem je še glas ob koledarskem procesu daleč po svetu. Mladje, Domeja in številni drugi. Za vse te bi lahko rekli, da sozvojjo danes na mrtvi strani tisočletne kulturne in civilizacijske tradicije — lahko smo nekoliko patetični, kajti njihovo delo zasluži vsaj malo takšne vznesenosti — tradicije, ki se je je tako skrajno brezobzirno in uničevalo, kakor se je je v resnici, lahko kotl edinole povampirijem nacionalističnem Evropi 19. in 20. stoletja.

Ampak najbrž ni čisto prav, da na sovražstvo in še danes glasne kliče po iztrebljenju slovenstva onkraj Karavank ob takle, umetnosti posvečeni priložnosti odgovarjamo z glasnimi besedami. Navsezadnje smo narod, ki ima Prešerna in njegovo pesniško naročilo o prijateljstvu in slogi med narodi. Mogoče bi zato bilo bolj prav, ko bi se na takšnem sestanku sprjateljstev, ki dobo v srcu mislijo, raje spomnili tistih koroških duhov nemške govorečega jezika, ki v svojem slovenskem sosedu nikoli niso pozabili videti človeka, v njegovem ustvarjalnem delu ceniti dragoceni plodov dolgotrajnega in znamenitega kulturnega in civilizacijskega izročila; pa najsi imamo pri tem v mislih starega Ruzjca, ki je med prvimi glasno opozoril na Prešernovo pesniško pomembnost, ali mnogo kasneje Perkoniga, po očetu Slovenca, pevca Koroške, kakor ga imenuje nemška literarna zgodovina. — Prav pred kratkim je v Celovcu izšla antologija koroške nemško-slovenske osebe umetnosti iz časa po letu 1920 — Kaerten im Wort, Koroška in besedi. Vsa je uglasena s plemeniti duhom prijateljstva in medsebojne naklonjenosti. Ko jo človek prebira in se mu pred očmi vrsti parada mnogih imenitnih koroških piscev od Musila do Handkeja, od Messnerja do Lipuša, neote in maice bridko — kot Slovenec, pa — pomisli, ali je bila potrebna vsa tista zgodovinska bestialnost, vse brezpravne razglasitve, pošlji, pomori, sovražstvo in nasilje, vse zmerjanje in sramotenje, ko pa bi se dalo brez tega živeti srečneje in dostojneje?

Zato je slovenska koroška literatura takšna, kakršna je in kakršno bomo tudi to kot spoznali: elegična in kar naprej groteško zadržljiva.



PODOBE SE VRAČAJO

Slikarka Zorka Weiss spada v vse številnejšo skupino slovenskih kulturnih in znanstvenih ustvarjalcev na Koroškem. Po daljšem študijskem bivanju v Rimu, kjer je imela tudi razstavo, se je pravkar vrnila domov. Studirala je na dunajski Akademiji, imela je že več samostojnih razstav, tako na Dunaju in v Celovcu — pri nas pa v Kranju. Foto: E. Selhaus

Karel Prušnik - Gašper

Zakaj ne bi spregovoril razum

Kot sinu čebelarja so mi bili že v zibelko položeni vojna do dela, zvestoba, odkritosrčnost in mehčoba. Tudi sam sem čebelar in ob tem sem prisel do spoznanja, da čebela piči, če jo zdržiš in če ji kradeš med, sad njenega življenja. Drži pa tudi, da čebela nikoli ne bo osa, čeprav imata obe želo. Postal nisem samo čebelar, ampak tudi lovec.

Sem koroški Slovenec, govorim oba jezika dežele in svoje znanje sem držal iz slovenske in nemške strokovne literature (kljub temu, ali pa prav zaradi tega sem imel zmeraj dobro čebelarstvo letino).

Kot najemnik reone gostilne sem uspel bolj kot nekdo za menoj. Na hiši je pisalo »Gasthaus in »Gostilna in nikogar ni motilo, razen enega. Toda ta si je moral najprej naliti osem šestnajstink konjaka (najbrž za korajžo). Nasadnje je zajokal, ko sem ga s črno kavo in nemškimi besedami spravil k pometi S svojimi gosti sem govoril slovensko ali nemško, kakor je pač kdo hotel.

Imam sedem otrok in vsi so dvojezični avstrijski državljani (trije so učitelji). S svojimi štirinajstimi unuki sem

srečen in ne bi zamenjal z nobenim svindlarskims, ki se sramuje svojega materinega jezika in bi bil rad nemški Korošec.

Od leta 1942 do konca vojne sem bil koroški partizan, to se pravi vojak zavzetih sil. Moji pokojni starši in moj sin so bili izseljeni in razlašeni.

Strahopetec bi bil, če se ne bi boril za njihovo osvoboditev in svobodo svojega naroda v naši Avstriji z orožjem v roki. Naš nasprotnik in nasprotnik vsega človeštva je bil Hitler. Po tem ko smo mi Avstrijci preživeli te temne čase, ne morem razumeti nekaterih ljudi, ki pravijo, da so celo socialisti in hočejo biti marjviti kot čebela, zraven pa tudi tako kot ose. Čemu hočejo nekateri Korošci razaroditi svoje otroke? Obvladajo oba deželna jezika, njihovi otroci pa samo še enega. Čemu se sramujejo črpati življenjske tekušnje iz obeh kultur, iz nemške in slovenske? Živimo vendar lepše in svobodneje: in prav tisti, ki bi radi živeli lepše in svobodneje so zoper dvojezične krajevne napise Čemu jim je napoti slovenska gimnazija? Čemu zbirajo podpise? Saj vendar živimo v medsebojni slogi! Kako radi pomisli pomoč sosedu, če je v stiski, naj bo slovenskega ali nemškega jezika.

Vse, kar je duomilijevga, je umetno ustvaril Heimatdienst, organizacija, ki naši domovini ne dela dobrih uslug. Kajti nihče na južnem Koroškem ne črpa teh protislovenskih dejanj iz svoje življenjske potrebe, pač pa je mogoče ljudi naglo zapeljati. Morebiti živijo v naši republiki že preveč dobro! Saj vendar znova kličejo Hitlerja, radi bi tretjo svetovno vojno! Bog nas varuj!

Mi, nemško in slovensko govoreči Korošci, potrebujemo samo mir in za ta mir velja kaj črtovati! Posebej kaj takega, kar nikomur ne škoduje! Dvojezični krajevni napisi nam lahko samo koristijo in spodbujajo gospodarstvo. Samo poslušajte, kaj pravijo pitberski trgovci: »Da bi zbrali podpise? Proti Slovincem? Ne! Proti državnim pogodbi? Ne! Če že, potem za vojno, za tistega neznanega Hitlerja, ki mu je bila pogodba vpolj krvi papirja.

Če imajo čebela mir, ne pikajo. Če lepo delaš z njimi, dajejo med.

Na te besede naj pomisli tisti, ki ima ušesa za poslušanje, oči, da vidi, in glavo, s katero naj misli, in pa srce, da bo človek!



Milka Hartman

Ljudsko štetje

Milka Hartman se je rodila 1902. v Lubčah; pred več kot štiridesetimi leti je začela kot potujoča učiteljica in ljudskoprosvetna delavka voditi številne gospodinjske tečaje po vsem slovenskem Koroškem. Ob njeni petdesetletnici je celovška Mohorjeva družba izdala njeno prvo pesniško zbirko »Moje gradca (1952)«, letos ob njeni sedemdesetletnici, naj bi izšla njena druga zbirka. Vmes je z verzi sodelovala pri številnih slovenskih časopisih in revijah. — Pesmi, ki jih piše, so prilagojene preprostemu, zvečne kmečkemu bralcu, se raje poslušala. V preprostih ritmih in z neposredno besedo rada zaokroži kakšno šaljivo, pa se potem spet po koroško otožno posveti pokrajini ali pritajenim ljubezenskim čustvom, hkrati pa nikdar ne pozabi na uso in zgodovino slovenskega ljudstva pod Karavankami; zmeraj znova mu govori besede tolažbe in hrabrenja.

Kako so nas šteli? Nas lahko preštejejo? Koliko našli so, da se nam smejejo?

Zlagane številke!! Saj tisti, ki ste jih odšteli, so šleve, nagnite bilke, saj veter severnik odnesel je pleve...!

Nas ni veliko? Z otroki Slave nas je toliko kot listja in trave.

Trdno bomo stali! In stebre držali, da narod ne zgine, v propasti — v ljubezni, zvestobi mu damo še rasti.

A tujec nas gleda kot grobar mrliča... a mi smo le priče besede, krvi in življenja dedov, pradedov!

Njega izročilo pravadno, nam svetlo in slavno, ponižanim, bičanim pravi, da naša je zemlja ob Zilji in Dravi.

Janko Messner

Job

Parabola

Freterjski rod je kot na viseči drsalici, s katerega bo zdrčnil ob najmanjši nepravilnosti; spodnji konec drči v proletarsko negotovost, goraj konec pa, ki vodi k cilju blagostanja, se da doseči le po neumornem, napornem plezanju...
Prežihov Voranc, Prvi spopad, Samorastniki

Stojim za steklom balkonskih vrat in ju opazujem. Krušej bi rad poglad Joba, vpreženega v lojtrnik, čez široki asfaltni tlak na drugo stran ceste. Ta se imenuje Flatschacher Strasse. Po močvirni ravnici, ki so ji dali slovenski prvoseleci ledinsko ime »ma Blaaha«, pri močvirnih.

Zgodovina nam dokazuje hrani. Tudi ob samem robu Celovca.

Job je bil velik rjav konj. Poznam ga, odkar sem se vselll v trinadstropnico. Njegov gospodar je bil po domače Krušej.

Na svetu še ni imel kdaj kak kmetič tako telega in — tako grenkega imena. Kaj vse ti zavzani v njem, če si zrasedl na ozarrah, na senožitih; biserna prepeljiča pesem, ko sonce vstaja, plaho zeleno brstenje ozimne pšenice med trdnimi grudami, azurne spogledljivke — plavice v nihajočem zlatem klasovju, opojni ajdov cvet.

Dehteči ajdovi žganci, dehteče toplo mleko...

Krušej...

In zavzani ti v njem vprašujoči strah očetovih oči skje bom vzel za davek... kje bom vzel za čevlje... kje bom vzel za tobake — in zavzani ti vdano odpovedovanje in premagovanje materino, prikažejo se ti njene diani, od dela vse otrdele.

Krušej...

Kar doživiš v rani mladosti, kar se ti je tam nabralo v zavest in podzavest, iz tega rase v zrelih letih tvoje mišljenje in čustvovanje, tvoje ravnanje in nehanje.

Samo za lučaj daleč od našega bloka je Krušjejev dom in Jobov hlev. Ob Flatschacher Strasse.

Čul sem nekoga dreg s pločnika, kako ga je po slovensko vpregal:

— Job, se hediči, stoj že tih, tače bajže...
— Potem pa še malo po nemško, tajfel aine.
— Ima samo njega pa dve kravi. Otrok nič. Zeno na šentruperškem pokopališču.

— Zakaj mu pravite »Jobe«?

— O, hespud po slovenje znajo... Tako pač. Ko je bil še majhen žrebi, je bil ves garjav, je »umj hor prišel. Pa sem djal, naj bo Job.

vračajo domov na Zilpolje, v Sveče in Sentjakob, kajti Dieslovi motorji škifetajo pod bobnečo pločevino, da gre skozi kosti in mozeg.

In njihovi sladkobni strupi se izpred zapornice zanesljivo pripilajo vsakokrat kakor sluzaste hobotnice skozi okenske špranje v naše stanovanje, da se z njimi davimo na žive in mrtve.

Ob kročniku juhe.

Job in Krušej se zmeraj stojita tam na pločniku in se obotavljata, oprezata, čedajle bolj vdana v neizprosno črna asfalta.

Saj nikoli ne bosta prečkala te ceste, nikoli ne bosta pobasala lucerne, nakošen; ob Sotnici... Ovela bo tam v julijem soncu, vsa cunjasta bo in nevarna, da kravi naplne.

Koga že briga Krušjejeva lucerna.

Pač, pravkar sta se zares pogrnala v skoku, pa je že treščilo. Rdeča limuzina se je zataknila v zadnja koleca lojtrnika, zavore so zacvillile, lestveni klmi frijlo po zraku. Očitno je oje udarilo Joba po prednji nogi, da je padel kakor snop na črni asfalt. Limuzino je v loxu zaneslo na pločnik in jo tam obrnilo na streho.

Bliskovito stečem iz stanovanja na kraj nesreče, da bi pomagal, če bi se dalo kako pomagati.

Voznik je medtem zlezal iz razbite avta kakor iz nekakšne podmornice, prednja šipa se je razletela na tisoč kočkov. Zdjaj se mož drži za tilnik in murrna neprenehoma:

— Verdammte Scheisse, verdammte Schweinerei.

Krušej pa kleči zraven Joba na črnem asfaltu in drži v naročju njegovo omahujočo glavo.

Sonce pripeka.

In črni asfalt žari od te pripeke.

Nekdo skuša konja razpreči in živčno išče konec vajeti. Avtomobil se nabirajo v koloni levo in desno od razbite vprege. Nekateri trobijo. Vozniki izstopajo, se spogledujejo. Eden od njih, širokoplečni rdečelčnik z zavahanimi srajčnimi rokavi, sune Joba rahlo v rebra:

— Simuliert ja nur, der alte Gaul.

Gustav Janusch

Časopis

V časopisu je vse črno in belo tiskano. Če hočeš kaj zvedeti o soncu, o travi, o cvetočem drevesu, moraš priti v moje vas in pogledati skoz okno in ne v časopisu, ker v časopisu je vse črno in belo tiskano.

Nestrpen je, ker bi rad s tovrnjakom mimo.

Neznanen curek svetlo rdeče penaste krvi si išče pot od razbite Jobove golenice k ponikovalniku.

Krušej je ves zlezal vase, njegovo telo je odrevenelo. Oko se mu mrači in okrog njegovih kocihastih ust ledeni topi smehljivi nebogljivosti. Mož ne vidi nikogar okrog sebe. Zato poklekem k njemu na črni asfalt in ga ogovorim:

— Za božjo voljo, Krušej...

— Neč pumaha, hespud, telefonirajte po mesarja, da ga pahne. Jes ha na morem več hiedati, kako trpi. Jes ha ne morem...

Zona me spreletava po hrbtu, ko drvim mimo škifetajočih pošast nazaj v stanovanje telefona. Sreče mi razbija v prsni vroče in tesno, kijuva mi v senčih. Hudo mi je za Jobom, ko nikoli več ne bo koptiljal ob poetnih večerih po Heinejevi ulici mimo našega bloka. S škafom za pomnje na vozu.

Obenem pa živo zagledam pred seboj prizor iz otroških let, ko sem tudi moral teči k sosedu in ga prositi, da pride pahnit našo edino piemensko svinjco, ker je imela mrtve kočelje v trebuhu.

Tudi moj oče je tedaj dejal:

— Jaz ne morem.

In so mu privrele solze iz oči. Nikoli prej, nikoli pozneje.

Ubogi Job, ubogi moj Krušej.

Nekdo zdaj usmerja škifetajoče pošasti počasi mimo njiju.

Črne luknje puhaajo vanju oblake črnega plina.

Kadilni dar za končni počitek Jobov. P. S.

Mesec dni pozneje je Krušej plačal vso škodo na avtu. Tako je šel njegov travnik ob Sotnici. Odkupila mu ga ni Slovenska zadrzna zveza, ki ima pisarno in skladišče v Heinejevi ulici, temveč neki pridobiten podjetnik iz mesta. Cisto dober kup.

Zadrzna zveza Krušjeja ne pozna, Krušej pa Zadrzne zveze ne.

Primož Žagar

Samo kratke vrnitve

Kdo je iz Nemca postal Slovenec?

V tej koroški geometriji, v tej deželi strmih stranic gorskih trikotnikov, dolinskih ploščin, ravnin in premic, v tem prizmastem svetu, ki je bil zdaj videti zaradi zasneženih, špicastih smrek in nizkega neba nekam slovesno čuden ter je povzročal zamolkel praznični občutek, kakršnega moremo na primer čutiti pred novoletnimi prazniki, ali pa tudi pred božičem, v tej geometriji potemtakem, se je zelo ostro zarisalo vprašanje, ali je kje v tem svetu kak koroško-avstrijski Nemeč, ki pa bi se poslovenil, ali je kje kak človek, ki bi iz Slovenca postal Nemeč in nato, bogve zaradi kakšnih okoliščin, iz Nemca spet Slovenec?

Zelo redko in zelo čudno vprašanje, ali žviga v možganih zaradi znanih prizmastih in piramidastih občutkov?

V dvoranah nekdanje stare šole v Šmihelu je zbor slovenskega prostovoljnega društva »Edinosti iz Pilberga kakršen je uraden naziv, zelo močno in zelo ubrano pel slovenski koroški pesnik Jubej, pojdem v Skofce in v Katra, in se tako to snežno in še pozno noč, kajti bilo je proti deseti, pripravil na bližnji nastop.

Pevovodja, upokojeni namešteneec prosvetne zveze iz Celovca, ki je bil tam vzdolžen za petdeset, šestdeset letni Hartman iz Klopinja pa je odgovoril: »Kateri jančar pa se povrne nazaj, če je enkrat odpadel? Kadar odpadeš, tedaj odpadeš tako rekoč za zmeraj. Zelo redko so primeri, da bi se kdo uravnal v pravi tir.«

In tako smo ga dokaj natančno iskali, tak primer z imenom in priimkom, s krajem in hišo in z vsemi drugimi potrebnimi podatki, iskali po Žiljski dolini, po Podjurski dolini, po hišah in gostilnah, po hlevih, spremenjenih v ljudska gledališča in kješibodi, to spreobrnitev ali vrnitve.

Stari belolasi župnik Alojzij Vavti iz Sei nad Borovljami ni poznal primera, belolasi mož pri 86 letih z gladko kožo na licih kot mladenič in pokončne postave; in na drugem koncu je v Šmihelu njegov nečak Stanko Vavti, poštar, predsednik hranilnice in posojilnice, režiser šmihelskih iger ter odbornik v občini Bistrica in poleg tega še oče sedmih otrok, ki tudi ne more pokazati vrnitve.

Ali pa jo pozna morda stari Wrulich iz Radiše, ko se spominja Tolmajerjevega sina iz Pilberka, ki se je poročil z Nemko, in žena nima nič proti, da oče govori z malo hčerko slovensko?

Vendar pa pevovodja Hartman med prvimi predahom osnanja starodavnih in kaže da učinkovite recepte za ohranjanje slovenskega rodu, ki ima, kadar se zavnano po njem, očitno dvojno delovanje.

»S petjem se da ohraniti slovenski rod,« je rekel, »ker naš človek rad poje. In tudi nemščini pojejo, če sišijo slovensko pesem. nemško govorijo, slovensko pojejo, to morejo skriti svoje krvi.«

Ampak to so, izrecimo se v govorici not in glasbenih stavkov, ki se je pravkar zopet oglašila iz ust 30 v polkrogu sedetih mož na pevski valji, to so kratke pavze v dolgi skladbi odpadništva. Ni pa v našem geometričnem svetu, kakor smo ga imenovali.



SIMBOLIKA V ŽEBLJIH
Tablo z dvojezičnim napisom so sovražniki Slovencev v Šmihelu desetkrat sneli, in Slovenci so jo prav tako desetkrat postavili nazaj, dokler je naposled niso prikovali.

Foto: E. Selhaus

dolgih pavz vrnitev, ali dolgih skladb vrnitev, kakor pač stvar obrnemo, kajti obe imata v bistvu enako vrednost.

Najbrž s strojnimi uradnimi besedami in teorijami ni težavno razložiti, zakaj ni odgovora na vprašanje o preobrazbi koroško-avstrijskega Nemca v Slovenca in zakaj dolgi vrnitve tako rekoč ni nikjer, oziroma zakaj mi takih vrnitev spet nismo mogli najti, ter naprej, zakaj trajajo odpadništva na avstrijskem Koroškem kar venomer.

Ampak tej zgodnjemizi koroški gotilid se morda v tem hipu bolj od strogega jezika poklicnih mislecev podajajo blage in neustrasne besede praktičnega življenja, o sebi neposrednega čutenja.

V takem pomenu tudi poslušamo razmišljanje župnika Vavtija iz Sei: »Velicina nemštva je vsa stoletja pritiskala nanje, in nato so začeli govoriti nemško. Če bo šlo tako naprej, še dva roda, potem pa bomo usahnili. Res je najbrž tako, da je manjšina vedno bolj tlačena, kajti to je zakon narave, da močnejši tlačijo šibkejšega. Mi smo prenehali narave. Nemeč je pa bolj trd. Tako je vse povezano. Ohranili pa bi lahko naš rod, če bi nam dali narodne pravice, ki so jih dolžni dati, če bi odpravili Heimatdienst in če bi postal vpliv matične dežele večji. Morala bi biti kulturna izmenjava, da bi se ljudje bolj spoznali.«

— Narodne pravice, ste rekli, katere?
»Enakopravnost jezika, praktično vzeto, da bi se morali v solah vsi, ki živijo na tem ozemlju, učiti tudi slovensko tako, kakor je bilo prvih deset let po vojni, ko je bila podpisana mirovna pogodba, vendar pa so potem štrajkali nemški starši, niso hoteli pošiljati otrok k pouku.«

V Selah, v občini Sei, kjer živijo domala sami Slovenci, saj ni med 900 prebivalci niti enega celega odstotka Nemcev, ni table z dvojezičnim napisom Sneli so jo zaradi napadalcev in tako spet čutimo, kako milina, ki ne pozna odpora niti za svojim ognjiščem, preprečuje vrnitve in množi odhode. »To je znak nemške prepotencije,« mišli očitno žalosten župnik Vavti, »seveda to boli. Nemški ljudje bi morali vzgajati svoje otroke bolj k ljubezni do ljudi, da bi bili strpniji.«

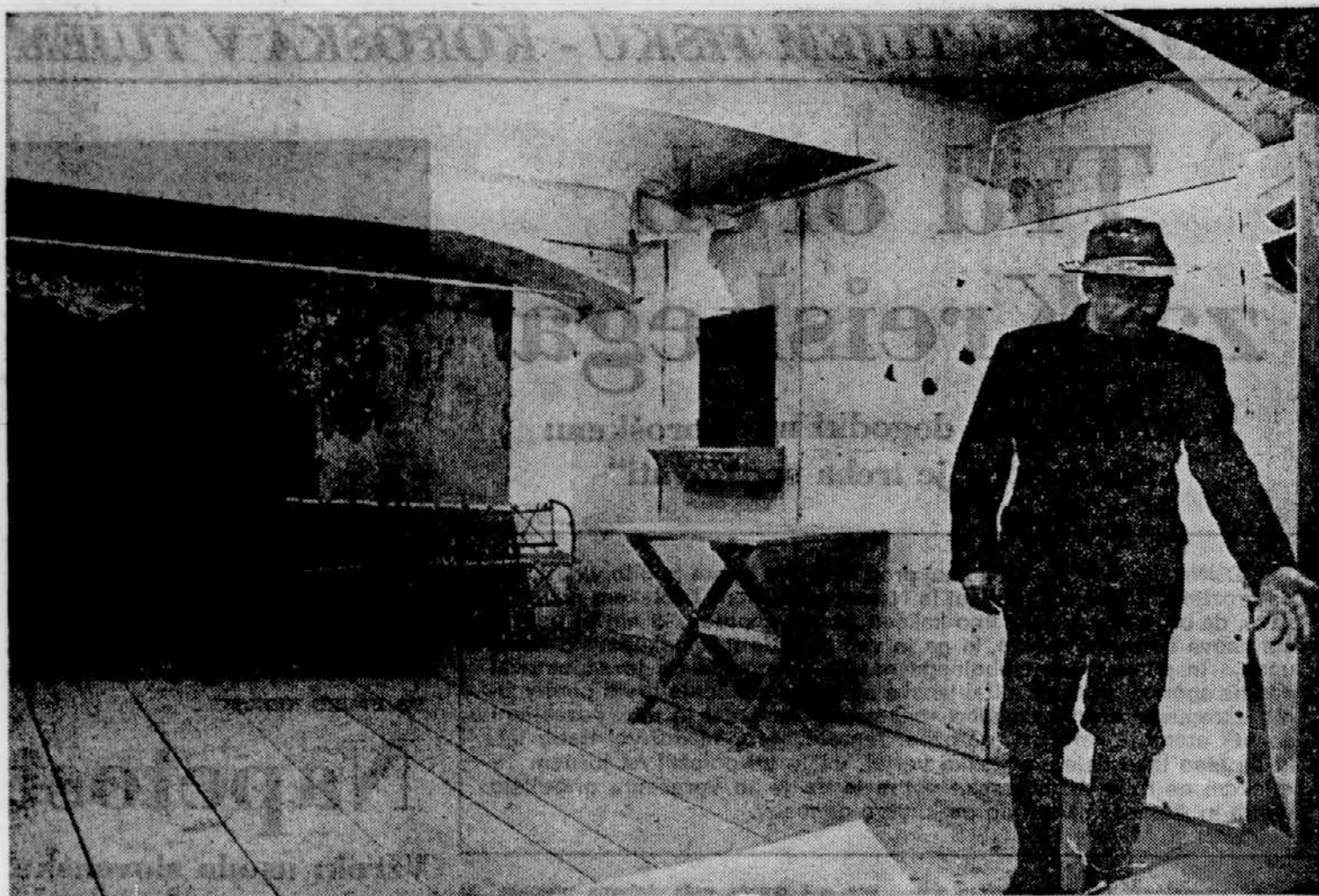
Smo torej res v prostoru, kjer natančni odgovori ne obstajajo. Daleč za mislimi kot kulturni iz bele glave selškega župnika igra svojo vlogo slovenski mali industrialci, ki podreja svojo narodnost ekonomskim učinkom, kar je z njegove strani celo razumljivo.

vo. Kapital se večja, on pa pravi: »Nisem odvisen, ker imam denar, odvisen od tega, če rečem, da sem Slovenec, vendar pa ne pride priložnost, da bi se izrekel za Slovenca.«

Njegov šestletni otrok je prvo šolako leto hodil samo k nemškemu pouku. »Drugo leto pa ga bom dal k dvojezičnemu.«

Šmihelski poštar in hranilniški predsednik, znan kot »dunkel rots«, kot temno rdeč, kar je tam oznaka za komuniste, in ki je zavoljo te temne rdečice propadel na deželni volitvah leta 1970, pa natanko v tem času razlaga svojo teorijo nelastništva, ali bolje, omejenega lastništva. »Pogledajte tole škatlico cigarete. Če jo bom pustil takole ležati, jo bo utegnil kdo drug pobrati. Če pa bi natanko vedel, da se škatlice ne bo nihče dotaknil, potem je tudi jaz ne bi vzel.«

To pa s svoje strani mogoče še bolj izostri vprašanje o preobrazbi ali vrnitvi, saj koroško-slovensko milino šarko pobarva, ali ni tako?



JASLICE KULTURE
Simej Wrulich, kmet po rodu, zborovodja in režiser po nadarjenosti in narodno kulturnem poslanstvu, na odru radiške prosvetne dvorane, nekdanjega farovškega hleva.

Foto: Edi Selhaus

Jože Snoj

Koroški obrazi

Ljudje za mizo v novembrskem metežu

Sklenil sem, da si bom mimo vseh globokoumnih razmišljanj in ošiljenih razprav poskušal sestaviti deželo iz obrazov. Obrazi so obrzci, sem upal, drobne formule posplošenih množičnih ravnanj. In kar je še posebno ugodno — vsak obraz, ki je tak obrazec, ima svojo glavo, svoje oči, svoja ušesa, svoja usta. Z njim se lahko pogovorijo iz brka v brk, s političnimi in ideološkimi gibanji se ne moreš. Ne moreš, skratka, ne povprašati, če si radoveden, ne odgovoriti, če te prime jeza ali kako drugo čustvo, kadar je pred teboj samo taktično neoprijemljivo gibanje.

Gibanju, recimo, ne moreš naviti ušes (če je tega potrebno), ne moreš ga potegniti za nos (če se ti, seveda, posreči), ne moreš mu pogledati v oči (če te zasluži), ne moreš pristivati besede k besedi in ne besede zoper besedo (če se ti to sploh zdi vredno).

Gorjančica

Kaj pa je sploh to, tako gibanje? Ne vidi, ne sliši, ne odgovori, samo nekaj — ne prestanto poslušas — nekaj počne. Kot z gla vo skozi zid, se ti zdi. Oziras se naokrog, sredi prelepe deželice stoječ, pa tudi tega, kaj počne, čeprav to menda počne hrupno in vsem nezakonzvano na oči, ne uzreš več. Krajevne table s slovenskimi besedami in črkami so skrbno, v miru bojem in skrbno odmontirane in pospravljene, izveški po ulicah in ob cestah s komajevsko urezljivostjo se napreje in v se večjemu miru podezelskem stoji na voljo. Deklece, v strahu poniznem vzgajeno, te nejevrno veselo pogleda — kaže, da verjeti ne more svojim ušesom in očem, da ji je gospod, ki je videti kot kak učitelj, morda tudi zdravnik, morda tudi sodnik, mogoče celo občinski tajnik, na spoštljivo izsepetani »Guten Tage odgovoril z »dober dan«, pa še tako prijazno. Da nima česa hudega za bregom? Da ni, o kako bi bilo to imenitno, kako ti bilo to veselo, da ni navezadnje res to, kar sta tudi ata pa mama, kar smo doma in med sosedi, kar pa nismo v šoli, na ulici, v trgovini, da ni navezadnje res Slovenec?

Je, je, pa nič ga ni videti sram, pa nič mu ni nerodno in tesno, pa povrh vsega je videti še tak kot kak gospod učitelj, kaj se, še več, kot kak zdravnik, pa še več — kot župnik, kadar se odpravljajo na pot, na Dunaj ali celo v Ljubljano. To pa je imenitno, to, tako čudno imenitno. Dober dan, gospod. O, saj znam jas tudi slovensko, kar vprašajte me še kaj, boš slišali.

Sklenil sem, da si bom skušal deželico Koroško sestaviti iz obrazov. Obraz tega dekletca rumenolasega, rdečeličnega, slovenske očišnjega skozi dvoje vprašujočih oči, ki niso samo morda, modrih je na svetu, kolikor hočeš, ampak so take, da so razširjene in topljene na mehikosti, prisrčnosti, ne — recimo — trikrat na trdo kaljene, ta obraz je med prijaznimi in dobrimi, ki sem jih srečal ob neprijaznih, najlepši. In najbolj čist. In najbolj žalosten. In — kljub vsemu, kakšno upanje! — najbolj zadovoljen z življenjem.

A ti, gorjančica, pravite, da bo čez nekaj let vinderjeva žena? In čez nekaj deset let hlabica enakozdravih, sočnih in bistrih nemških vnučkov in vnukinj? Tega ne morem verjeti, ne da mi nekaj, da bi verjel, čeprav mi dokazujete tako nasploh in po čez. O tem bi se rad pogovarjal. Kje pa si, gibanje, da te vprašam? Da te vprašam kar naravnost, kaj misliš početi — s to gorjančico in njenim rodom.

Vse prazno in mrazno. Cesta obrobljena s snegom. Deklece steče. Ko se sprehodi nazaj, jo srečam drugič. Sploh je ne bi spoznal v gruči soljarjev, če me ne bi še enkrat pozdravilo, to pot dober dan. Če ne bi s tem glasnim dober dan nenasledno drzno skočilo iz nemškega klepetca kočolcev in sošolk kot za metaljem. Pa v takem mrazu. Ubogi metalji!

Mišu iz Šmihela

Gibanju moram potiskati kak obraz, kak obrazec, formulo. Za pogovor iz orka v brk.

Pa gospod Stefan ne citira samo iz Prešerna, temveč, tudi iz Tugomera. Po poklicu je mojster v bližnji tovarni avtomobilskih filtrov. Pozna Nietzscheja in Goetheja in je sploh načitan. Obožuje Portorož. Je član liberalne stranke (FPÖ), svobodomislec in rojen opozicionalec, kot pravi sam. Sicer pa povsod priljubljen skratka, ne izstopa iz množice Šmihelčanov, ki menda kljub različnim pogledom drž skupaj in se spoštujejo. Iz Šmihela se nacisti niso nikogar izselili. Tablo s slovenskim napisom so slovensko zavedni Šmihelčani po nekajkratni odstranitvi zdaj zadaj pri vijakih zakovali. Sicer pa se, zadržujejo, med seboj razumejo in spoštujejo. Tisti, ki vijake odvijajo, in oni, ki so jim za sedaj odvijanje preprečili tako, da so jih zakovali. Čudno sožitje, ki ga ne razumeš, če ne veš, da je čudno skovano s pritiski časov in policij in zalito z mehko in globoko v prsi potlačeno razaljenostjo in poniznostjo koroških Slovencev.

Sicer pa gospod Stefan, ki je v resnici dobrušen možak srednjih let, kot zatrjuje, ni zoper slovenske krajevne napise. Le to se mu ne zdi prav, da je bilo treba vse skupaj narediti tako na vrat na nos, pa še pred obiteljno plebsiceto, kar pa da je sploh spietelost. Pozablja na sedemnajst let odlaganja izpolnjevanja določb mirovne pogodbe in meni, da bi morali slovenski Korošci vsi stvar urediti doma na Koroškem, ne pa takoj teči kar v Beograd, pa morda celo pred velesile. Naglica, očitno, ga spravila v razdraženost. Kako, si lahko mislim, bi bil šele prijazen, če bi šlo s koroškimi Slovenci vse zlagoma, zlagoma — v pozabo.

Zverženi Karli in grčavi Jozel

Karli Kočnik je miren, prijeten fant lepega, malo poudarjeno samozavestnega obraza. V šmihelski tovarni avtomobilskih filtrov je tisti, ki nabavlja material. V njej se dela, zori v poslovneže moža.

Tudi on, se kot dobri šali nasmehne z omizjem vred sam, ko to pripoveduje, ima težave s primkom. V rojstnem zakazu, pove, imam zapisan s smit hachela, v potnem listu pa še prav, to se pravi tseh. Karli Kočnik namreč mirno in samozavestno izjavi, če ni ne Slovenec ne Nemeč, temveč vindišar.

Po poreklu sem Slovenec, pripadam pa nemškemu kulturnemu krogu. Ampak motite se, ko menite, da je to kaka vmesna stopnja Vindišarji smo vindišarji, pa konec.

Dobro, gospod Karli, si prizadevam, da bi razmišljal na njegov način. Vindišarji, kot pravite, ste na tem ozemelskem pasu, v tej pokrajini (namenoma se izogibam izrazu provinca, da ga ne bi po nepotrebnem žalil) posebno ljudstvo. Denimo, da bi bilo res tako. Ampak — ker ste po rodu Slovenci in ker ste po duši v nemškem kulturnem krogu, ali bi želeli biti kar Nemci?

Ne, odbija to logiko gospod Karli. Ne, mi hočemo biti vindišarji.

Ne, omahujem v debati, ne, tega ne razumem več.

Jaz pa še kako, vskoči v besedo Jozel Kušej, šmihelski kmet in pivovarniški delavec v Pilberku. Kako bi se mogel slepiti, da je Nemeč, če pa ve, da je Slovenec. Pri nas je tako: kdor ni Nemeč in kdor ni Slovenec, je nič. Čista žalost. Sam ne ve, kaj hoče. Kako pa naj bodo vindišarji kak narod, če pa nimajo ne svoje pisave, ne gramatike, ne pesmi, z eno besedo ničesar?

Jozel je obraz v naši silnikosti te deželice, na katerem se človeku spočilje pogled. Na katerem si varno oddahne in ogreje. Enostaven dobrušen, močan kmetiško prežtan. Tak je brčkone ta Jozel že od takrat, ko je nacističnemu vindišarju v šoli odpravil naravnost in preprosto, da je Slovenec Pred menoj, pripoveduje, so vsi zatajili. Za me noj jih je bilo pa že kar precej, ki se tu nislo ustrašili.

Tako je treba. Eden mora biti dovolj po gumen, pa se še drugi ojunačijo. Leta 1947 so Jozlu privrženci premaganih nacistov pred očmi do smrti prepeči očeta. Ko se je skupina Slovencev vračala z neke prireditve

v Pilberku, so jih pričakali in se je zgodilo. Jozel ima štiri otroke. Jozel ni spremenil okolja svojega prebivanja in ga ne bo.

Jozlovo okolje ni spremenilo svojih navad. V to smer se človeku kar obnavlja misel.

Jozel, ta naš šmihelski trap! Zamahe s roko Karli. Kar sem rekel, je dejstvo. Vindišarstvo obstaja.

In kakšno, si skušam razložiti, je dejstvo gospoda Karlija? Na pomoč mi priskoči njegov sovaščan. Ena Karlijevih starih mater, drobi na mizni prti ta dejstva, je bila še za vedna Slovenka. Ta, ki še živi, tudi še ne zna govoriti nemško. Njegova mati pa je že bila nemško vzgojena, in tudi oče, ki je delal pri nemškem obrtniku, se je oprjel nemščine. Taka, pa presodite, je ta stvar. Sicer pa je Karli pameten, zmeren fant. Njegov mlajši brat, to je pa druga pesem. Ta pobira po vasi podpise, in pravi, da je treba priti na čisto s številčnostjo manjšine, pa tudi pri snemanju krajevnega napisa je bil.

Vi Slovenci hočete zdaj nas vindišarje spet pridobiti zase, skoči pokonci mirni gospod Karli.

Pred jasicami kulture

V farni dvorani nedaleč od hiše, kjer s vloga v vogel vletimo to naše slovenstvo kot zlahten platen prt, vadi šmihelski mešani pevski zbor v pozno večerne ure. Šmihelčani bodo nastopili na skupni koroški prireditvi v Kranju. Kar ne morem od mize, da ne bi kdo zvekzel z nje tega našega prta. Tako pač občutim, čeprav se v resnici naslanja nanj še nekaj krepkih slovenskih kolovcev. Iz teme, ki jo zunaj biča snežni metež, pa se mi morda prav zaradi te stiske prisveti še en obrazec našega koroškega obstajanja — čustljivo izklesan pa zraven čist in miren obraz Simeja Wrulicha iz Radiše v Gurah. Tudi tam, v gorah med Dravo, in celovško kotlino, je nočjo že prav tako metlo kot tukaj v Šmihelu in Simej nas je bil skozi aneg kot pred najrevnejše jaslice na svetu popeljal v družbeno dvorano.

Nekoč, še pred vojno, je bila res farovški hlev. Ob steni se teče kamnito korito, v tleh je še betonski odtokni žleb, oder pa je tako ganljivo skrbno oblepljen z navadnim zavojnim papirjem, kot da so ga sifrotale skupaj lastovke na pomlad, ne ljudje. V ozadju je še kulisa od zadnje igre, Lovskega tatu. Narisalo jo je, koroško pokrajino z znamenjem v ospredju, kmečko dekle iz Škocjana, Micka Kapova, zdaj že poročena žena.

Na odru nam Simej zapoje kolednico, ki jo od hiše do hiše na Silvestrovo prajo samo v Radišah: »Je žalost prevelika Marije Device, se jej v srce smilji ne ljubo detece. Je celo še nedolžno, star šele osem dni, pa mora že trpeti, preliči svoje kri.«

Je celo še nedolžno... starem Simeju se zatrese glas. Nedolžno po svoji srčni omili in kulturni gra v starost to ljudstvo, to je, kar pretrese, da zasrkbi.

Radiško občino s slovenskim županom, ki jo bodo sedaj pridruživši občini Zrelec in s tem odstranili, je — zatrjuje Simej Wrulich — rešilo pred germanizacijo doslej prav družbeno kulturno življenje. Kadar pripravljamo igrjo, ne pojemo, kadar vodimo zborovsko petje, pa ne igramo. Pavidlo smo eni in isti, mladi in stari.

Simej je prepisal svojo kmetitvo v Zgornjih Rutah sinu in zdaj mežnari v Radišah. Je zborovodja in režiser. Nikoli se ni učil klavirja, pa nastudira vsako pesem po notah, glas za glas, v vseh durih, kot se pohvali. Nekoč, pred štiridesetimi leti je vprašal starega organista, ki je pobilo silsil prepričati na paši in ga takoj sklenil privahiti v zbor: kje pa je na klavirju č? To je bila njegova zborovodska sola in nič daljša ni bila režiserska. Simejev najmlajši sin Stanko, ki dela v knjigozvoznici v Celovcu, poprijava za očetom na podoben način.

Simejev obraz pri jaslicah kulture v nekdanjem farovškem hlevu je obraz enega od treh Modrih, ki se grede za repatico, enega od treh kraljev iz naših koroških krajev — iz Zile, Roža, Podjuna.

